

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Rasa ŠIMULIENĖ

**EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO
LIETUVOS REGIONUOSE 2005-2009 METAIS SOCIALINĖ
EKONOMINĖ ANALIZĖ**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA**

Rasa ŠIMULIENĖ

**EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO
LIETUVOS REGIONUOSE 2005-2009 METAIS SOCIALINĖ
EKONOMINĖ ANALIZĖ**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, ekonomika (04 S)**

Aš, Rasa Šimulienė teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu Ekonomikos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas

.....

(parašas)

Magistro darbo autorius Rasa Šimulienė

(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas prof. habil. dr. Algis Šileika

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas _____

(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Rasa Šimulienė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų panaudojimo Lietuvos regionuose 2005-2009 metais socialinė ekonominė analizė

Magistro darbas

Magistro darbe yra įvairiais aspektais išanalizuotas ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimas Lietuvos regionuose. Ištirta kuriose srityse bei kuriuose regionuose lėšos įsisavintos sėkmingiausiai, o kuriose – blogiausiai. Analizuota Lietuvos regionų socialinė-ekonominė raida 2005-2009 m. laikotarpyje ir įsisavintos ES paramos įtaka jai. Taip pat nagrinėti diskusiniai regiono, jo plėtros ir regioninės politikos sampratos klausimai ir pateikti siūlymai dėl Lietuvos aukštesniojo lygio administracinių vienetų išskirstymo. Autoriaus suformuluota hipotezė patvirtinta iš dalies, nes ES struktūrinė parama yra tik vienas iš daugelio veiksnių, įtakojusių regionų vystymąsi bei jų skirtumų mažinimą.

SUMMARY

Rasa Simuliene

Socio-Economic Analysis of European Union Structural Fund's Usage in the Regions of Lithuania in 2005-2009 year. Master's work

The various aspects of the EU Structural Funds absorption in regions of Lithuania analyzed in Master thesis. There was investigated in which areas and regions were the most successful and the worst absorption of funds. There was also analyzed socio-economic development in the Lithuanian regions in 2005-2009 period and impact of absorption of EU Structural Funds for it. The discussion issues of the region, its development and regional policy were examined in this work and the concepts for the Lithuanian upper level government units exclusion was proposed in it. The author formulated the hypothesis was approved partly, because of EU structural support was just one of many factors, which was influencing regional development and the reduction in disparities.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	6
ĮVADAS	8
1. REGIONŲ PLĖTROS IR EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ TEORINIAI KLAUSIMAI	10
1.1. Regiono samprata ir regionų klasifikavimas	10
1.2. Regioninės plėtros ir regioninės politikos samprata.....	17
1.2.1. Regioninės plėtros samprata.....	17
1.2.2. Regioninės politikos samprata.....	22
1.2.3. Europos Sąjungos ir Lietuvos regioninė politika	24
1.3. Europos Sąjungos struktūriniai fondai	28
2. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ ĮTAKOS REGIONŲ SOCIALINEI-EKONOMINEI RAIDAI 2005-2009 METAIS ANALIZĖ	32
2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įsisavinimo analizė	33
2.2. Lietuvos regionų raidos analizė.....	53
3. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO GERINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS	70
IŠVADOS	73
LITERATŪRA	76
PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ ANALIZĖ	83
PRIEDAI	91

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių administracinė sistema 2009 m.....	15
2 lentelė. Regionų plėtros rodikliai.....	20
3 lentelė. 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento ir 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslų palyginimas.....	29
4 lentelė. Vidaus ir tarptautinės migracijos saldo Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	65

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Regionas – visumos dalis.....	10
2 pav. Teritorinės struktūros schema.....	13
3 pav. Lietuvos suskirstymo į administracinius regionus modelis.....	16
4 pav. Regioninės plėtros modelis.....	18
5 pav. Regioninę politiką Lietuvoje įgyvendinančios institucijos.....	27
6 pav. 2004-2006 m. Europos Sąjungos paramos pasiskirstymas pagal prioritetus.....	30
7 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinė parama pagal veiksmų programas.....	30
8 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.....	33
9 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.....	36
10 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.....	38
11 pav. 2007-2013 metų laikotarpio Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšų įsisavinimo statistika pagal veiksmų programas 2010 m. rugsėjo 24 d.....	40
12 pav. Europos Sąjungos struktūrinių paramos pagal BPD įsisavinimo eiga.....	41
13 pav. 2007-2013 m. Europos Sąjungos paramos skirtų lėšų įsisavinimo statistika.....	41
14 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos skirtos regioninei projektų atrankai.....	43
15 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos įsisavinimas pagal veiklos sritis 2010 m. rugsėjo 24 d.....	44
16 pav. Įsisavinamų lėšų statistika aplinkosaugos, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei turizmo srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.....	45
17 pav. Įsisavinamų lėšų statistika energetikos, transporto bei mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse Lietuvos regionuose mln. litų 2010 m. rugsėjo 24 d.....	46
18 pav. Įsisavinamų lėšų statistika regioninės ir socialinės sanglaudos, informacinės visuomenės, viešojo administravimo bei užimtumo ir socialinės aprėpties srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.	48
19 pav. Įsisavinamų lėšų statistika švietimo, sveikatos priežiūros, techninės paramos ir verslo srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.....	50
20 pav. BPD paramos pasiskirstymas Lietuvos regionuose 2009 m. sausio 1 d.....	51

21 pav. 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimas regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.....	51
22 pav. BPD ir 2007-2013 metų laikotarpių Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, tenkančios vidutiniškai vienam regiono gyventojui.....	52
23 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	53
24 pav. Bendrojo vidaus produkto variacijos koeficientas 2005-2009 metais.....	54
25 pav. Bendrojo vidaus produkto, tenkančio vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	55
26 pav. Materialinių investicijų dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	56
27 pav. Materialinių investicijų variacijos koeficientas 2005-2009 metais.....	57
28 pav. Materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	58
29 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais	59
30 pav. Tiesioginių užsienio investicijų variacijos koeficientas 2005-2009 metais.....	60
31 pav. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	60
32 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	62
33 pav. Nedarbo lygio variacijos koeficientas 2005-2009 metais.....	63
34 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais.....	64
35 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio variacijos koeficientas 2005-2009 metais.....	65
36 pav. Išvykusiųjų procentinė dalis nuo gyventojų skaičiaus regione 2005 ir 2009 metais.....	67
37 pav. Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvos regionuose 2009 metais.....	68
38 pav. Pagrindinės ES struktūrinės paramos įsisavinimo ir panaudojimo problemos.....	70

IVADAS

Tyrimo problema. Regionai – tai valstybės, kaip ekonominės-socialinės sistemos, posistemiai. Nuo šių posistemų optimalaus integruotumo į vieningą nacionalinę sistemą priklauso ir tolygus šalies ekonominis vystymasis. 2010 m. panaikinus apskritis, Lietuva liko be vidurinėsios valdymo grandies. Lietuvos aukštesniojo administracinio skirstymo klausimas turi būti išspręstas iki 2013 m. prasidėsiančio naujojo ES paramos laikotarpio. Siekiant sėkmingai įgyvendinti regioninę politiką ir efektyviai pasinaudoti ES parama, svarbu teisingai išskirti naujuosius darinius. ES struktūrinių fondų pagalba stengiamasi sumažinti atotrūkį tarp atskirų regionų ir socialinių sluoksnių, todėl labai svarbu analizuoti kokių veiklos sričių vystymas labiausiai prisidėtų prie regioninės plėtros bei kaip regioninę plėtrą įtakoja ES struktūrinė parama. Atsižvelgiant į pozityviai ir neigiamai vertinamą ES struktūrinių fondų įtaką regioninei plėtrai, vis dėl to manytina, kad ES pagalba suteikia daugiau teigiamų galimybių nei neigiamų pasekmių.

Tyrimo naujumas ir aktualumas. Lietuva, naudodamasi ES struktūrinių fondų parama kaip viena iš regioninės plėtros priemonių, kartu stengiasi sumažinti atotrūkį tarp atskirų regionų ir socialinių sluoksnių juose, todėl labai svarbu analizuoti kokių veiklos sričių plėtojimas labiausiai prisideda prie šio atotrūkio mažinimo. ES finansinės paramos poveikis Lietuvai daugelio tyrėjų buvo nagrinėtas esant sparčiam ekonomikos augimui, todėl ekonominės krizės kontekstas jų nėra paliestas. Be to, daugelis tyrimų buvo atlikti nagrinėjant ES finansinės paramos poveikį Lietuvai kaip vienam regionui, nesigilinant į Lietuvos viduje esančių regionų ypatumus ir jų skirtumus. Tik keletas Lietuvos tyrėjų nagrinėjo ES struktūrinių fondų paramos poveikį atskiriems Lietuvos regionams, todėl šio straipsnio tikslas – išanalizuoti ES paramos poveikį Lietuvos regionų vystymuisi.

Tyrimo objektas – Lietuvos regionų plėtros rodikliai.

Tyrimo dalykas – ES struktūrinių fondų paramos poveikis Lietuvos regionų plėtrai.

Tyrimo hipotezė: ES struktūrinė parama ženkliai prisideda prie tolygaus Lietuvos regionų vystymosi.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ES paramos poveikį Lietuvos regionų vystymuisi.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti mokslinę literatūrą ir teisės aktus, nagrinėjančius regionų sampratą, jų klasifikaciją, regioninės politikos ir plėtros klausimus.
- Išanalizuoti ES struktūrinių fondų paramą, kaip priemonę, regioninei plėtrai įtaką.
- Atlikti 2005-2009 metų Lietuvos regionų vystymosi rodiklių statistinę analizę.
- Įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį Lietuvos regionų plėtrai 2005-2009 metais.

➤ Pasiūlyti ES struktūrinių fondų panaudojimo gerinimo kryptis ir priemones Lietuvos regionuose.

Tyrimo metodai. Atliekant tyrimą naudoti mokslinės literatūros analizės ir sintezės, lyginimo, grupavimo, analogijų ieškojimo, indukcijos, dedukcijos, grafinis, rajonavimo ir koreliacinės analizės metodai.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro darbą sudaro: įvadas, 3 pagrindinės dalys ir išvados bei pasiūlymai.

Pirmame skyriuje atlikta mokslinės literatūros, nagrinėjančios regionų, regioninės plėtros ir politikos sampratas analizė. Didelis dėmesys skirtas ir regionų klasifikacijos analizei. Pristatytas Europos Sąjungos ir Lietuvos regioninės politikos bei apžvelgti ES struktūriniai fondai.

Antrame skyriuje išnagrinėtas ES struktūrinės paramos Lietuvos regionams teikimas, įsisavinimas bei atliktas struktūrinių fondų įtakos regionų vystymuisi vertinimas. Atlikta Lietuvos regionų ekonominio-socialinio vystymosi analizė 2005-2009 metų laikotarpyje, pagal Bendrojo vidaus produkto (toliau BVP), materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų, nedarbo lygio, ekonominių veiklų, vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio bei migracijos rodiklius. Parengtas rodiklių dinamikos vertinimas. Atlikta koreliacinė regionų vystymosi rodiklių ir ES struktūrinių fondų paramos analizė.

Paskutiniame skyriuje apžvelgtos ES struktūrinių fondų įsisavinimo problemos ir pateikti siūlymai, siekinat efektyvesnio paramos lėšų įsisavinimo ir jos panaudojimo regionuose.

Praktinis rezultatų reikšmingumas. Manytina, kad šio darbo rezultatai būtų naudingi tyrėjams besidomintiems regionais, jų išskyrimu ir plėtra bei besigilinantiesiems į ES struktūrinių fondų paramą ir jos pagalbą regionų vystymuisi. Taip pat darbo rezultatais galėtų pasinaudoti institucijos ir organizacijos, atsakingos už ES paramos administravimą ar informacijos sklaidą.

Rašant šį darbą daugiausia buvo remtasi užsienio mokslininkų H. Armstrong, J. Taylor (2004), S. Mayhew (2004), Ch. Pass, B. Lowes, L. Davies (1997), Ю. Н. Гладкий, А. И. Чистобаев (2003) bei Lietuvos mokslininkų V. Čapliko (2006), G. Mačio (2005), S. Vaitiekūno (2001), V. Pukelienė (2008), R. Čiegio (2008), R. Bagdzevičienės (2003) darbais. Atliekant statistinę analizę daugiausia naudotasi Statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir LR Finansų ministerijos duomenimis.

1. REGIONŲ PLĖTROS IR EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ TEORINIAI KLAUSIMAI

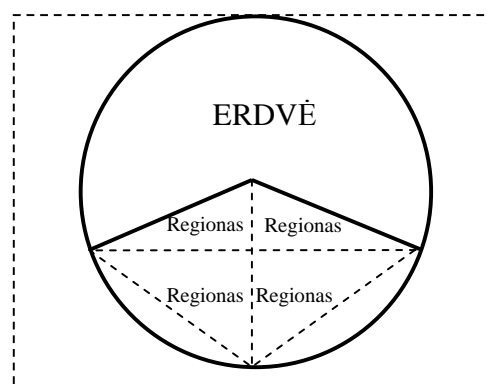
Valstybė iš esmės yra erdvių (regionų) rinkinys, kurių kiekvienas turi savo bendruomenę ir ekonominę, socialinę bei politinę struktūrą. Šių erdvių integruotumo į vieningą nacionalinę sistemą laipsnio skirtumai didele dalimi paaiškina šalių ekonominio vystymosi skirtumus.

Regioninei atskirčiai sumažinti Lietuva naudoja Europos Sąjungos (toliau ES) struktūrinės paramos lėšomis. Todėl siekiant darnaus šalies vystymosi ir produktyvesnio ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimo, tiek regionų, tiek ir ES struktūrinės paramos įsisavinimo problemų tyrimai įvairiais aspektais yra būtini.

1.1. Regiono samprata ir regionų klasifikavimas

Regiono samprata. Nagrinėjant regionus, jų problemas, plėtrą būtina atskleisti regiono sampratą. Mokslininkai pripažįsta, kad siekiant darnaus vystymosi regionas tampa pagrindiniu regioninės politikos realizavimo teritoriniu vienetu bei svarbiu veiksmu tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygiu. Nors ir plačiai Lietuvoje nagrinėjama regionų plėtra, tačiau vieningos nuomonės, ką vadinti regionu nėra.

Prieš aptariant regiono koncepcijas svarbu paminėti, kad pats regionų išskyrimas vadinamas regionavimu arba regionalizacija ir pavaizduotas 1 paveiksle.



1 pav. Regionas – erdvės dalis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kaip matyti iš 1 paveikslo, regioną galima apibūdinti kaip erdvės dalį, kuris taip pat gali būti suskaidytas į atskirus mažesnius regionus. Nagrinėjant Lietuvą kaip teritorinę visumą, apskritys bus regionai, kurie turi mažesnius regionus - savivaldybes, o šios dar mažesnius - seniūnijas. Pastarosios apjungia bendruomenes. Taigi, valstybė iš esmės tampa erdvių, t.y. regionų rinkiniu.

Nuolat vykstančiose diskusijose dėl regiono sampratos mokslininkai remiasi keliomis principinėmis regiono koncepcijomis. Pagal vieną iš jų, regionas apibrėžiamas kaip tam tikro dydžio *teritorinė erdvė*, pasižyminti tam tikromis tik jam būdingomis savybėmis, kurios tampa regiono vientisumo kriterijumi, padedančiu apibrėžti jo ribas (Mačys, 2005, Mayhew, 2004, Šimelevič, Bagdzevičienė, 2001, Vaitiekūnas, 2001, Гладкий, Чистобаев, 2003). Iš to išplaukia, kad regionas apima tik žemės paviršiaus plotą, o regiono teritorijos oro erdvės priklausomybė lieka neapibrėžta.

Pagal kitą požiūrį (Armstrong, Taylor, 2004, Čaplikas, 2006, Pukelienė, 2008, Vitkus, 2002) regionas apibrėžiamas ne tik teritorija, bet *visa geografinė erdvė*, kuri apima sausumos, vandens ir oro erdves. Taigi, šiose koncepcijose regionas apibrėžiamas panašiai. Jis yra tam tikro dydžio su tik jam būdingomis savybėmis išsiskirianti erdvės dalis. Skiriasi tik koncepcijose išskiriama erdvės apimtis, tačiau nei vienoje iš išvardintų regiono sąvoka nenurodomas regiono lygis institucinėje sistemoje.

Nuo 1970 metų regionas pradamas nagrinėti ir kaip *politinė erdvė*. Regionalizmo teoretikas M. Keating regioną apibūdina kaip politinę areną, kurioje susitinka įvairūs politiniai, socialiniai, ekonominiai veikėjai ir kurioje vyksta diskusijos bei yra priimami sprendimai tokiomis svarbiomis temomis, kaip ekonominė plėtra. Tuo pačiu kiekvienas regionas siekia ir savo specifinio intereso. Tokia regiono koncepcija remiasi ir daugelis Lietuvos mokslininkų (Ačaitė, 2005, Bivainis, Tamošiūnas, 2007, Paliukėnienė, 2004, Simanavičienė, Bruneckienė, Šimberova, 2007). Taigi, šių autorių nuomone, regionai turi ir politinį aspektą.

Nagrinėjant subalansuotą regionų plėtrą, jos įtaką šalies ekonomikai dažnai galima susidurti su dar viena regiono sąvoka, siejama su *socialinės ir ekonominės erdvės visuma*, apibūdinama visų nuosavybės formų ir gamybos struktūra, gyventojų, darbo vietų koncentracija ir turinti savo teritorijos valdymo organus (Бильчак и др., 1998). Šiuo atveju regionai gali apimti administracinės ar politinės jurisdikcijos sritis, kurių ribos gali varijuoti nuo tokių santykinai didelių plotų, kaip pati valstybė, iki tokių santykinai mažų plotų, kaip vietos valdžia (Burbulytė, 2005). Taigi, pagal šią koncepciją skiriasi ne tik apibrėžiama erdvė, bet yra akcentuojama ir tai, kad regionas turi savo valdymo organus.

Analizuojant ES teisės aktus, akivaizdu, kad ES, įgyvendindama vieną iš savo prioritetinių veiklos sričių – regioninę politiką, remiasi regiono kaip administracinio vieneto sąvoka (Čaplikas, 2006). Tokia regiono samprata pirmą kartą buvo panaudota senovės Romoje. Europos regionų asamblėjos statute regionas apibrėžiamas kaip žemesnis nei centrinė vyriausybė lygio subjektas, turintis

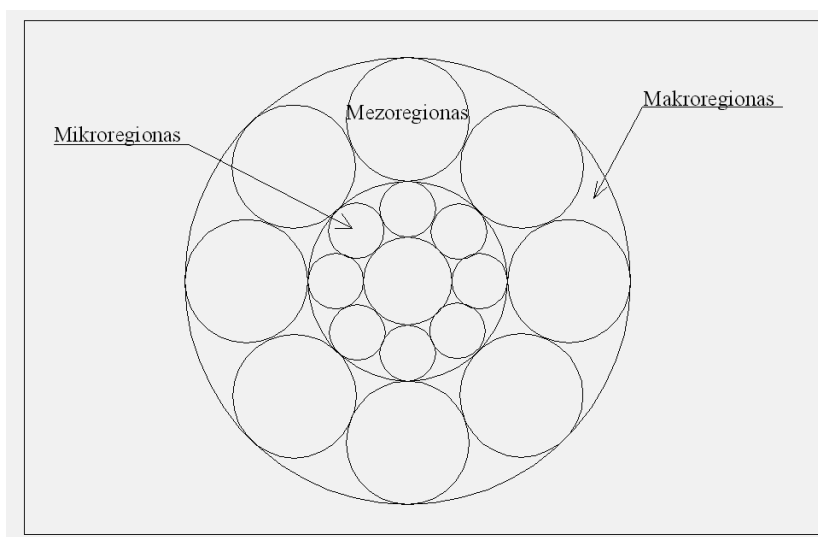
politinio atstovavimo galių, kurias įtvirtina išrinkta taryba arba, jeigu jos nėra, asociacija ar institucija, kurią regioniniu lygiu suformuoja žemesnė nei centrinė valstybės valdžia. Bendrijos regionų chartijoje regionas apibūdinamas kaip geografinis, ir institucinis valdymo vienetas, tai reiškia, kad regionai turi gebėti vystytis savarankiškai, kad taptų ekonominės ir socialinės plėtros varikliais (Mačys, 2006).

Nagrinėjant Lietuvos Respublikos įstatymus, galima pastebėti, kad regiono sąvoka apibrėžiama tik Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatyme, kuriame „regionas – vientisa valstybės teritorijos dalis, kurioje įgyvendinama nacionalinė regioninė politika“. Pagal šį įstatymą regionams yra priskiriamos apskritys. Kituose teisės aktuose regionas siejamas su administracinio vieneto apibrėžimu. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatyme teritorijos administracinis vienetas - tai teritorijos dalis, turinti savo ribas, centrą ir pavadinimą, kurioje valdymą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba savivaldybės institucijos. Pagal Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą teritorijos administraciniai vienetai yra apskritys ir savivaldybės. Seniūnijos šio statuso neturi.

Apibendrinant galima pasakyti, kad regionas siejamas su tam tikros erdvės išskyrimu iš visumos, kaip pavaizduota 1 paveiksle, ir kaip nurodoma „Britannica“ enciklopedijoje (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/496048/region>) turintis vientisumo savybę. Taigi, autorės nuomone, *regionas - tai administracinis vienetas, išsiskiriantis tik jam būdingais ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, istoriniais ir etniniais savitumais, kuriame galioja šalies konstitucijoje įteisinta jame veikianti institucinė sistema. Šiuo metu Lietuva neturi tokio darinio, kuris visiškai atitiktų regiono apibrėžimą, pavyzdžiui, būtų etnografinis ir kartu pripažintas kaip administracinis vienetas. Vadinasi, mūsų vartojama regiono sąvoka yra iracionali, t.y. regioną atspindi tik pagal formą ir nepilnai išreiškia pagal turinį.* Tačiau ši ypatybė netrukdo mokslininkams tyrinėti regionus, nes priklausomai nuo pasirinkto atlikti tyrimo tikslo Lietuvoje galima išskirti teritorijas, kurios daugiau ar mažiau atitinka pasirinktos rūšies regiono kriterijus.

Regionų klasifikacija. Nagrinėjant regionus susiduriama ne tik su skirtingomis regionų koncepcijomis, bet ir su nevieninga regionų klasifikacijos sistema. Pagal vertikalųjį pjūvį, t.y. atsižvelgiant į hierarchinį lygmenį ir erdvinius kriterijus, regionus galima suskirstyti į: *mikroregionus, mezoregionus ir makroregionus* (2 pav).

Schemoje (2 pav.) pavaizduotas makrolygmuo apima itin didelius, kartais net žemynų teritorinius darinius, tokius kaip, pavyzdžiui Šiaurės Amerika. Mezolygmuo apima kelių valstybių teritorinį junginį, tokį kaip Baltijos jūros regionas. Mikrolygmuo apima subnacionalinius-teritorinius vienetus ar jų grupes valstybėje. Prie mikroregionų galima priskirti ir kelių valstybių ribas peržengiantį pasienio regionų bendradarbiavimą, vadinamą euroregionu. Tai būtų globalinis požiūris į regionavimą.



2 pav. Teritorinės struktūros schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrime šalies teritorijos regionavimui taikyti skirstymo lygmenys galėtų atitikti tokius orientacinius teritorinius vienetus: *makroregionai* - *dabartinių apskričių teritorijas*, *mezolygmens regionai* – *savivaldybių teritorijas*, o *mikroregionai* - *seniūnijas*.

Nagrinėjant regionus horizontaliuoju pjūviu, priklausomai nuo regionavimo tikslų ir pasirinktų vertinimo kriterijų ir galima išskirti tokias regionų rūšis:

1) *Ekonominiai regionai*. Mikrolygio ekonominius regionus vienija ekonominiai kriterijai. Dažnai regioninėje ekonomikoje toks regionas tapatinamas su lokalia bendruomene, subnacionaliniu teritoriniu vienetu, kurio ribos ne visada sutampa su administracinėmis ribomis. Globalizacijos įtakoje formuojasi tarpvalstybiniai ekonominiai regionai. Ekonominiu savitumu pasižymi trys pagrindiniai ekonominiai makroregionai – Šiaurės Amerika, Europa, Rytų ir Pietryčių Azija, tačiau stambiausiu ir labiausiai institucionalizuotu bloku išlieka ES. Pagal tam tikrus ekonominius rodiklius (BVP, darbo našumą ir kt.) derinamus su socialiniais rodikliais Jungtinių Tautų Organizacija ir Pasaulio Bankas išskiria tokius pasaulio makroregionus: Ekonominio Bendradarbiavimo ir Plėtros Organizacijos šalys narės (EBPO/OECD), Rytų ir Vidurio Europos (RVE), Nepriklausomų Valstybių Sandraugos šalys (NVS), besivystančios šalys. Paminėtuose makroregionuose yra išskiriami mezolygmens regionai. Gerai ekonomiškai išsivysčiusiam pasauliui priskiriamos EBPO/OECD šalys narės (išskyrus Čekiją, Vengriją, Lenkiją, Turkiją, Meksiką ir Pietų Korėją). Antrajai pereinamosios ekonomikos, valstybių grupei priskiriamas buvusio „antrojo pasaulio“ branduolys sudaro du ryškius mezoregionus – RVE (taip pat Čekija, Lenkija ir Vengrija) ir NVS. Trečioji, besivystančių valstybių, grupė skirstoma į tokius mezoregionus kaip Lotynų Amerika ir Karibai (taip pat Meksika), Rytų Azija ir Pacifikas (taip pat

Pietų Korėja), Artimieji Rytai ir Šiaurės Afrika (taip pat Turkija), Pietų Azija, pietinė Afrika. Kiti mezolygmens ekonominiai regionai apibūdinami kaip valstybių ribas peržiangiantys ekonominiai klasteriai ar ekonominiai koridoriai (Burbulytė, 2005). Šių darinių išskyrimas siejamas su ekonominio augimo centrais ir jų kuriamomis aglomeracijomis.

2) *Istoriniai regionai*. Paprastai susidaro kaip tam tikrų istorinių reiškinių atspindys ir jų išskiriamas ganėtinai nesudėtingas, todėl išsamiau nebus aptarinėjamas.

3) *Geografiniai regionai* dažnai vadinami geografinėmis sritimis ir suvokiami kaip savito, kultūriškai pagrįsto santykio tarp žmonių ir jų erdvinės aplinkos išraiška (Burbulytė, 2005). Makrolygio geografiniu regionu galima apibrėžti tokį plotą kaip Šiaurės Amerika ar Europa, o mikrolygio teritorinis vienetas gali būti apibrėžtas Ignalinos Atominės elektrinės regionas.

4) *Politiniai regionai*. Regiono samprata plačiai taikoma tarptautinėje politikoje. Skiriasi tik taikymo dydis. Dažniausiai tarptautinėje politikoje (tarptautiniuose santykiuose) regionas reiškia, kad egzistuoja santykių sistema tarp grupės valstybių, kurios geografiškai yra arti viena kitos. Politinis regionavimas – tai geografiškai apibrėžta artimų nacionalinių valstybių grupė, kuriai būdingi tam tikri bendri bruožai, tas pats integracijos lygis ir bendradarbiavimas, sukūrus formalią daugiašalę struktūrą, yra institucionalizuotas (Held ir kt., 2002). Mikrolygmens regionai vidaus politikoje dažniausiai suvokiami kaip griežtai apibrėžti subnacionaliniai (juridiniai) teritoriniai vienetai, kuriems taikoma regioninė politika yra valstybės ekonominės politikos dalis. ES regioninė politika taip pat dažniausiai suvokiama kaip vidaus/viešosios politikos dalis. Kai valstybėje kompaktiškai išsidėsto daugiau nei viena etninė, lingvistinė ar religinė grupė, jų gyvenamasis arealas taip pat vadinamas regionu. Jos gali turėti arba neturėti administracinę ir politinę jurisdikciją, tačiau jų atžvilgiu bus taikoma konkreti regioninė politika.

5) *Administraciniai regionai*. Šį aspektą darbe panagrinėsime plačiau, kadangi ES struktūrinių fondų lėšos skiriamos Lietuvai, kaip vienam administraciniam regionui. Administraciniai regionai ES pasižymi savo struktūros įvairove. Jų grupavimui naudojamas hierarchinis teritorinių vienetų klasifikatorius (NUTS). NUTS I ir NUTS II regionai atitinka makrolygmens, NUTS III –mezolygmens, o LAU 1 ir LAU 2 – mikrolygmens regionus. NUTS pirmą kartą buvo pristatytas daugiau nei prieš 30 metų. 2008 m. NUTS klasifikatorius buvo pakoreguotas. ES teritorija suskirstyta į 97 regionus, priklausančius 1-jam NUTS lygiui (nuo 3 iki 7 milijonų gyventojų), 271 regioną, priklausančią 2-jam NUTS lygiui (nuo 800 000 iki 3 milijonų gyventojų) ir 1303 regionus, priklausančius 3-jam NUTS lygiui (nuo 150 000 iki 800 000 gyventojų). ES Komisija, atsižvelgdama į vis didėjančią informacijos poreikį vietos teritorijoje, sudarė naują tarpregioninę informacijos sistemą, pirmiausiai suklasifikuodama Bendrijos vietos administracinius vienetus (LAU angl. Local Administrative Units –

Vietiniai administraciniai vienetai). Ši sistema suderinta su NUTS ir atitinka anksčiau vartotus NUTS IV ir NUTS V. LAU lygiai nustatyti pagal NUTS principus. LAU 1 lygis yra daugumoje, tačiau ne visose šalyse. LAU 2 (buvusi NUTS 5 lygis) sudaro apie 120 000 vienetų ES. NUTS nomenklatūra sukurta ir plėtojama laikantis šių principų:

a) NUTS taiko institucinį suskirstymą. Skirtingi kriterijai gali būti naudojami suskirstant nacionalinę teritoriją į regionus. Paprastai išskiriami dviejų tipų regionai:

1) normatyviniai regionai yra politinės valios išraiška, jų ribos nustatomos atsižvelgiant į uždavinius teritorinėms bendruomenėms;

2) analitinis (ar funkcinis) regionai apibrėžiami remiantis analitiniais reikalavimais, pagal geografinį ar tam tikrą socialinį-ekonominių kriterijų.

b) NUTS išskiria regioninius vienetus pagal bendrąsias charakteristikas: kai kuriose valstybėse kartais gali būti išskirti teritoriniai vienetai, kuriuose vyrauja specifinė tam tikros veiklos rūšis.

c) NUTS yra trijų lygių hierarchinė klasifikacija, todėl NUTS kiekvieną valstybę narę suskirsto į NUTS 1 regionus, iš kurių kiekvienas savo ruožtu skirstomas į NUTS 2 regionus, ir taip toliau.

1 lentelė

Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių administracinė sistema 2009 m.

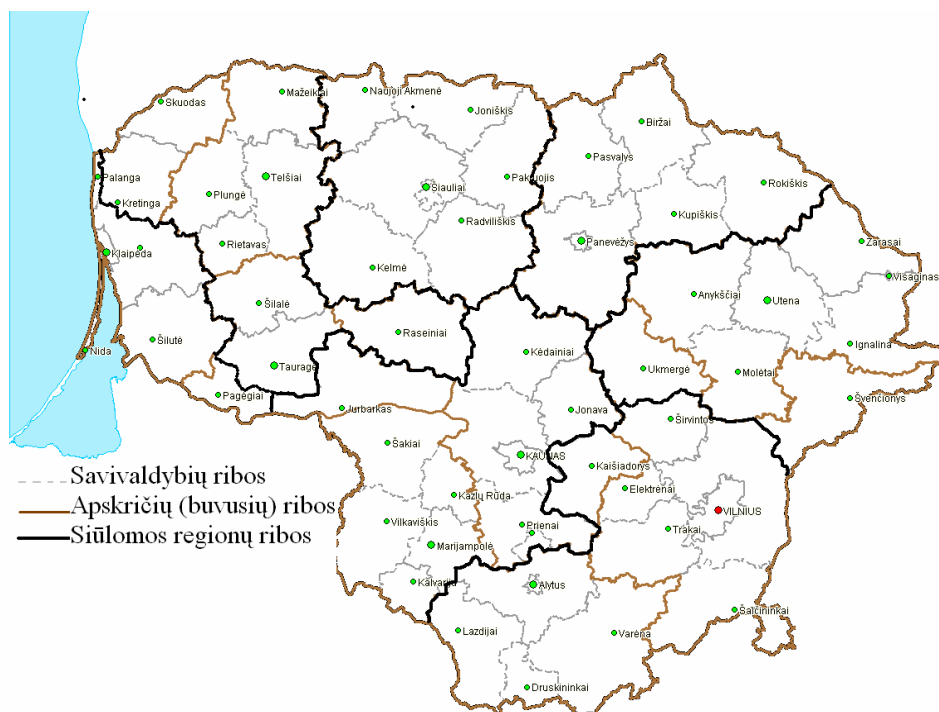
Valstybė	Gyventojų skaičius, mln.	Plotas, kv. km	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3	LAU 1	LAU 2
<i>Lietuva</i>	3,4	65 300	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>10</i>	<i>60</i>	<i>518</i>
Estija	1,3	43 211	1	1	5	15	227
Slovėnija	2,0	20 273	1	2	12	58	210
Latvija	2,3	64 589	1	1	6	33	527
Airija	4,5	70 273	1	2	8	34	3441
Suomija	5,3	338 000	2	5	20	77	416
Danija	5,5	43 094	1	5	11	99	2148
Slovakija	5,4	49 035	1	4	8	79	2928
Austrija	8,4	83 859	3	9	35	-	2357
Vengrija	10,1	93 029	3	7	20	168	3152
Čekija	10,5	78 859	1	8	14	77	6249
Belgija	10,8	30 518	3	11	44	-	589

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis.

Iš pateiktų 1 lentelėje duomenų, akivaizdu, kad kiekvienos ES šalies atskiro lygio regionų skaičius labai skiriasi. Turimos valdžios galių požiūriu šie regionai taip pat yra skirtingi. Kiekviena šalis stengiasi pasirinkti tokius darinius, kurie tiktų nacionalinei ir ES regioninei politikai įgyvendinti. Suomija, pradėjusi nuosekliai įgyvendinti regioninę politiką, koregavo savo regionus bendruomenių naudai ir remdamasi tarptautiniu patyrimu juos sustambino. Įsteigti naujieji teritoriniai dariniai – tai pagalba savivaldos regionams plėtojant demokratiją ir lyginant ekonominius skirtumus bei tobulinant administracinius gebėjimus. Pagal NUTS klasifikatorių, Lietuva traktuojama kaip vienas regionas ir yra prilyginta NUTS II lygio regionui.

Apibendrinant, galima teigti, kad regionai suskirstyti pagal NUTS klasifikatorių yra ne tik administraciniai, bet kartu ir statistiniai, nes per šiuos regionus ES įgyvendina savo politiką ir siekia gauti kuo tikslesnę šių regionų statistinę informaciją.

Šiuo metu ypač aktualus ir diskusinis Lietuvos administracinių regionų išskyrimo klausimas, nes iki 2013 m. turėtų būti įgyvendintas naujas regioninis administracinis suskirstymas. Vyriausybė organizuoja valdymą aukštesniuose administraciniuose vienetuose, kaip pažymima ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Šie regionai prilyginami mezolygio regionams. Darbo autorė siūlo Lietuvos teritoriją suskaidyti į septynis administracinius regionus, siekiant įgyvendinti tolygų šalies vystymąsi.



3 pav. Lietuvos suskirstymo į administracinius regionus modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Analizuojant 3 paveikslą galima pastebėti, kad stengtasi suformuoti regionus, kurių centrai būtų patogioje vietoje lokalių centrų atžvilgiu ir kiek įmanoma išlaikyti etninių regionų ribas. Siūloma išlaikyti Mažosios Lietuvos regioną su regiono centru Klaipėda, Dzūkijos ir Suvalkijos etninius regionus su jų centrais - Vilniaus ir Kauno miestais. Aukštaitijos regionas padalintas į dvi dalis, siekiant suteikti gyventojams patogesnę aptarnavimą, tačiau stengiantis išlaikyti išorines šio etninio regiono ribas. Kartografijos centro parengtame Lietuvos XIX amžiaus etnografiniame žemėlapyje Šiauliai patenka į mišrią juostą tarp Aukštaitijos ir Žemaitijos bei atsižvelgiant į tai, kad etnografinės ribos yra sąlyginės, manoma, kad tikslinga būtų Šiaulių regioną palikti pagal esamas ribas, nes šis regionas yra kompaktiško dydžio, natūraliai susiformavęs, su patogiu regiono centro dislokacijos vieta. Atsižvelgiant į anksčiau išdėstytus argumentus, šio darbo autorė palaikytų nuomonę, kad būtų logiška išskirti 7 Lietuvos regionus, stengiantis prisilaikyti etnografinių regionų ribų, tačiau atsižvelgiant į tokius kriterijus, kaip patogi geografinė padėtis, pakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra, išvystytas regiono centras bei kompaktiška regiono teritorija, t.y. patogus lokaliųjų centrų išsidėstymas regiono centro atžvilgiu. Šie dariniai turėtų tapti ekonomiškai ir politiškai pajėgiais regionais. Tačiau pasinaudoti šiuo suskirstymu kol kas nėra galimybės, nes atliekant statistinę analizę bus nagrinėjami Statistikos departamento duomenys. Taigi, šiuo metu Lietuvoje yra 10 makroregionų, 60 - mezoregionų ir 546 mikroregionų.

Kartu apibendrinant regionų klasifikaciją, reikia paminėti, kad dažnai skirtingų kategorijų regionų ribos persipina, o pati regiono samprata interpretuojama gana laisvai, todėl susiduriama su subjektyvumo veiksniu. Svarbus ir kitas regionų klasifikavimo aspektas, tai jų skirstymas pagal dydį, kuris išplečia atliekamų regioninių tyrimų galimybes.

1.2. Regioninės plėtros ir regioninės politikos samprata

Regioniniai skirtumai yra didelė daugelio šalių problema, kas sąlygoja vis didėjančią regioninės politikos svarbą šiuolaikiniame pasaulyje ir reikalauja išsamių teorinių studijų, kurios apimtų pagrindinius regioninės plėtros ir regioninės politikos principus.

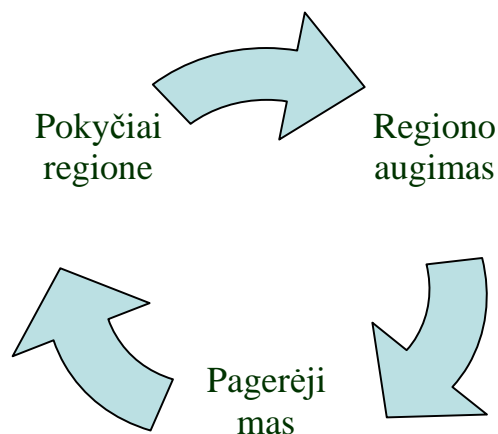
1.2.1. Regioninės plėtros samprata

Nagrinėjant regioninės plėtros sampratą, galima pastebėti, kad vieni mokslininkai (Simanavičienė, Kilijonienė, 2004) regioninę plėtrą sieja su bendruomenės gyvenimo socialinio,

ekonominio, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos aspektų vystymūsi tam tikroje teritorijoje. Jie mano, kad regionų plėtra turi būti paremta regiono potencialo, galinčio būti konkurencinio pranašumo šaltiniu, reprodukcija, optimalia veiklos aspektų proporcija, nukreipta į gyvenimo lygio bei kokybės gerinimą per šiuos aspektus.

Kiti mokslininkai (Bazdževičienė ir kt., 2003), regioninę plėtrą traktuoja kaip priemonių visuma ekonominei veiklai regione skatinti, kuo veiksmingiau panaudojant vietinius išteklius. Šiuo atveju pirmenybė teikiama ekonominei veiklai, kuri yra svarbiausia bendruomenės plėtros sudedamoji dalis, nes nuo jos priklauso bendruomenės finansiniai ištekliai, kurie yra būtini norint vystyti kitus bendruomenės plėtros aspektus. Ši koncepcija, pabrėžia ekonominės plėtros svarbą bendrai regiono plėtrai ir nekonkretina atskirų sričių, todėl manoma, kad tiksliau atspindi regionų plėtrą.

Darbo autorės nuomone, regioninė plėtra siejama ne tik su gamybos išsivystymu regionuose. Svarbiausia jos pusė yra susijusi su gyvenimo kokybės užtikrinimu - tai gyventojų skurdo, aprūpinimo gyvenamu plotu, viešųjų paslaugų kokybės ir galimybės jas gauti bei darbo paklausos problemų sprendimas, kuo efektyviau panaudojant savo turimus išteklius. Šis vystymasis turi būti nagrinėjamas per trijų tarpusavyje susijusių procesų prizmę – pozityvius socialinius-ekonominus pokyčius regione, jų kiekybinį bei kokybinį augimą ir visą socialinės-ekonominės veiklos regione pagerėjimą, įskaitant ir skirtumų šioje veikloje palaipsniinį bei subalansuotą mažėjimą. Toks regioninė plėtros modelis pavaizduotas 4 paveiksle.



4 pav. Regioninės plėtros modelis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Taigi, regioninės plėtros samprata artimai siejasi su subalansuoto, arba darnaus, vystymosi samprata. Ir nors dėl pastarosios turinio ekonomikos literatūroje (Bivainis, Tamošiūnas, 2007) ir nėra vieningos nuomonės, tačiau matyt jį geriausiai atskleidžia apibūdinimas, kad toks vystymasis skatina

žmonijos ekonominį ir socialinį progresą ir užtikrina, jog tas progresas būtų lydimas ir kitų sričių pažangos. Autorės nuomone, toks požiūris tiksliausiai atspindi darnaus vystymosi sampratą, tik reikėtų pridurti, kad aptariamas vystymasis neturėtų pažeisti leistinų poveikio aplinkai ribų.

Regionų darniam vystymuisi pasiekti būtina valstybės pagalba, todėl Lietuvoje siekiant subalansuoti savo ūkio plėtotę regionų aspektu ir siekiant tolygaus visų regionų ekonomikos plėtojimo ir jų ekonominės bei socialinės sanglaudos, yra parengta Regionų ekonomikos plėtros strategija (<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/11.%20regionu%20ekonomikos%20pletotes%20strategija.doc>).

Valstybė siekdama įgyvendinti savo regioninės plėtros viziją, turi skatinti pokyčių vyksmą regione, kurie įtakotų regionų augimą. Regionų augimui pasiekti valstybė gali pasiremti viena iš galybės siūlomų regioninės ekonomikos augimo teorijų bei pasinaudoti regionų plėtros skatinimo priemonėmis. Jos yra dvejopos: tiesioginio ir netiesioginio poveikio. Labiausiai paplitusios tiesioginio skatinimo priemonės: lengvatinio kreditavimo sistemos, subsidijos kapitalinei statybai, darbuotojų rengimo ar perkvalifikavimo išlaidų dengimas, gamybos pajėgumų perkėlimo išlaidų kompensavimas, mokesčių lengvatos ar visiškas atkleidimas nuo mokesčių tam tikram laikotarpiui, pagreitintos amortizacijos taikymas, elektros energijos tarifų mažinimas. Netiesioginės paramos priemonės: specialios atsilikusių regionų plėtros vyriausybės programos, moksliniai pramoniniai kompleksai, kuriamos valstybės įmonės, stambūs valstybiniai užsakymai tuose regionuose įsikūrusioms įmonėms ir kita.

Taigi, galutinis ilgalaikis regionų plėtros tikslas – užtikrinti stabilaus aukšto gyvenimo lygio galimybes visoms šalies bendruomenėms; didinti šalies regionų sanglaudą mažinant jų ekonominius, socialinius, kultūros, išsilavinimo sąlygų ir administracinių gebėjimų skirtumus; užtikrinti darnią regionų ekonomikos plėtrą bei didinti jų konkurencingumą atsižvelgiant į regionų ypatumus; tolydžiai plėtoti regionų fizinę ir socialinę infrastruktūrą; užtikrinti veiksmingą regionų vietinių išteklių naudojimą, racionalų regioninės plėtros finansavimą naudojant tiek šalies, tiek užsienio finansinių šaltinių lėšas, kaimo bendruomenių gyvybingumą ir plėtrą.

Siekiant įvertinti regione įvykdytus pokyčius, nustatyti koks augimas jame vyksta, o galiausiai koks įvyko socialinės-ekonominės veiklos pagerėjimas, būtina regioninį vystymąsi analizuoti per jį išreiškiančių rodiklių dinamiką. Vertinimui atlikti galima remtis ir Lietuvos nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje pateiktais regiono plėtrą įvertinančiais rodikliais (<http://www.lrv.lt>).

Regionų plėtros rodikliai

Eil. Nr.	Rodikliai
1.	Regiono BVP, tenkantis vienam gyventojui, ir santykis su šalies vidurkiu, procentais
2.	Materialinės investicijos, tenkančios vienam gyventojui, mln. litų, ir santykis su šalies vidurkiu, procentais
3.	Gyventojų, kuriems regiono teritorijoje centralizuotai tiekiamas geriamasis vanduo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą
4.	Gyventojų, kurie regiono teritorijoje prijungti prie centralizuoto nuotekų tinklo, skaičius, procentais, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi pagal deklaruojamą gyvenamąją vietą
5.	Regiono teritorijoje centralizuotai patiekto geriamojo vandens kiekis, vidutiniškai kub. metrais vienam gyventojui per parą
6.	15–64 metų gyventojų užimtumo lygis, procentais, ir santykis su šalies vidurkiu
7.	Nedarbo lygis, procentais, ir santykis su šalies vidurkiu
8.	Regiono teršalų emisija į orą, tonomis 1 kv. kilometrui, ir santykis su šalies vidurkiu
9.	Regiono miškingumas, procentais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos nacionaline darnaus vystymosi strategija.

Priklausomai nuo pasirinkto atlikti tyrimo, dažniausiai tyrėjai susikuria jų tyrimui reikalingą metodiką pasirinkdami atitinkamus Lietuvos nacionalinės darnaus vystymosi strategijos rodiklius (2 lentelė) ir papildydami ją, tyrimui būtinais, kitų sričių rodikliais. Kadangi mokslinėje literatūroje vieningos nuomonės dėl socialinės ir ekonominės plėtros rodiklių parinkimo tarpregioniniams palyginimams atlikti nėra, tai atliekamam tyrimui darbo autorė pasirinko šiuos rodiklius:

➤ *bendrasis vidaus produktas (toliau BVP), BVP vienam regiono gyventojui.* BVP – tai per tam tikrą laikotarpį sukurtų galutinio vartojimo prekių ir paslaugų pinigine išraiška. Tai galutinis visų šalies teritorijoje veikiančių ūkinių vienetų gamybos veiklos rezultatas. Šis rodiklis pasirinktas siekiant įvertinti regiono indėlį į bendrą šalies sukuriama BVP. BVP tenkantis vienam gyventojui pasirinktas, nes geriausiai apibūdina regiono ekonomikos padėtį ir leidžia įvertinti regioninius skirtumus. Jis apskaičiuojamas BVP sumą dalijant iš gyventojų skaičiaus. Šis rodiklis dalinai apibūdina ir regiono konkurencingumą.

➤ *materialines investicijas regione, materialinės investicijos vienam gyventojui.* Materialinės investicijos – tai ataskaitinio laikotarpio išlaidos pastatams, inžineriniams statiniams, įrengimams, mašinoms, transporto priemonėms įsigyti; statybai ir esamam ilgalaikiam materialiajam turtui atnaujinti

(išskyrus einamąjį remontą). Taip pat priskiriamas remontas, rekonstravimas, kuris pratęsia ilgalaikio materialiojo turto naudojimo laiką ar didina gamybinius pajėgumus. Šis rodiklis pasirinktas nagrinėti, dėl to, kad pagal jų dydį galima vertinti regionų ekonomikos procesų kitimo tendencijas.

➤ *tiesioginės užsienio investicijos*. Tiesioginės užsienio investicijos (toliau TUI) – tai užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas, pvz., žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės (jų akcijos). 10 ir daugiau procentų paprastųjų akcijų arba balso teisių pripažįstama kaip žemutinė riba, nuo kurios tiesioginis užsienio investuotojas turi galimybę dalyvauti tiesioginio investavimo įmonės valdyme, t.y. daryti nemažą įtaką įmonės valdymui. Užsienio investicijų pritraukimui kylančios ekonomikos šalyse skiriamas ypatingas dėmesys, nes be užsienio kapitalo paramos sunku tikėtis proveržio aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektoriuje ar taikomuosiuose tyrimuose. Išnagrinėjus jų pasiskirstymą šalies viduje, kiek investicijų tenka vienam gyventojui, bus atskleista užsienio investuotojų nuomonė apie kiekvieną regioną.

➤ *nedarbo lygis*. Nedarbas yra vienas iš socialinės plotmės veiksnių, todėl bus nagrinėjamas regionų socialinei plotmei įvertinti. Taigi, nedarbas – tai nevisiškas darbo jėgos išteklių panaudojimas ekonominėje veikloje. Nedarbo lygis įvertinamas pagal ieškančių darbo asmenų (bedarbių) ir visos darbo jėgos (visų dirbančių ar norinčių dirbti gyventojų, nepaisant jų amžiaus) santykį.

➤ *vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis*. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis – tai ikimokestinis darbo užmokestis (neatskaičius gyventojų pajamų mokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias moka darbuotojas). Šio rodiklio pasirinkimą nulėmė tai, kad juo galima išmatuoti teritorinę socialinę sanglaudą šalyje.

➤ *migracija*. Migracija – tai žmonių judėjimas vienoje valstybėje ar kertant jos sienas. Dėl migracijos tiek šalyje, tiek regionuose vyksta demografinės, politinės, ekonominės, istorinės permainos, todėl šis rodiklis taip pat bus nagrinėjamas tyrime. Neto migracija – atvykusių ir išvykusių asmenų skaičiaus skirtumas.

➤ *ekonominės veiklos*. Šalies ekonomika skirstoma į tris pagrindinius sektorius - paslaugas, pramonę ir žemės ūkį. Nagrinėjant ekonominių veiklų pasiskirstymą regione bus atliekamas regionų vertinimas, kuris leis atlikti tarpregioninius palyginimus.

Taigi, apibendrinant reikia pažymėti, kad *kiekvienas regionas plėtojasi individualiai pagal savo turimus išteklius ir prioritetines veiklos sritis, stengdamasis išsaugoti savo ypatumus. Siekiant įvertinti regionų plėtrą ir jos atitikimą regionų plėtros vizijai, būtinas nuolatinis monitoringas ir vertinimas. Taip pat svarbu pažymėti, kad regionų plėtros galimybės bus labai ribotos, jei jiems nebus suteikiamas*

pakankamas savarankiškumas. Neatsiejama nuo regionų plėtros yra ir regioninė politika, kuri parodo ryšius tarp valstybės ir regionų bei regionų tarpusavyje.

1.2.2. Regioninės politikos samprata

Žodis *politika* išvertus iš graikų kalbos reiškia *valstybės valdymo meną* (<http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php?sid=5e0dacd5dba565afbbf616cb6aad912f&Nr=15856>). Vadinasi, regioninė politika – tai *regiono valdymo menas*.

Regioninė politika suteikia galimybę valstybei įsikišti į regionų plėtros procesą. Atsižvelgiant į aukščiau pateiktus regiono plėtros rodiklius, esamą konkretaus regiono ekonominę padėtį, jo socialines problemas, išteklius, pragyvenimo lygį, bei kitus rodiklius formuojami skirtingi regioninės politikos tikslai. Numatoma kuria linkme regionai turėtų vystytis, kad užtikrintų subalansuotą plėtrą šalyje, regionuose ir jų viduje.

Kai kurie mokslininkai (Bagdzevičienė, 2001, Vainienė, 2008) remiasi koncepcija, pagal kurią regioninė politika - tai priemonių visuma, skirtų skatinti ekonominę plėtrą regione, kuo efektyviau panaudojant vietinius išteklius. Šiuo atveju pirmenybė teikiama ekonominei plėtrai, siekiant galutinio tikslo – spartesnio šalies ekonomikos augimo. Regioninė politika gali remtis įvairiausiomis priemonėmis: infrastruktūros gerinimu, naujos pramonės ar kito verslo ugdymui suteikiamomis mokesčių ir kitomis lengvatomis, tikslinių valstybei reikalingų gamybų vystymui, įvairiais garantais, subsidijomis, tiksliniu programų finansavimu. Šioje koncepcijoje akcentuojama tik regionų plėtra, tačiau neužsimenama apie vieną iš pagrindinių regioninės politikos tikslų - regionų skirtumų mažinimą.

Pagal kitą sampratą (Pass, Lowes, Davies, 1997), regioninė politika - tai politika, susijusi su svarbių pusiausvyros pažeidimų pašalinimu tarp ūkinių rajonų bedarbių procento ir pajamų vienam gyventojui lygio atžvilgiu. Pagrindinis požiūris - reikia plėsti pramonę rajonuose, norint išvengti nedarbo ir kapitalo išteklių nuosmukio silpname regione ir jų pertekliaus stipresniuose regionuose. Regioninė politika pabrėžia, kad regionus, kuriuose smunka pramonė, reikia remti skatinant kurtis naujas firmas ir pramonės šakas bei didinti investicijas.

Vidinių investicijų požiūris į regioninę politiką įgyvendinamas trimis pagrindiniais būdais:

- finansinių paskatų suteikimas (investicijų subsidijos, mokesčių nuolaidos ir neapmokestinamos gamyklos ir pan.) firmoms, pasirengusioms kurtis numatytuose ekonomiškai plėtotis regionuose;

- fizinių reguliavimo priemonių – fabriku ir įstaigų pastatų naudojimas tam, kad būtų užkertamas kelias firmoms plačiau kurtis už šių regionų ribų;
- valstybės investicijos į infrastruktūros kapitalą, ypač į gerus kelius bei geležinkelio tinklą ir bendruosius patogumus (Pass, Lowes, Davies, 1997).

Šioje koncepcijoje, jau minimas ir regionų skirtumas, tačiau nepamirėta, kad mažinant tuos skirtumus siekiama svarbiausio tikslo – darnaus visos šalies ekonomikos augimo.

Trečiojoje koncepcijoje (Mačio, 2005) teigiama, kad regioninė politika – tai tikslinė veikla, kuria, taikant teises, ekonomines ir administracines priemones, daromas diferencijuotas poveikis atskirų šalies regionų socialinei ir ekonominei plėtrai, siekiant mažinti socialinius ir ekonominius skirtumus, tarpsektorines disproporcijas tarp regionų, skatinti tolygią ir subalansuotą plėtrą visoje šalyje. Ši koncepcija, darbo autorės nuomone, bene tiksliausiai atspindi regioninės politikos sampratą, nes minimi visi svarbiausi jos aspektai – regioninių skirtumų mažinimas siekiant darnios plėtos visoje šalyje.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad regioninė politikos vieningos sampratos nėra. Remiantis trečiosios koncepcijos šalininkų teiginiais ir anksčiau aptarta regioninės plėtos samprata, *regioninę politiką galima apibūdinti kaip politiką, skatinančią regionų ekonominę ir socialinę progresą ir užtikrinančią, jog tas progresas būtų lydimas ir kitų sričių pažangos. Šis progresas sumažina socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir skatina darnią visos šalies plėtrą. Svarbu akcentuoti ir tai, kad siekiant skirtumų sumažinimo svarbu atsilikusiems regionams suteikti pranašumų išsivysčiusių regionų atžvilgiu.*

Dažniausiai išskiriami du regioninės politikos tipai: *ekonominė politika* (valstybės finansinė parama, vietinių organizacijų, taip pat ir privataus kapitalo, pritraukimas ir t. t.) ir *socialinė politika* (aprūpinimas darbu ir būstu, visuomenės gerovės, socialinio saugumo užtikrinimas ir t.t.). Regioninės politikos pobūdis pasirenkamas atsižvelgiant į esamą šalies ekonominę situaciją. Šaliai esant nuosmukio fazėje, taikoma regioninė politika orientuojama į regioninę plėtrą tam tikram ekonomikos augimo lygiui pasiekti. Pasiekus norimą lygį regioninė politika nukreipiama šalies regionų išsivystymo skirtumams mažinti. Pasirinktas regioninės politikos tipas gali būti įgyvendinamas pagal vieną iš *regioninės politikos modelių*, priklausomai nuo valstybės valdymo pobūdžio:

1. *Regionalizacija* – remiasi centrine valdžia ir valdymu „iš viršaus į apačią“. Tikslas – modernizuoti administracinę sistemą dėl sudėtingos ekonominės ir socialinės padėties. Ši struktūra dažnai pavadinama „regionų valdymu“.

2. *Regionalizmas* – remiasi valdymu „iš apačios į viršų“. Regionalizmas pagrįstas teritorine integracija, jame svarbiausia - bendruomenės identiškumas. Šios struktūros apibūdinantis terminas „regioninis valdymas“.

3. *Regioninė valdžios decentralizacija* – vidinis nacionalinių valdymo funkcijų perskirstymas žemesniems regioniniams padaliniams. Ši koncepcija grindžiama subsidiarumo idėja.

Regionalizmo ir valdžios decentralizacijos idėja laikosi principo, kad identifikuoti ir spręsti problemas paprasčiau yra ten, kur jos kyla, todėl valstybės regioninė politika turi daug lygių. Jos subjektai – teisinė ir vykdomoji centro ir regionų valdžia, vietinės savivaldos organai bei įvairios tarpregioninės asociacijos.

Apibendrinant reikėtų pažymėti, kad *svarbiausias regioninės politikos uždavinys yra kuo efektyviau panaudoti turimus regionų išteklius, skatinti regionų ekonominį ir socialinį progresą ir užtikrinti, jog tas progresas būtų lydimas ir kitų sričių pažangos, kas padėtų sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir skatintų darnią visos šalies plėtrą.*

1.2.3. Europos Sąjungos ir Lietuvos regioninė politika

Europos Sąjungos regioninė politika. 1957 m. Romos sutarties preambulėje ją pasirašiusios valstybės mini poreikį “stiprinti savo ekonomikų vienovę ir užtikrinti jų darnų vystymąsi, mažinti skirtumus tarp įvairių regionų ir nepalankesnėje padėtyje esančių regionų nuosmukį”.

ES regioninės politika remiasi daugeliu anksčiau aptartos regioninės politikos sampratos argumentų. Ji nukreipta į skirtumų mažinimą tarp atsiliekančių ir klestinčių regionų, suteikiant skurdesniems regionams ES struktūrinę paramą ir taip mažinant socialinius ir ekonominius skirtumus tarp jų bei suteikiant atsiliekančioms regionams privalumų prieš klestinčius regionus ir siekiant visos ES darnios plėtros. Regioninės politikos instrumentai yra struktūriniai ir kiti fondai iš ES biudžeto.

ES regioninės politikos būtinumas grindžiama šiais argumentais:

1. Finansinių tikslų ar solidarumo argumentas. Vargingos šalys narės negali pačios išspręsti savo problemų, ES turi aprūpinti būtinais ištekliais. Šiuo metu pirmą kartą ES istorijoje yra nustatyti tokie ryškūs regioniniai skirtumai.

2. Suinteresuotumo argumentas. Regioninių problemų sprendimas vienoje šalyje narėje bus naudingas ir kitoms šalims narėms. Šis argumentas yra ganėtinai problemiškas, nes turtingoms šalims nėra ekonomiškai geriau, dėl probleminiems regionams suteikus paramos.

3. Integracijos pasekmių intereso argumentas. Perskirstymo mechanizmas būtinas dėl integracijos pasekmių pasiskirstymo nevienodumo tarp ES šalių.

4. Kitų ES politikų argumentas. Kadangi kitos ES politikos nėra įgyvendinamos visose ES regionuose, todėl gali būti finansuojami pagal regioninės politikos programas.

ES išmokos papildo arba skatina privataus sektoriaus ir nacionalinės bei regioninės valdžios investicijas. Siekdama skirti išmokas toms sritims, kuriose jos turės didžiausią poveikį, ES nustatė tris prioritetinius tikslus:

- Remti plėtrą regionuose, kur BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 75% ES vidurkio. Pinigai naudojami ekonomikai juose išjudinti, sukuriant reikalingą infrastruktūrą, geriau apmokant vietinius žmones ir skatinant investicijas į vietos verslą.

- Teikti pagalbą sunkumų turintiems regionams. Tai gali būti vietovės, kur pertvarkoma ekonomika, atsilikusios kaimo vietovės, krizės apimtos žvejų bendruomenės arba rimtų sunkumų turintys miestai.

- Įveikti nedarbą modernizuojant mokymo sistemas ir padedant sukurti darbo vietas (<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/europos-sajunga/es-politikos-sritys/regionine-politika/>).

Vykstant ES plėtrai keitėsi ir ES regioninė politika. Šiuo metu regioninė politika grindžiama šiais *pagrindiniais tarpusavyje susijusiais principais*:

1. *Programavimu*. ES struktūrinių fondų parama skiriama integruotoms, daugiametėms ir ES gaires atitinkančioms plėtros programoms įgyvendinti;

2. *Koncentravimu*. Išskiriami paramos prioritetiniai tikslai ir tiksliniai regionai. ES struktūrinių fondų parama turi būti panaudojama menkiausiai išsivysčiusiuose regionuose;

3. *Papildomumu*. Šis principas paprastai reiškia ES ir valstybių narių bendrą projektų finansavimą. Šiuo principu Europos Komisija taip pat užsitikrina efektyvesnę savo vykdomos politikos rezultatų kontrolę. Parama turi papildyti, o ne pakeisti ES valstybių narių viešąsias ir kitas atitinkamas struktūrines išlaidas.

4. *Partneryste*. Glaudus bendradarbiavimas tarp Europos Komisijos struktūrų ir šalių narių nacionalinių, regioninių bei vietinių institucijų. Yra manančių, kad Europos Komisijos vaidmuo mažėja, o regionų valdžios įtaka didėja. Vykdam paramos programavimą, įgyvendinimą, priežiūrą ir vertinimą turi būti konsultuojamasi su regioninės ir vietos valdžios institucijomis, NVO, ekonominiais, socialiniais ir kitais kompetentingais partneriais;

5. *Subsidiarumu*. Jis atspindi regioninės politikos decentralizacijos tendenciją. Remiantis šiuo principu, konkrečius veiksmus turi vykdyti žemiausio lygio valdžios institucijos, galinčios efektyviai

juos atlikti. Užduotys turi būti perkeliamos į aukštesnį valdžios lygį tik tuo atveju, jeigu žemesnės valdžios institucijų veikla dėl užduočių pobūdžio čia būtų neefektyvi. Efektyviai ES regioninei politikai būtinas gerai organizuotas regioninis valdymas ir koordinuotas regioninės plėtros institucijų tinklas.

Apibendrinant galima teigti, kad *ES savo pagrindinius tikslus įgyvendina regionų pagalba, o ES regioninės politika padeda koordinuoti tolygią visos ES raidą, pasitelkiant finansines priemones bei nacionalinius politikus. ES regioninė politika neatsiejama susijusi su atskirų teritorijų specifika ir tų teritorijų ugdymo perspektyva, regionų potencialo, jo konkurencingumo rinkoje nustatymu.*

Lietuvos regioninė politika. Regioninė politika Lietuvoje pradėta vykdyti tik 1998 m., priėmus Regioninės politikos koncepciją. Šį žingsnį įtakojo Europos Komisija, kuri 1997 m. ataskaitoje teigė, kad Lietuva susiduria su rimtomis regioninės plėtros problemomis, nes regioninės politikos Lietuvoje nėra. Todėl Lietuva norėdama pasinaudoti ES struktūrinių fondų parama, buvo priversta formuoti ir įgyvendinti regioninę politiką. Lietuvoje yra vykdomos dvi regioninės politikos – ES regioninė politika ir nacionalinė regioninė politika.

Pagal Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymą, *nacionalinė regioninė politika yra valstybės institucijų ir kitų subjektų tikslinė veikla, kuria daromas diferencijuotas poveikis valstybės regionų socialinei ir ekonominei plėtrai siekiant mažinti regionų socialinius ir ekonominius skirtumus bei išsivystymo netolygumus pačiuose regionuose, skatinti visoje valstybės teritorijoje tolygią ir tvarią plėtrą. Ji yra sudedamoji valstybės viešosios politikos dalis.* Norint įgyvendinti pagrindinį nacionalinės regioninės politikos tikslą, reikia išspręsti šiuos regioninei politikai iškeltus uždavinius:

- 1) suteikti valstybės pagalbą probleminėse teritorijose įgyvendinamiems projektams;
- 2) suteikti valstybės pagalbą regionams, turintiems atskirų ūkio šakų (sektorių) specifinių regioninių ir vietinių problemų, įgyvendinamiems projektams;
- 3) sudaryti sąlygas tolygiai ir tvariai ilgalaikei visų regionų plėtrai.

Taigi, atsižvelgiant į regioninės politikos sampratą, matyti, kad *šalies regioninė politika apibrėžiama remiantis ne visais regioninės sampratos aspektais ir yra labiau nukreipta į probleminius šalies regionus.*

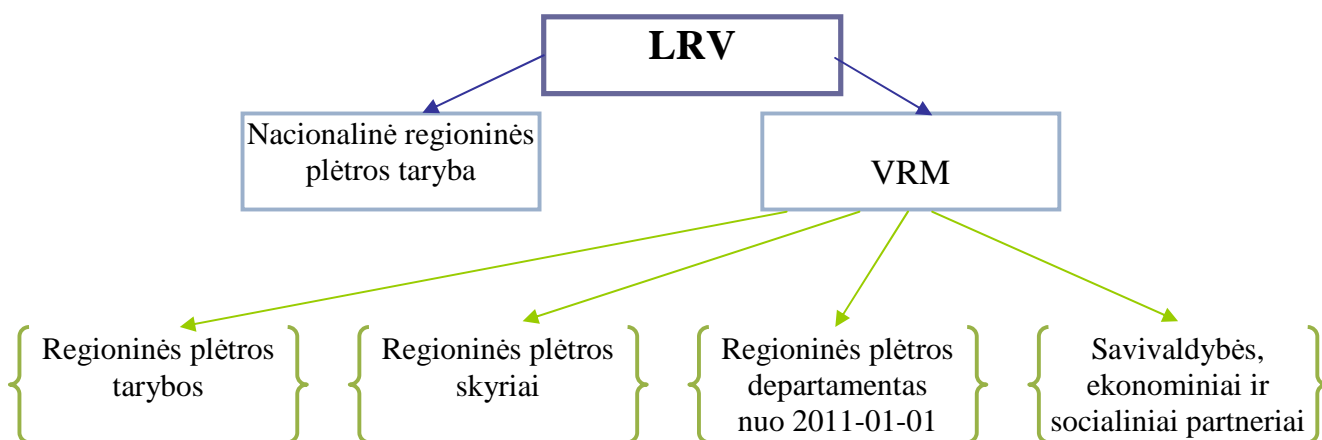
Tolygiai šalies plėtrai vystyti naudojamas pagrindinis darnios plėtros instrumentas, t.y. planavimas, todėl yra rengiami:

- 1) regionų plėtros planai, vadovaujantis parengtais teritorijų planavimo dokumentais.
- 2) regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo programa, probleminių teritorijų plėtros programos.

Išanalizavus Lietuvos regionų plėtros planus, galima pastebėti, kad visos apskritys pabrėžia nepakankamai išplėtotą turizmo infrastruktūrą, darbo jėgai imlią ir žemą pridėtinę vertę kuriančią

vietos pramonę, prastą įmonių technologinę įrangą, netobulą verslo skatinimą ir prastą pasirengimą konkurencijai ES, prastą gyvenamosios aplinkos kokybę gyvenvietėse ir neefektyvų atliekų tvarkymą, rajoninių kelių bei miestų gatvių prastą būklę, nykstantį kultūrinį savitumą regionuose ir kita. Visi regionai pabrėžia pasirengimo eurointegraciniam procesams stoką ir žemus vietinius administracinius gebėjimus. Regionai prioritetą teikia gamybos ir paslaugų infrastruktūros, žmogiškųjų išteklių, vietinės infrastruktūros ir konkurencingo žemės ūkio bei kaimo plėtrai. Stiprios ekonominės-socialinės būklės regionai pabrėžia naujosios ekonomikos kūrimo mieste ir modernaus kaimo kūrimo, gyvenimo kokybės gerinimo svarbą.

Nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo sistema pavaizduota 5 pav.



5 pav. Regioninę politiką Lietuvoje įgyvendinančios institucijos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymu.

Iš 5 diagramos, matyti, nuo 2011 m. sausio 1 d. steigiama įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos – Regioninės plėtros departamentas, kuris turės teritorinius padalinius (biurus), kurie savo veiklą vykdys kiekviename regione. Iki 2010 metų liepos 1 d. viena iš vykdančių institucijų buvo apskričių viršininkų administracijos.

Taigi, apibendrinant ir atsižvelgiant į regioninės politikos kritikų nuomonę, galima pasakyti, kad šiuo metu regioninė politika Lietuvoje yra įgyvendinama centralizuotai – daugiausiai remiamasi „iš viršaus į apačią“ principu. Toks įgyvendinimo principas leidžia užtikrinti spartų politikos įgyvendinimą, tačiau jis remiasi ribota informacija (pvz., stokojama regionų plėtros planuose keliamiems tikslams ir uždaviniams pritaikymo vietos kontekstui ir regiono specifikos išnaudojimui), mažiau įtraukia ir motyvuoja vietos savivaldos institucijas. Nepakankamas decentralizacijos laipsnis regioniniu lygiu yra viena iš priežasčių, lemiančių vangią Lietuvos regioninę politiką, kuri daugiausia koncentruojama į siauras teritorijas – regioninius centrus ir problemines teritorijas. Pagrindinis

dėmesys skiriamas bazinių poreikių tenkinimui atnaujinant ir plėtojant šiose teritorijose esančią infrastruktūrą. Regioninė politika menkai koordinuojama su kitomis šakinėmis arba sektorinėmis politikomis. Pasitaiko, kad regionai tikėdamiesi gauti paramą stengiasi pasirodyti iš blogosios pusės, t.y. ne koks regionas pažangus, bet koks jis atsilikęs. Tokiu atveju svarbiausiais regioninės politikos pralaimėtojais tampa žmonės, nes regioninė politika reiškia mokesčių naštos didinimą. Siekiant išvengti didžiųjų ir turtingųjų šalies regionų turtėjimo probleminių regionų sąskaita, būtų galima, įvesti regioninę dimensiją ne tik ES struktūriniuose fonduose, bet ir atskirose sektorinėse politikose. Tokiu būdu būtų sudarytos galimybės: pripažinti ir taikyti regioninės politikos tikslų įvairovę (pvz., vykdyti demokratijos plėtrą vietos savivaldoje), įgyvendinti įvairesnes politikos priemones neapsiribojant vien tik bazinių poreikių tenkinimu, finansavimui ir stebėsenai taikyti įvairesnius rodiklius ir, galbūt, pritraukti socialinės sanglaudos didinimo tikslui adekvačias lėšas. Labai svarbu, kad daugiau iniciatyvos būtų perleidžiama regioninei ir vietos valdžiai, suteikiant savivaldybėms galimybę mokytis dirbant, tai yra numatant joms daugiau laisvės planuojant ir panaudojant regioninės politikos lėšas, nes turintis pakankama savarankiškumą regionas turės galimybes efektyviai plėtotei.

1.3. Europos Sąjungos struktūriniai fondai

2007-2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai (daugiau kaip 23 mlrd. litų) teikiama pagal Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir atskiras veiksmų programas, skirtas strategijai įgyvendinti. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija pratęsia 2004-2006 m. bendrajame programavimo dokumente suformuluotą strateginę viziją, kad Lietuva iki 2015 m. pasieks kai kurių ES-15 priklausančių šalių socialinio ir ekonominio išsivystymo lygį.

Bendrame Programavimo Dokumente (toliau BPD) ir strategijoje yra atlikta esamos būklės ir tendencijų analizė bei išskiriamos įgyvendinimo prioritetinės kryptys ir nuostatos. Skirtumas tik tas, kad strategijoje iškeltus tikslus ir uždavinius padės įgyvendinti keturios veiksmų programos, atitinkančios kiekvieną prioritetą.

Iš 3 lentelės pateiktų duomenų matyti, kad abiejuose dokumentuose nurodyti tikslai iš esmės yra tapatūs, tik prioritetinės kryptys strategijoje yra šiek tiek abstraktesnės nei buvo BPD. Kadangi ES 2007-2013 m. strategija yra BPV veiksmų programos tęsinys, tai kardinalių pokyčių nebuvo imtasi. Horizontaliosios sritys yra būdingos visoms išvardintoms prioritetinėms kryptims ir abiejuose ES struktūrinės paramos panaudojimo laikotarpiuose išliko nepakitusios. Regioninis aspektas abiejuose dokumentuose priskiriamas prie svarbių, nuolat pasikartojančių (horizontalių) sričių. „Proveržio“

sritimis – tokiomis, kurios turėtų labiausiai prisidėti prie Lietuvos ekonomikos augimo ilguoju laikotarpiu – pasirinktos:

- ✓ Lietuvos žmonių žinių ir kvalifikacijos kėlimas (vadinamieji žmogiškieji ištekliai);
- ✓ moksliniai tyrimai;
- ✓ technologinė plėtra bei inovacijos.

Šioms sritims skirtas kelis kartus didesnis finansavimas, palyginti su 2004–2006 m. laikotarpiu.

3 lentelė

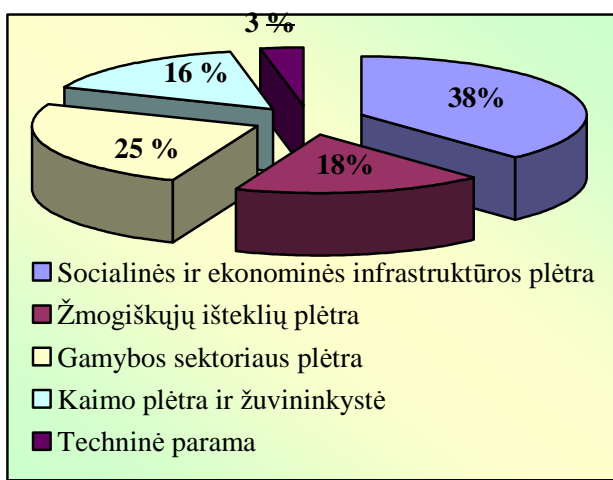
2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento ir 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos tikslų palyginimas

Pagrindinis tikslas	Pagrindinis tikslas
<i>Sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę.</i>	<i>Sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus.</i>
Prioritetinės kryptys:	
Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra.	Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei.
Žmogiškųjų išteklių plėtra.	
Gamybos sektoriaus plėtra.	Konkurencinga ekonomika.
Kaimo plėtra ir žuvininkystė.	Gyvenimo kokybė ir sanglauda.
Horizontaliosios prioritetinės kryptys	
Informacinė visuomenė.	Informacinė visuomenė.
Darnus vystymasis.	Darnus vystymasis.
Lygios galimybės.	Lygios galimybės.
Regioninis aspektas	Regioninė dimensija.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis BPD ir 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija.

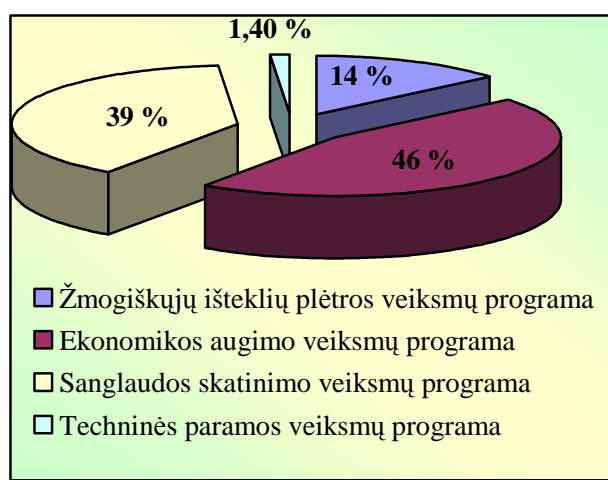
Analizuojant 6 paveikslą, galima pastebėti, kad daugiausia lėšų skirta Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtrai, iš kurių 41 % buvo skirtas transporto infrastruktūros prieinamumui ir paslaugų

kokybės gerinimo priemonei, siekiant įgyvendinti vieną iš pagrindinių ES politikos uždavinių – laisvą prekių ir keleivių judėjimą. Pagal skiriamų lėšų dydį antras didžiausias prioritetas yra gamybos sektoriaus plėtros. Pagal šį prioritetą svarbiausia priemonė yra tiesioginė parama verslui (37 %), kuri siekia padidinti įmonių konkurencingumą. Pagal Žmogiškųjų išteklių prioritetą, akcentuojamas darbo jėgos kompetencijos ir gebėjimo prisitaikyti prie pokyčių (30 %) bei mokymosi visą gyvenimą sąlygų plėtojimo (28 %). Mažiausiai 2004-2006 m. ES paramos skirta Kaimo plėtrai ir žuvininkystei, nors šis prioritetas įtakoja išsivystymo skirtumų mažinimui tarp kaimo ir miesto. Pagal šį prioritetą, daugiausia skiriama žemės ūkio valdų restruktūrizacijai (44 %).



6 pav. 2004-2006 m. Europos Sąjungos paramos pasiskirstymas pagal prioritetus

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis BPV dokumentu.



7 pav. 2007-2013 m. ES struktūrinė parama pagal veiksmų programas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija.

Iš 7 paveikslo, matyti, kad didžiausia ES struktūrinės paramos lėšų dalis skirta Ekonomikos augimo veiksmų programai. Iš 46 % net 8 % lėšų numatoma skirti ūkio konkurencingumui ir ekonomikos augimui skirtiems moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai. Antra didžiausia lėšų dalis skirta Sanglaudos skatinimo veiksmų programai. Ji turi įgyvendinti viziją apie darnesnę visuomenę. Taigi gyvenimo aplinkos ir kokybės gerinimui, mažinant atskirų regionų skirtumus, skiriama 39 % visos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa skirta visų darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų mobilizavimui, nes investicijos į Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą, verslumą patikimai garantuoja ilgalaikį ūkio augimą. Šiai veiksmų programai skirta beveik 14 % ES struktūrinės paramos lėšų. Mažiausiai skirta Techninės paramos veiksmų programai. Tai – specialioji, papildoma veiksmų programa, skirta administruoti

teminėms veiksmų programoms. Bendri abiejų laikotarpiu finansiniai planai pateikiami 1 ir 2 prieduose.

Taigi, lyginant abiejų laikotarpių paramą matyti, kad parama žemės ūkiui ir žuvininkystei 2007-2013 m. paramos laikotarpyje nepriskirta struktūrinei paramai, nes ES struktūrinių fondų teikiama parama skirstomos *per tris pagrindinius fondus*:

- ◆ *Europos regioninės plėtros fondas* (toliau ERPF) teikia regionams įvairią finansinę paramą. Fondas numato investicijas į gamybą, siekiant sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas, investicijas į infrastruktūrą (kelius, telekomunikacijas, energetiką) siekiant sujungti centrinius ES regionus su periferiniais, darbo vietų kūrimą bei paramą smulkiam ir vidutiniam verslui (įmonių konsultavimas, rinkos tyrimai, mokslo tyrimai), technologijų plėtrą.

- ◆ *Europos socialinis fondas* (toliau ESF) remia projektus, sprendžiančius socialines (pirmiausia užimtumo) problemas ir finansuoja švietimą ir profesinį mokymą, įsidarbinimo galimybių plėtrą, mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą.

- ◆ *Sanglaudos fondas* įsteigtas pagal Maastrichto sutartį, įsigaliojusią 1993 m. Sanglaudos fondo parama skiriama dideliems transporto ir aplinkos apsaugos projektams.

Dar yra ES *Solidarumo fondas*, teikiantis pagalbą stichinių nelaimių atveju.

Taigi, *ES struktūrinė parama suteikia galimybę kiekvienam regionui sustiprinti savo prioritetus ir identiškumą, skatindama decentralizaciją ir efektyvumą. Jos įgyvendinimas valstybėje priklauso nuo tos šalies pasirengimo pasinaudoti ES struktūrinių fondų teikiama parama.* Toliau šiame darbe bus atliekama struktūrinių fondų ekonominė analizė – analizuojant įsisavintas struktūrinių fondų lėšas pagal veiksmų programas bei lyginant įsisavinimo tempus BPD ir 2007-2013 m. laikotarpiais ir šių laikotarpių įsisavintų lėšų pasiskirstymą regionuose, o galiausiai, analizuojant lėšų įsisavinimą atskiruose veiklos srityse regioniniu aspektu. Tokia analizė padės atskleisti struktūrinių fondų paramos poveikį atskirų Lietuvos regionų socialiniam-ekonominiam vystymuisi.

2. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ ĮTAKOS REGIONŲ SOCIALINEI-EKONOMINEI RAIDAI 2005-2009 METAIS ANALIZĖ

ES finansinės paramos poveikis Lietuvai yra nagrinėtas Lietuvos laisvosios rinkos instituto (2005), J. Bradley, G. Untiedt ir T. Mitze (2007) ir UAB „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ (2007) studijose, taip pat A. Jakaitienės ir V. Klyvienės (2007) parengtame straipsnyje. Pastebėtina, kad aptarti tyrimai buvo atliekami Europos Komisijos ar kitų institucijų vykdančių įsipareigojimus ES užsakymu, be to šie tyrimai parengti esant sparčiam ekonomikos augimui, todėl ekonominės krizės kontekstas juose nėra paliestas, o svarbiausia, kad visi paminėti tyrimai atlikti nagrinėjant ES finansinės paramos poveikį Lietuvai, kaip vienam regionui, nesigilinant į Lietuvos viduje esančių regionų ypatumus ir jų skirtumus. Pažymėtina, kad tik nedaugelis Lietuvos tyrėjų (M. Morkūnaitė, 2010, N. Gudaitytė, K. Bautytė, I. Žalienė, 2009) nagrinėjo ES struktūrinių fondų paramos poveikį atskiriems Lietuvos regionams, todėl šiame darbe bus atliekamas daugiakriterinis ES struktūrinių fondų paramos poveikis Lietuvos regionams, išskiriant tokius tiriamuosius blokus:

A blokas. Pirmiausia bus atliekama ES paramos struktūrinių fondų įsisavinimo Lietuvoje analizė.

B blokas. Analizuojant Lietuvos regionų ekonominės-socialinės raidos rodiklių dinamiką 2005-2009 m. laikotarpyje, bus vertinamas ES struktūrinių fondų paramos poveikis tarpregioninių skirtumų mažėjimui. Tiriant ES struktūrinės paramos ir Lietuvos regionų vystymosi ryšį bus apskaičiuoti šie surinktų statistinių duomenų koeficientai:

- koreliacijos koeficientas, kuris parodo ryšio stiprumą. Tas ryšio stiprumas reiškia vieno požymio kitimą priklausomai nuo kito požymio.
- dalinis koreliacijos koeficientas, kuris parodo tiesinio ryšio tarp požymių stiprumą, kai pašalinama kitų kintamųjų įtaka;
- variacijos koeficientas, kurio pagalba palyginamas tiriamojo požymio kitimas. Šis bedimensis dydis yra išreikštas standartinio nuokrypio ir vidurkio santykiu.

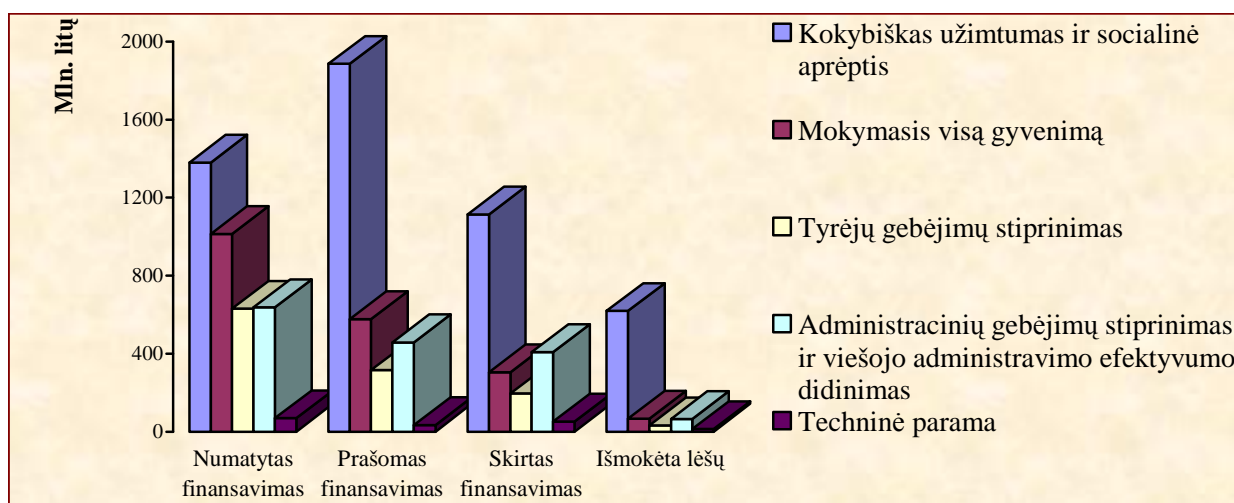
Grafinis duomenų vaizdavimas leido palyginti reiškinius pagal dydį, apibūdinti jų pasikeitimus laiko atžvilgiu ir visumos struktūrai, nustatyti reiškinų ryšius, atvaizduoti visumos pasiskirstymą pagal kurį nors požymį.

2.1. Europos Sąjungos struktūrinių fondų įsisavinimo analizė

ES struktūrinės paramos panaudojimas Lietuvoje, šiuo metu itin aktuali tema, nes esant ekonomikos recesijai, beveik nemažėjančiai bedarbystei, tikslingas jų panaudojimas galėtų padėti išspręsti šias ir kitas problemas, todėl vertinat ES struktūrinės paramos poveikį Lietuvos regionų socialiniam-ekonominiam vystymuisi A bloke pirmiausia bus tiriama ES paramos įsisavinimo eiga įvairiais aspektais.

A blokas. Pirmiausiai bus apžvelgiamas veiksmų programų įgyvendinimas Lietuvoje, po to analizuojama kaip įsisavinamos ES struktūrinių fondų lėšos skirtingos veiklos srityse šalies regionuose. Tyrimą apribojo ES struktūrinės paramos įsisavinimo regioniniu aspektu statistinių duomenų stoka ir jų prieinamumo ribotumas.

Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa finansuojama iš Europos socialinio fondo. Jos įgyvendinimo statistika atspindi 8 paveiksle, o šią programą atitinkančių Nacionalinės bendrosios strategijos siektinų tikslų kiekybinė išraiška pateikta 3 priede.



8 pav. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Kaip matyti iš 8 paveikslo, didžiausias numatytas finansavimas yra kokybiško užimtumo ir socialinės aprėpties prioriteto priemonėms remti (1379,43 mln. litų). Investicijos į žmogiškuosius išteklius turėtų padėti Lietuvai, kaip regionui ES lygmenyje, ir atskiriems regionams Lietuvos viduje geriau prisitaikyti prie išorės konkurencijos ir įgyti naujų konkurencinių pranašumų. Prisitaikymas prie nuolat kintančių Bendrosios rinkos sąlygų yra ypač svarbus regionams, kurių pagrindinis konkurencinis

pranašumas iki šiol buvo pigi darbo jėga. Kaip pažymima Nacionalinėje bendrojoje strategijoje, siekiant žmones pritraukti ir išlaikyti darbo rinkoje, būtina nuolat ieškoti naujų, novatoriškų sprendimų, todėl šis prioritetas taip pat orientuotas į novatoriškų sprendimų paiešką ir jų nuoseklų diegimą politikoje bei į tarptautinį bendradarbiavimą ir partnerystę. Įgyvendinant regioninių skirtumų mažinimo politiką pagal kokybiško užimtumo ir socialinę aprėpties prioritetą, koncentruojamasi į paramą kaimo vietovių gyventojų bendrųjų gebėjimų ugdymą ir jų perorientavimą iš žemės ūkio į kitas veiklas, remiamos įmonės, steigiančios naujas darbo vietas ekonomiškai atsilikusiųose regionuose, taip pat finansuojamos ir nestacionarios socialinės bei neįgaliųjų profesinės reabilitacijos paslaugos, kurių ypač trūksta kaimo ir mažesnėse savivaldybėse. Reikia paminėti, kad pagal šį prioritetą paraiškas gali teikti labai platus ratas pareiškėjų – valstybės ir savivaldybių biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, asociacijos, uždarnosios akcinės bendrovės, akcinės bendrovės ir kt. Populiariausia (daugiausia pateikta paraiškų) priemonė „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“. Pagal prašomą finansavimą (136,75 %) šis prioritetas lenkė numatytą finansavimą, todėl galima daryti išvadą, kad tam įtakoją minėtas faktas, jog paraiškų tiekėjais gali būti tiek privataus, tiek ir viešojo sektoriaus subjektai. Skirta lėšų suma buvo didžiausia lyginant su kitais veiksmų programos prioritetais - 80,83 %, todėl manytina, kad paraiškos buvo parengtos kruopščiau ir atsakingiau nei pagal kitus prioritetus. Kadangi ES paramos lėšos išmokamos po įgyvendintų projektų etapų, o išmokėta suma buvo 44,9 %, todėl galima daryti išvadą, kad projektų įgyvendinamo tempas buvo spartus.

Mokymosi visą gyvenimą prioritetu daug dėmesio skiriama mokymosi visą gyvenimą sistemai, ir visų pirma poreikiui tą sistemą toliau efektyviai reformuoti, kad ji geriau atitiktų asmens ir darbo rinkos poreikius, taip pat tobulinti švietimo sistemoje dirbančių asmenų kompetencijas. Regioninis plėtros aspektas, pagal šį prioritetą orientuotas į įvairius mokymosi visą gyvenimą kokybės ir prieinamumo didinimo veiksmus. Daug dėmesio skiriama mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumui kaimo vietovėse didinti, taip pat siekiama, kad mokymo ir studijų programos geriau atitiktų regionų ūkio poreikius kvalifikuotiems specialistams rengti ir jų kvalifikacijai tobulinti. Ypatingas dėmesys skiriamas lanksčių ir individualizuotų mokymosi formų, kuriomis galima naudotis nuo pagrindinių aukštojo mokslo centrų nutolusių regionų gyventojai, ilgesnį laiką neatitrūkdami nuo savo pagrindinio užsiėmimo, plėtrai. Pagal šį prioritetą paraiškas daugiausiai gali teikti švietimo įstaigos. Prašomas finansavimas buvo 57 %, o tai rodo, kad nors pareiškėjų ratas gana siauras, tačiau jie buvo labai aktyvūs. Pasirašytuose projektų finansavimo ir administravimo sutartyse nurodytas projektams skirtas finansavimas sudaro 30,05 % visos numatytos sumos, todėl galima daryti išvadą, kad parengtų projektai kokybė buvo gera, nors išmokėtų lėšų lygis - 6,55 % parodė gana lėtą jų įgyvendinimą.

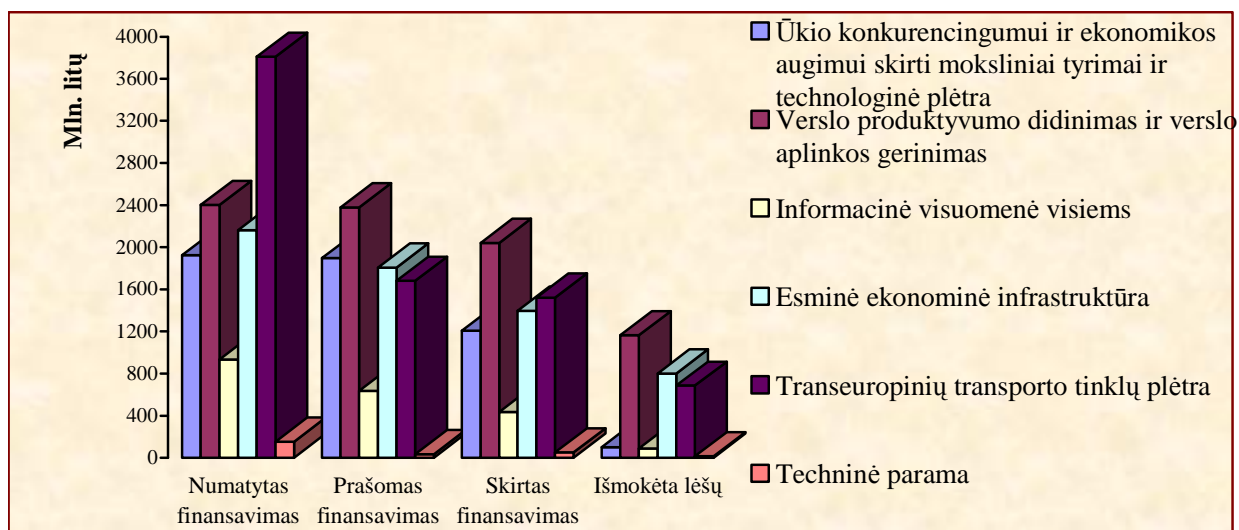
Tyrėjų gebėjimų stiprinimo prioritetas yra orientuotas į neatidėliotiną poreikį kurti, atnaujinti, plėsti, telkti (susigrąžinti iš emigracijos) aukščiausios kvalifikacijos specialistus, nes šiuo metu mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau MTTP) sektoriaus darbo jėga neatitinka šiuolaikinių šio sektoriaus poreikių tiek kiekybiniu, tiek ir kokybiniu aspektu. Siekiama užtikrinti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų partnerystę, stiprinant vietinius mokslo ir studijų kompetencijos centrus, tinklus ar jų dalyvavimą racionaliuose kompetencijos centruose ir tinkluose. Pagal šį prioritetą paraiškas gali teikti Švietimo įstaigos bei kitos viešosios įstaigos, asociacijos. Esant gana siauram pareiškėjų ratui bei sudėtingai sričiai, prašomas finansavimas buvo vidutiniškas (50 %). Maža išmokėta projektams suma (5,17 %) parodė lėtą projektų įgyvendinimo tempą, nors projektai parengti buvo atsakingai, nes skirtas finansavimas buvo 30,97 %.

Administracinių gebėjimų stiprinimo ir viešojo administravimo efektyvumo didinimo prioritetas siekia užtikrinti efektyvią valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklą bei valstybės tarnautojų kvalifikacijos ir kompetencijos atitiktį besikeičiantiems poreikiams. Siekiant subalansuotos regioninės plėtros, pagal šį prioritetą, numatytas - teritorijų planų, regioninių plėtros ir savivaldybių planų rengimas, optimalus funkcijų tarp centrinio, teritorinio ir vietos lygių pasiskirstymas, regioninės plėtros valdymo tobulinimas, taip pat vietos ir regionų partnerių dalyvavimas viešojo ir privataus sektorių partnerystės procese. Kadangi priemonė skirta tik viešajam sektoriui, tai apribojo pareiškėjų ratą. Jis apima valstybės ir savivaldybių institucijas bei įstaigas. Panašių projektų rengiamo patirtis BPD finansavimo laikotarpiu įtakojo kokybišką projektų paruošimą, o to pasekoje matyti gana didelis prašomo finansavimo lygis (71,90 %) ir didelis skirtas finansavimo lygis – 64,04 %. Remiantis išmokėta suma (10,12 %), teigtina, kad projektų įgyvendinimo sparta yra vidutiniška, tačiau viena geresnių lyginant su kitų prioritetų įgyvendinimu.

Ekonomikos augimo veiksmų programos įgyvendinimo statistika pavaizduota 9 paveiksle, o šią programą atitinkančių Nacionalinės bendrosios strategijos siektinų tikslų kiekybinė išraiška pateikta 4 priede. Ši programa finansuojama iš Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo.

Ūkio konkurencingumo ir ekonomikos augimui skirtų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros prioritetas skirtas skatinti jaunimo verslumą, sudaryti palankias sąlygas verslo pradžiai ir tolesnei įmonių plėtrai, stiprinti tarptautiniam konkurencingumui. Taip pat šis prioritetas skirtas skatinti kūrybinius verslus, o siekiant stiprinti verslo–verslo ir verslo–mokslo institucijų partnerystę remiamos klasterizacijos, technologinės partnerystės ir kitos panašios bendros iniciatyvos. Be to, siekiama užtikrinti geresnį prieinamumą prie finansavimo šaltinių, plėtojant įvairias finansinės paramos verslo subjektams priemones (pradinio kapitalo fondai, mikrokreditai, garantijos, dalinis palūkanų dengimas ir kt.), ypač pradedantiems verslą bei inovacijas diegiantiems, taip pat kaimo vietovėse verslą

pradedantiems ar plėtojantiems subjektams. Kaip matyti iš 9 paveikslo, numatytas finansavimas šiam prioritetui yra 1924,14 mln. litų, o prašomas finansavimas vienas didžiausių - 98,58 %, lyginant su kitais prioritetais, tačiau mažiausias pagal išmokėtų lėšų lygį - 5,24 %. Iš šių duomenų galima teigti, kad pareiškėjai buvo aktyvūs, gerą projektų parengimo lygį parodė skirta finansavimui suma (62,67 %), tačiau projektų įgyvendinimas vyko gana lėtai.



9 pav. Ekonomikos augimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Verslo produktyvumo didinimo ir verslo aplinkos gerinimo prioritetą siekia suaktyvinti mokslo rezultatų pritaikymą versle, siekiant glaudesnio verslo ir mokslo bendradarbiavimo. Tuo tikslu remiama viešos MTTP bazės, tiesiogiai susijusios su ūkio konkurencingumo stiprinimu, plėtra, technologijų perdavimas, žinių ir technologijų sklaidos terpės gerinimas ir naujų, su MTTP susijusių įmonių kūrimasis. Tikimasi, kad regioniniai skirtumai įgyvendinus šiuos prioritetus (teikiant tiesioginę paramą inovacijoms, skatinant ir remiant technologijų perdavimą, inovacijų skatinimo infrastruktūrą ir paslaugas, viešųjų paslaugų verslui pasiūlą, gerinant įvairių verslo finansavimo šaltinių prieinamumą, vystant viešąsias teritorijas investicijoms) leis palaipsniui mažinti regionų išsivystymo netolygumus teikiant prioritetą projektams, įgyvendinamiems mažiau išsivysčiusiuose regionuose, plėtotiniuose regioniniuose centruose. Pareiškėjais, pagal šį prioritetą, gali būti privatūs juridiniai asmenys, mažos ir vidutinės įmonės, viešosios įstaigos ir finansų įstaigos bei kt. Numatytas prioriteto finansavimas yra 2400,18 mln. litų, o prašomas finansavimas didžiausias - 99,11 %. Kadangi prioriteto priemonės skirtos daugiausia verslui, tai galima daryti išvadą, kad verslininkai aktyviai domėjosi ir naudojo ES

struktūrinės paramos teikiamomis galimybėmis. Skirtos ir išmokėtos lėšos taip pat ženkliai lenkė kitus prioritetus - 85,07 % ir 48,54 %. Manytina, kad būtent kokybiškas projektų parengimas ir jų įgyvendinimo sparta lėmė geresnius rodiklius, lyginant su kitais veikslių programų prioritetais.

Informacinės visuomenės visiems prioritetas skirtas plėtoti informacinių technologijų ir elektroninių ryšių (toliau IRT) infrastruktūrą, leidžiančią sparčiai ir pigiai plisti informacijai, ja naudotis gamyboje bei teikiant viešojo ar privataus sektoriaus paslaugas, todėl daugiausia dėmesio skiriama elektroninio turinio ir IRT infrastruktūros plėtrai (pvz., el. valdžios paslaugos, el. sveikatos paslaugos). Numatytas finansavimas yra vienas mažiausių - 935,66 mln. litų, prašomas finansavimas – 67,98 %, o skirtas - 46,47 %. Išmokėtas lėšų intensyvumas siekė 10,60 %, iš to, galima teigti, kad projektai parengti nepakankamai gerai ir projektų įgyvendinimas vyko lėtai. Reikia paminėti ir tai, kad pagal šį prioritetą paraiškas gali teikti tik viešojo sektoriaus institucijos.

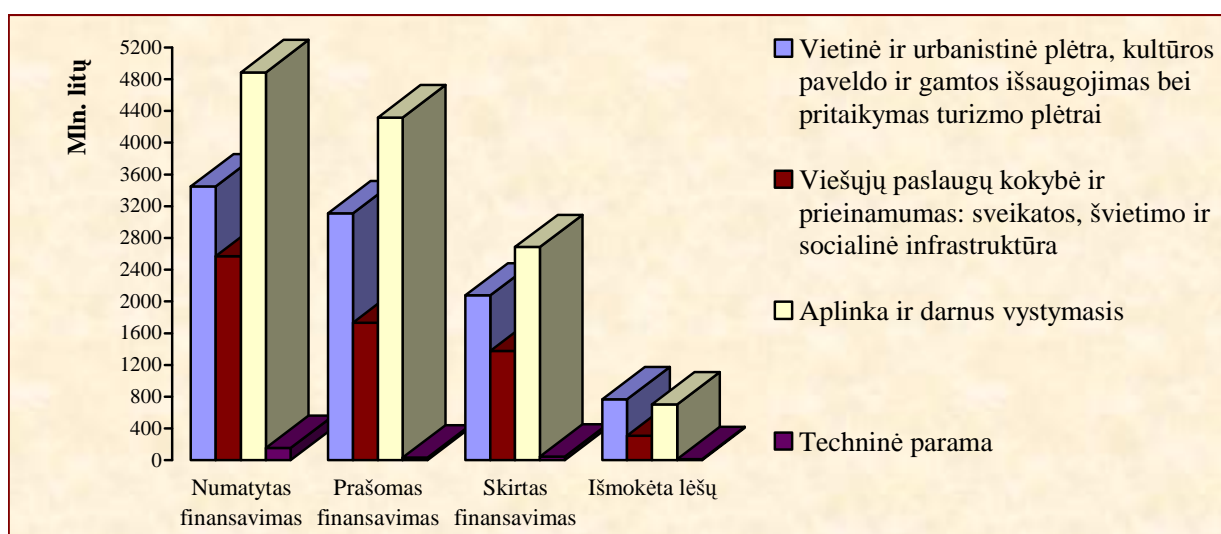
Esminės ekonominės infrastruktūros prioritetas skirtas plėtoti ir atnaujinti elektros, gamtinių dujų bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklus ir sistemas, siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą bei patikimumą ir sudaryti technines galimybes Lietuvai integruotis į Europos Sąjungos elektros ir gamtinių dujų rinkas. Taip pat tobulinti įvairaus transporto infrastruktūrą. Kadangi prioritetas skirtas specifinei sričiai, tai ir pareiškėjų skaičius gana ribotas, bet kaip matyti iš 9 paveikslo, numatyta suma buvo 2162,37 mln. litų, o prašomas finansavimas gana didelis - 83,59 %, skirtas – 64,57 %, išmokėtas – 37,08 %, todėl galima daryti prielaidą, kad nors projektai buvo parengti tvarkingai, tačiau jų įgyvendinimas vyko vidutiniu tempu.

Transeuropinių transporto tinklų plėtros prioritetu dėmesys skiriamas subalansuoto transporto infrastruktūros tinklo, atitinkančio mobilumo poreikius bei sudarančio palankias sąlygas tranzitui, plėtrai - tobulinant susisiekimo įvairiomis transporto rūšimis sąlygas, plėtojant nepakankamos sausumos transporto jungtis su kitomis ES valstybėmis ir trečiųjų šalių transporto tinklais Šiaurės–Pietų transporto ašyje (Via Baltica, Rail Baltica) ir Rytų–Vakarų transporto ašyje (IX multimodalinis transporto koridorius ir Klaipėdos valstybinis jūrų uostas). Kartu siekiama efektyvios tarpusavio sąveikos tarp atskirų transporto rūšių. Tikimasi, kad tai didins transporto paslaugų eksporto apimtį. Kaip matyti iš 9 paveikslo, prioritetui skirta suma buvo didžiausia šioje veikslių programoje - 3808,28 mln. litų. Užregistruotose paraiškose prašomas skirti finansavimas buvo 44,14 % numatytos sumos. Skirtas finansavimas - 39,93 %. Šie finansavimai - vieni mažiausių. Išmokėta suma tik 18 %, todėl galima teigti, kad paraiškos buvo teikiamos pasyviai ir projektų įgyvendinamas vyko gana lėtai.

Tikimasi, kad struktūrinė parama turėtų paskatinti elektros ir gamtinių dujų skirstomųjų tinklų plėtrą tuose regionuose, kuriuose yra aiškių rinkos mechanizmo veiklos trūkumų. IRT infrastruktūros plėtra kaimiškose vietovėse, nacionalinių ir regioninių elektroninių paslaugų teikimas turėtų sumažinti

Lietuvos regionų išsivystymo netolygumus IRT srityje ir padidina atsiliekančių regionų konkurencingumą bei investicinį patrauklumą. Regioninės susisiekimo infrastruktūros modernizavimas turėtų pagerinti atokiuose rajonuose gyvenančių gyventojų susisiekimo sąlygas su savivaldybių centrais, taip pat miestų ir kaimiškųjų regionų pramonės, žemės ūkio, paslaugų subjektų susisiekimą. Taip pat turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos vystytis smulkiam ir vidutiniam verslui, paskatintas naujų darbo vietų kūrimas, o tuo prisidedant prie ekonominio regionų vystymosi.

Sanglaudos skatinimo plėtros programa finansuojama iš Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (aplinkos apsaugai). Šios programos įgyvendinimo statistika pateikta 10 paveiksle, ją atitinkančių Nacionalinės bendrosios strategijos siektinų tikslų kiekybinė išraiška pateikta 5 priede.



10 pav. Sanglaudos skatinimo veiksmų programai skirtų lėšų įsisavinimo statistika 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Vietinės ir urbanistinės plėtros, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei pritaikymo turizmo plėtrai prioritetą skirtas gamtos ir kultūros paveldo, gamtos išteklių pritaikymo turizmui bei viešųjų poreikių, sukuriant sąlygas ir išplėtojant kultūrinio turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatingumo, ekologinio turizmo, dalykinio (konferencijų) turizmo veiklų sritis. Taip pat didelis dėmesys skiriamas turizmo informacijos sklaidos plėtrai, turizmo skatinimo ir rinkodaros paslaugoms, siekiant gerinti Lietuvos, kaip turizmo šalies, įvaizdį. Tikimasi, kad numatytas įgyvendinti investicijų srautų diversifikavimas leis efektyviau mažinti socialinius, ekonominius ir teritorinius netolygumus, esančius tiek tarp pagrindinių ir likusių šalies miestų, tiek tarp miesto ir kaimo ir paskatins darnesnę pastarųjų vietovių plėtrą ilguoju laikotarpiu. Kaip matyti iš 10 paveikslo, šis prioritetą lyderiavo visose

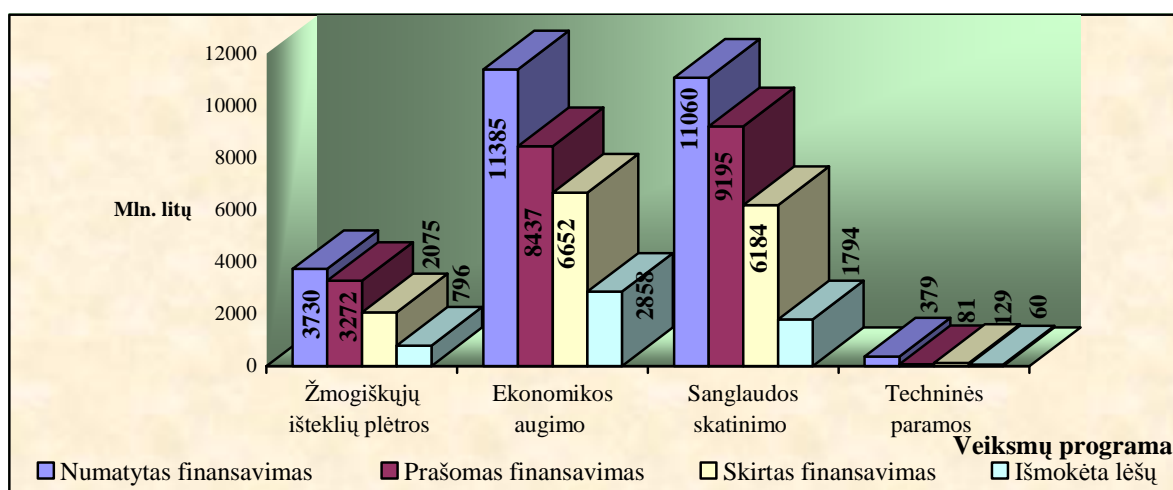
pozicijose - prašomas finansavimas 90,13 %, skirtas – 60,20 %. Projektų vykdytojams ir rangovams išmokėtos lėšos siekė 22,32 %, todėl galima teigti, kad nors pareiškėjų ratas ir platus, o projektai parengti kokybiškai, tačiau jų įgyvendinimas vyksta vidutiniu tempu. Reikia pažymėti, kad šio prioriteto projektų įgyvendinimo tempas yra sparčiausias lyginant su kitais veiksmų programos prioritetais.

Viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo: sveikatos, švietimo ir socialinės infrastruktūros prioritetu siekiama paskatinti socialinę integraciją, plėtojant įvairią socialinę infrastruktūrą (tarp jų neįgaliųjų profesinės reabilitacijos sistema), skatinant neįgaliųjų bei socialinės atskirties žmonių grupių integraciją į darbo rinką ir visuomenę. Remiama švietimo (nuo ikimokyklinio ugdymo iki aukštojo mokslo imtinai) sistemos reforma ir optimizavimas bei jų infrastruktūros ir priemonių plėtra, siekiama pagerinti teikiamų paslaugų kokybę, atitikti naujiems kompetencijos reikalavimams bei šių paslaugų prieinamumą visoms socialinėms grupėms. Remiama ir valstybės užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių įstaigų plėtra, profesinio orientavimo (profesinio informavimo, konsultavimo, karjeros planavimo gebėjimų ugdymo) tinklo plėtra, profesinio mokymo tinklo reforma ir optimizavimas bei modernizavimas. Optimizuojant sveikatos priežiūros įstaigų tinklą kuriama finansiniu ir ekonominiu požiūriu tvari sveikatos priežiūros sistema, kuri teikia kokybiškas ir prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas, tačiau jai išlaikyti reikalingos sąnaudos nekelia nepagrįstai didelio spaudimo valstybės finansams ir šalies makroekonominiam stabilumui. Prioriteto siekinys taip pat yra socialinių paslaugų kokybės, apimtys ir prieinamumo skirtumų mažinimas šalies regionuose, o ypač – nuo didžiųjų miestų nutolusiuose mažuose miesteliuose ir kaimo vietovėse. Taigi šio uždavinio įgyvendinimu prisidedama prie nacionalinės regioninės politikos strategijos įgyvendinimo. Šiam prioritetui numatyta viena mažiausių lėšų suma – 2569,81 mln. litų ir kaip matyti iš 10 paveikslo, šis prioritetas atsilieka ir kitose pozicijose: prašomas finansavimas užregistruotose paraiškose – 67,45 %, skirtas – 53,54 %, išmokėtas – 12,11 %. Iš pateiktų skaičių galima spręsti, kad pateiktas paraiškų kiekis vis dėlto yra didelis ir jos parengtos atsakingai, nors įgyvendinimas vyksta lėčiausiai iš visų šios programos prioritetų projektų.

Aplinkos ir darnaus vystymosi prioritetu siekiama sudaranti prielaidas ilgalaikiam darniam ūkio vystymuisi, derinant aplinkos kokybės gerinimą ir racionalų gamtos išteklių naudojimą - tęsiama vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtra, siekiama didinti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų efektyvumą, toliau plėtoti Natura 2000 teritorijų ekologinį tinklą bei steigti buveinių apsaugai svarbias teritorijas, informavimas bei švietimas visuomenės aplinkosaugos srityje. Planuojama, kad regioniniai skirtumai įgyvendinus šį prioritetą bus mažinami sukūrus regionines atliekų tvarkymo sistemas - visų Lietuvos regionų gyventojams ir įmonėms bus teikiamos šiuolaikinės buitinių ir gamybinių atliekų tvarkymo paslaugos. Baseininis principu pagrįstos vandens kokybės valdymo

sistemos sukūrimas ir efektyvių vandentvarkos priemonių įdiegimas sudarys galimybę visuose Lietuvos regionuose išvalyti užteršto vandens nuotekas iki ES normatyvų, sumažinti paviršiaus vandens telkinių ir visų pirma upių teršimą bei pagerinti jų vandens kokybę. Oro valymo įrenginių statyba didžiuosiuose energetikos objektuose sudarys galimybes sumažinti oro taršą labiausiai teršiamuose Lietuvos regionuose. Kaip matyti iš 10 paveikslo, šiam prioritetui yra numatytos didžiausios lėšos - 4886,73 mln. litų. Užregistruotose paraiškose projektams prašomas skirti finansavimas buvo 88,36 % numatytos sumos. Pasirašytose sutartyse projektams skirtas finansavimas sudarė 54,93 %. Projektų vykdytojams ir rangovams išmokėtos lėšos siekė 14,36 %. Iš pateiktų duomenų galima teigti, kad, esant plačiam pareiškėjų ratui, projektų pateikta buvo gana daug, tačiau jų įgyvendinimo tempas buvo gana lėtas.

Techninės paramos veiksmų programa finansuojama iš Europos socialinio fondo lėšų. Ji ir techninės paramos prioritetai, numatyti kiekvienoje teminėje veiksmų programoje, papildo vienas kitą bei yra numatyti struktūrinių fondų paramos valdymo ir kontrolės sistemai sukurti. Techninės paramos veiksmų programos ir kitų jau minėtų programų bendra įgyvendinimo statistika pavaizduota 11 paveiksle.



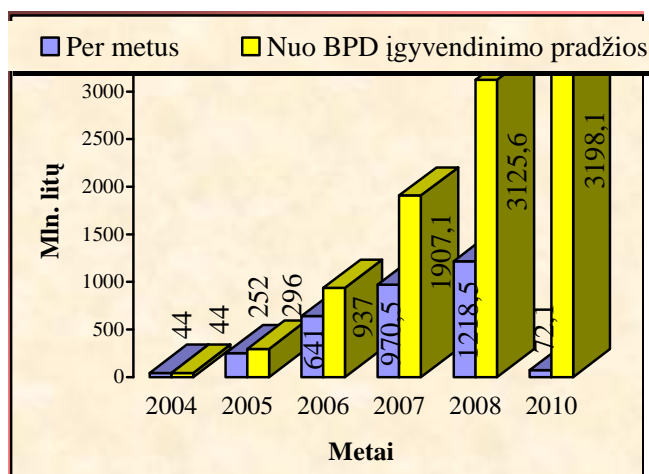
11 pav. 2007-2013 metų laikotarpio Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšų įsisavinimo statistika pagal veiksmų programas 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Analizuojant 11 paveikslą, matyti, kad didžiausias prašomas finansavimas užregistruotas paraiškose pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą (85,94 %), nors paraiškų skaičius buvo didžiausias Ekonomikos augimo veiksmų programos (2315). Taigi, galima teigti, kad projektų vertė, parengtų pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą, yra mažesnė, o pareiškėjų ratas platesnis ir aktyvesnis, apimantis tiek privatų, tiek viešąjį sektorių. Projektai pirmiausia turi būti

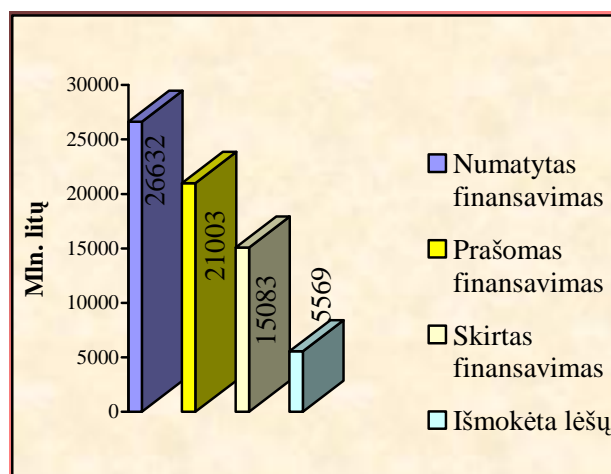
parengti, įvertinti, jiems skirtas finansavimas ir pradėtas jų įgyvendinimas, kad galėtų įsijungti kontroliuojantis mechanizmas, todėl natūralu, kad mažiausias finansavimas visose pozicijose buvo Techninės paramos veiksmų programos. Didžiausia skirta ir išmokėta projektams lėšų dalis buvo pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą (58,71 % ir 25,37 %). Pagal likusias veiksmų programas projektams buvo išmokėta apie 16 %. Taigi, galima daryti prielaidą, kad pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą projektai buvo įgyvendinami sparčiausiai ir tai galėjo lemti didesnis verslininkų aktyvumas įgyvendinant projektus, lyginant su kitų veiksmų programų įgyvendinamais projektais, daugiausiai skirtais valstybinėms institucijoms.

Įdomu palyginti ir dabartinio laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos įsisavinimą su praėjusio BPD laikotarpio įsisavinimu. Tai atsispindi 12 ir 13 paveiksluose.



12 pav. Europos Sąjungos struktūrinių paramos pagal BPD įsisavinimo eiga

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis
<http://www.esparama.lt>.



13 pav. 2007-2013 m. Europos Sąjungos paramos skirtų lėšų įsisavinimo statistika

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis
<http://www.esparama.lt>.

Iš pateiktų 12 ir 13 paveikslų matyti, kad spartesnis buvo 2007-2013 m. laikotarpio lėšų įsisavinimas. Jį lėmė atlikta administravimo sistemos reforma. BPD laikotarpiu (12 paveikslas) ES struktūrinių fondų lėšos įsisavinamos netolygiai. Geriausiai finansavimas buvo įsisavintas 2007-2008 metais, o 2006 m., periodo pabaigoje, buvo įsisavinta tik apie 30 %. Toks netolygus pasiskirstymas buvo didelė problema. Skubant įsisavinti lėšas buvo patvirtinti projektai, kurie tik dalinai atitiko strateginius prioritetus, Dėl to 2007 m. buvo įgyvendinta daug projektų administravimą spartinančių priemonių, kad 2007-2013 metų laikotarpiu būtų galima išvengti ankstesnių klaidų. Atlikti šie pakeitimai:

✚ paskirta daugiau atsakingų institucijų nei praeitame laikotarpyje ir nors tai padidino biurokratiją, tačiau, iš esmės, tai vertinama teigiamai, nes institucijų skaičius didėjo dėl regionų tarybų įtraukimo į paramos įsisavinimo procesą, kas sąlygojo regiono atskirties mažėjimą įsisavinamų lėšų atžvilgiu;

✚ atsisakyta šimtaprocentinės kontrolės. ES lėšas administruojančių institucijų atliekami kontrolės veiksmai tampa grindžiami prevencija bei rinkos analize;

✚ viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo projektai pradėti planuoti pagal įprastą strateginio planavimo ir metinio biudžeto sudarymo tvarką, o ne skelbiant konkursus, kas padeda sutaupyti laiko;

✚ pradėtos taikyti elektroninės paraiškos, mokėjimo prašymo formos bei ataskaitos, kas paspartina darbą;

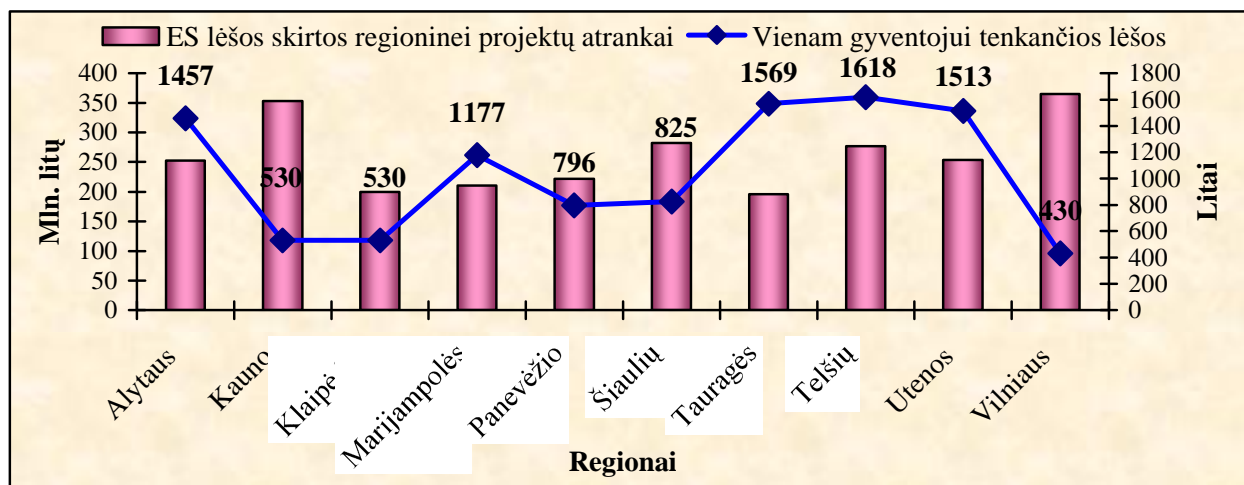
✚ Įvesta 2007-2013 m. paramos administravimo sistemos naujovė – sudarytos galimybės smulkiajam ir vidutiniam verslui pasinaudoti šiuolaikinėmis finansų inžinerijos priemonėmis (rizikos kapitalo fondai, paskolų garantijų fondo sudarymas, investicinių kreditų palūkanų dengimas, mikrokreditavimas). Tuo padidinamas paramos prieinamumas smulkiajam ir vidutiniam verslui. 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu smulkiosios ir vidutinės įmonės dažnai būdavo priverstos atsisakyti struktūrinės paramos trūkstant kofinansavimo lėšų;

✚ Buvo įvertinta tai, kad lėtą struktūrinės paramos administravimą 2004-2006 m. iš dalies sąlygojo aiškių terminų teisės aktuose nebuvimas, arba nustatyti rekomendacinio pobūdžio terminai vertinant paraiškas, priimant sprendimus ar keičiant paramos sutartis, todėl šio laikotarpio paramos administravimo taisyklės reglamentuojančiuose teisės aktuose terminai jau griežtai nustatyti.

Taigi, ši reforma pagerino administravimo kokybę, todėl lėšų įsisavinimo tempai padidėjo net keletą kartų ir tai matyti 13 paveiksle. 2007-2013 m. laikotarpio prašomas finansavimas buvo jau 79 %. Padidėjęs įsisavinimo tempas labai svarbus šiam laikotarpiui, nes paramos dydis skirtas ženkliai didesnis. BPD programavimo laikotarpiu Lietuvai iš viso buvo skirta 3090,85 mln. litų paramos, o 2007-2013 m. laikotarpiui - 29394,42 mln. litų (23 394,42 mln. litų pagal nacionalinę strategiją bei 6000 mln. litų iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai). Vidutiniškai per metus 2004-2006 m. buvo skirta 1029,45 mln. litų, o 2007-2013 m. - 4199,2 mln. litų, t.y. 4 kartus daugiau.

Regioninei projektų atrankai 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos laikotarpiu skirtos 23 veikslių programų prioritetų įgyvendinimo priemonės (6, 7 ir 8 priedai). Šioms priemonėms skirta apie 2,46 mldr. litų, tai yra apie 12,5 % visos ES struktūrinių fondų paramos. Taikant regioninę projektų atranką, siekiama pašalinti konkurenciją tarp viešojo sektoriaus projektų. Projektų konkursas pakeistas ilgalaikiu planavimu – taikomas reikalavimas, kad teikiamas projektas atitiktų savivaldybės plėtros

strateginį planą ir regiono plėtros planą, jam būtų pritarta regiono plėtros taryboje. Lėšų pasiskirstymas tarp regionų pagal regioninę projektų atranką pavaizduotas 14 paveiksle.



14 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos skirtos regioninei projektų atrankai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš pateikto 14 paveikslo, matyti, kad didžiausia suma ES lėšų, pagal regioninę projektų atranką, skirta Vilniaus ir Kauno (atitinkamai 365,5 mln. litų ir 353,0 mln. litų) regionams, o mažiausia – Klaipėdos ir Tauragės regionams (atitinkamai 200 mln. litų ir 195,7 mln. litų). Šių lėšų dydį regionams nulėmė regione esančių probleminių savivaldybių skaičius bei tai, ar regione yra miestas, priskirtas regiono augimo centrui. Minėtoms teritorijoms skirtas išskirtinis dėmesys ir papildomos paramos lėšos. Lyginant vienam gyventojui tenkančias lėšas pagal regioninį planavimą, matyti, kad didžiųjų, labiau išsivysčiusių regionų gyventojams tenka mažesnė regioninių lėšų dalis - Vilniaus tik 430 litų, o Kauno ir Klaipėdos po 530 litų. Daugiausia lėšų tenka Telšių ir Tauragės regionų gyventojams (atitinkamai 1618 litų ir 1569 litų), o didžiausia parama skirta transporto infrastruktūros modernizavimo ir plėtros priemonėms (428 mln. litų). Tikimasi, kad regionai kartu su savivaldybėmis įsitraukdami į investicijų planavimo ir įgyvendinimo procesą padės jas nukreipti taip, kad jos geriausiai atitiktų vietos poreikius ir galimybes, be to, efektyviau prisidėtų prie strategijos ir pagal ją parengtų veiksmų programų tikslų įgyvendinimą.

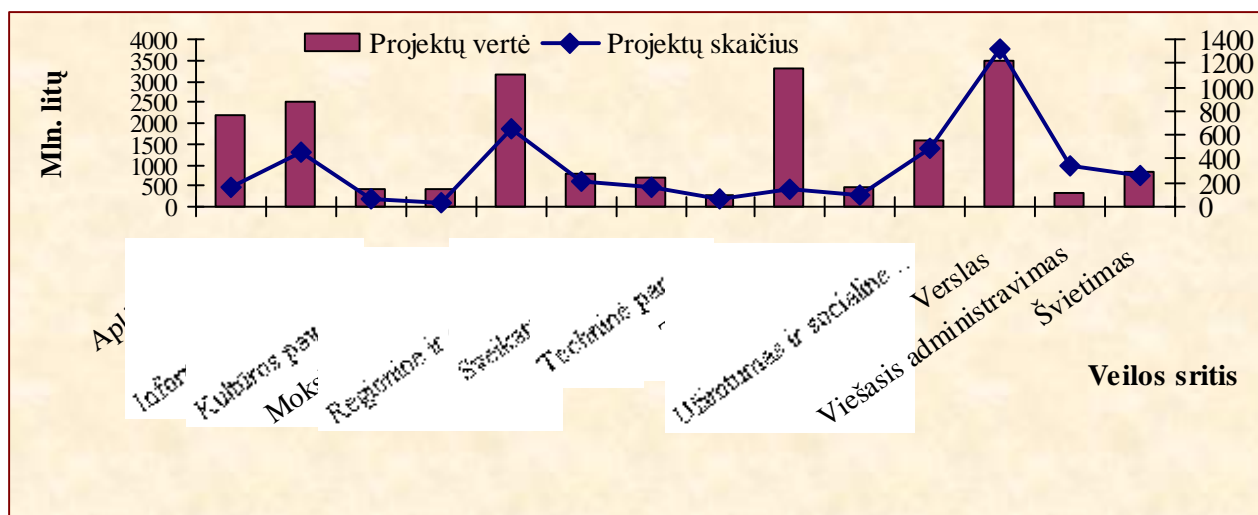
Apibendrinant visą aptartą struktūrinių fondų administravimo reformą, svarbu paminėti ir tai, kad deja, dalis problemų liko neišspręstų. Pagrindinės paminėtinos yra šios:

- ✓ Institucinis valdymo modelis decentralizuotas tik iš dalies;
- ✓ Išliko mažas paramos intensyvumas privatiems projektams;

✓ Netaikomas proporcingumo principas skirtingos vertės ir pobūdžio („kietiesiems” ar „minkštiesiems“) projektų administravimui.

Neabejotinai, ES lėšos suaktyvino ekonominį augimą ne viename šalies sektoriuje, todėl svarbu panagrinėti ES struktūrinės paramos lėšų įsisavinimą kitu pjūviu, t.y. pagal remiamas veiklos sritis. Remiantis Finansų ministerijos duomenimis, pateikiamais 2007-2013m. ES struktūrinės paramos naudos žemėlapyje, kuriame atspindi 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos įgyvendinamų ar jau įgyvendintų projektų kiekvienoje savivaldybėje nauda gaunama šios savivaldybės gyventojų, bus analizuojamas ES paramos įsisavinimo pasiskirstymas Lietuvos regionuose. Į konkrečioje savivaldybėje įgyvendinamų projektų skaičių yra įtraukti ir keliuose savivaldybėse ar visos Lietuvos teritorijoje įgyvendinami projektai, kurių naudą gauna ir šios savivaldybės gyventojai, o pateikiamos lėšos rodo savivaldybei tenkančią finansuojamų projektų vertės dalį. Kadangi tyrimas vykdomas regioniniu aspektu (pagal buvusių apskričių teritorijas), o duomenys pateikiami pagal savivaldybes, bei kai kurios veiksmų programų priemonės priskiriamos kelioms veiklos sritims, todėl susidurta su duomenų persidengimu, tačiau, manytina, kad šis persidengimas tyrimo tikslui pasiekti reikšmingos įtakos neturės.

ES struktūrinės paramos įsisavinimas pagal veiklos sritis pateikiamas 15 paveiksle.



15 pav. Europos Sąjungos struktūrinės paramos įsisavinimas pagal veiklos sritis 2010 m. rugsėjo 24 d.

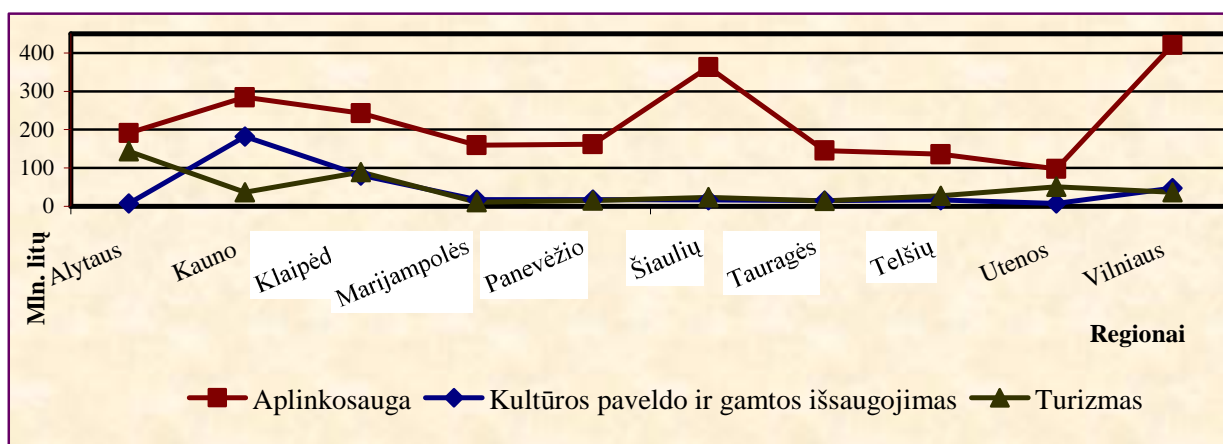
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Kaip matyti iš 15 paveikslo, daugiausia įgyvendinamų projektų ir didžiausia įsisavintų lėšų suma buvo verslo srityje – 1315 projektai, kurių vertė - 3312,54 mln. litai. Mažiausias įgyvendinamų projektų skaičius buvo kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo srityje – 38, tačiau šie projektai nebuvo

pigiausi. Analizuojant pagal vienam projektui tenkančių paramos lėšų sumą, matyti, kad pigiausi projektai buvo viešojo administravimo, kur vienam projektui vidutiniškai teko apie 0,96 mln. litų, o brangiausi – transporto srities – maždaug 23,83 mln. litų. Tokių lėšų pasiskirstymą nulėmė tai, kad viešojo administravimo projektai yra paprastieji „minkštieji“, o transporto – sudėtingieji „kietieji“.

Įsisavinamų lėšų statistika pagal atskiras sritis Lietuvos regionuose pateikta 16, 17, 18 ir 19 paveiksluose.

ES struktūrinės parama aplinkosaugos srityje skirta vandens apsaugai, atliekų tvarkymui, oro kokybės, biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugai, energijos gamybai bei atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimui, o taip pat visuomenės aplinkosauginiam švietimui. Ši sritis remiama pagal Sanglaudos veiksmų programą, o regioninis lėšų skirstymas taikomas pagal dvi priemones. Kaip pavaizduota 16 paveiksle, matyti, kad daugiausiai šios srities lėšų tenka Šiaulių ir Vilniaus regionams (atitinkamai 363,4 ir 420,45 mln. litų), o mažiausiai Telšių ir Utenos regionams (atitinkamai 135,87 ir 97,79 mln. litų). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios regionų įsisavinamos lėšų sumos buvo daugiau nei keturi kartai. Galima teigti, kad labiausiai gamtos apsauga rūpinasi Šiaulių ir Vilniaus regionai, o mažiausiai savo aplinką saugoja Telšių ir Utenos regionai.



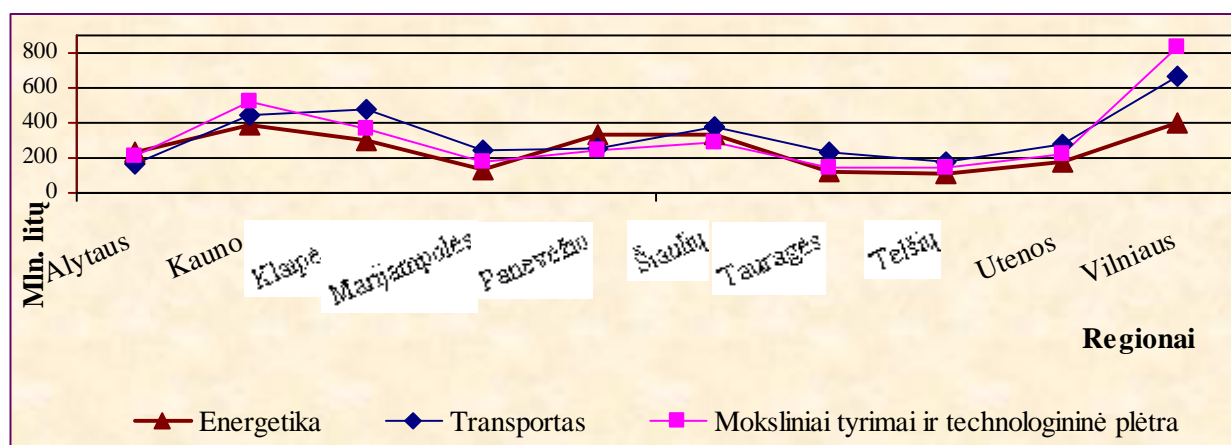
16 pav. Įsisavinamų lėšų statistika aplinkosaugos, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei turizmo srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama>.

Kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo sričiai skirtomis lėšomis siekiama skatinti atvykstamąjį ir vietos turizmą, išnaudojant gamtos išteklius ir kultūros paveldą bei sukuriant sąlygas aktyviam poilsiui. Taip pas skatinama saugoti gamtinius išteklius, pritaikant juos gyventojų ir ūkio reikmėms. Šiai sričiai skirtos tik trys priemonės – viena iš Ekonomikos augimo veiksmų programos ir dvi iš

Sanglaudos skatinimo veiksmų programos. Regioninis lėšų skirstymas šios srities paramos lėšų skirstyme netaikomas. Pagal priemonę „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“ (Ekonomikos augimo veiksmų programa) įsisavinamų lėšų nauda pasiskirstė proporcingai regionų dydžiams, nes įgyvendinami projektai yra skirti visiems Lietuvos piliečiams. Lėšos įsisavinamos pagal kitas dvi priemones nulėmė šios srities lėšų įsisavinimo pasiskirstymą Lietuvos regionuose. Taigi, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo sričiai skirtas lėšas geriausiai įsisavino Kauno regionas (181,67 mln. litų), o blogiausiai – Alytaus regionas (7,16). Skirtumas tarp regionų įsisavinamų lėšų buvo daugiau nei dvidešimt penki kartai. Galima daryti prielaidą, kad tokį didelį skirtumą nulėmė Alytaus regiono turtingumas kultūros paveldo objektais.

Finansavimas iš ES struktūrinių fondų 2007-2013 m. turizmo srityje orientuotas į aktyvaus poilsio bei kultūrinio turizmo infrastruktūros plėtrą. Iš 15 paveikslo akivaizdu, kad daugiausiai įsisavintų lėšų teko Alytaus regionui (144,12 mln. litų), o mažiausiai Marijampolės regionui (10,47 mln. litų). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios regionų įsisavintos lėšų sumos buvo beveik keturiolika kartų. Galima daryti išvadą, kad tokios situacijos susiklostymui įtakos turėjo tai, kad Alytaus miestas yra priskirtas regioniniams ekonomikos augimo centrams bei turi net dvi problemines savivaldybes (Druskininkų ir Lazdijų), o nei viena Marijampolės regiono savivaldybė tokio statuso neturi. Minėtoms teritorijoms yra numatytas papildomas finansavimas bei skirstant lėšas teikiamas prioritetas, todėl Alytaus regionui skirtų lėšų suma yra beveik dvigubai didesnė. Regioniniams ekonomikos augimo centrams ir probleminėms teritorijoms turizmo infrastruktūros plėtrai skirtos lėšos skirstomos per regioninį projektų planavimą.



17 pav. Įsisavinamų lėšų statistika energetikos, transporto bei mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama>.

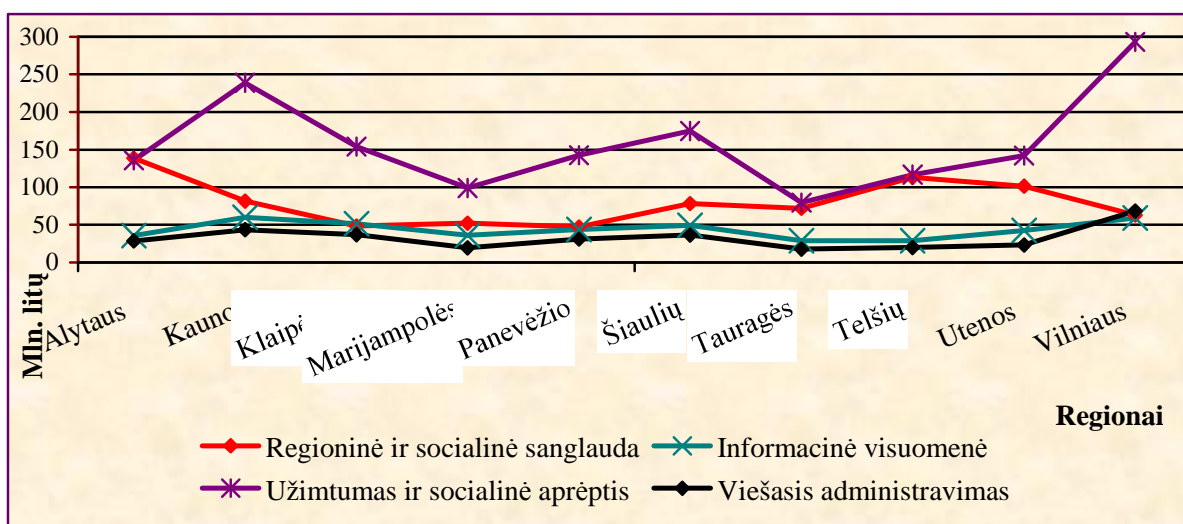
2007-2013 m. ES struktūrinių fondų parama energetikos srityje skirta Lietuvos elektros ir dujų rinkų integracijai į ES bendrąsias elektros ir dujų vidaus rinkas bei siekiama didinti energijos tiekimo patikimumą, saugumą ir efektyvumą. Iš 17 paveikslo akivaizdu, kad daugiausia lėšų buvo įsisavinama Vilniaus regione (402,85 mln. litų), o mažiausia – Telšių regione (109,18 mln. litų). Regioniniu lygiu skirstomos lėšos tik pagal vieną priemonę „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“, pagal ją didžiausia numatyta lėšų suma skirta būtent Vilniaus regionui. Dar viena priežastis galėjusi įtakoti tokį lėšų įsisavinimo pasiskirstymą yra Vilniaus regiono privačių juridinių asmenų didesnis skaičius ir aktyvumas teikiant paraiškas šioje srityje.

ES finansavimas transporto srityje orientuotas į transporto infrastruktūros kūrimą ir tobulinimą – naujų kelių tiesimą, senų kelių platinimą ir modernizavimą, geležinkelio plėtrą ir oro uostų bei uostų infrastruktūros gerinimą. Trys priemonės skirstomos per regioninį planavimą, kur daugiausia lėšų transporto sričiai numatyta Vilniaus regionui, kas galėjo turėti reikšmės ir lėšų įsisavinimui, nes Vilniaus regionas (671,82 mln. litų) transporto srityje lyderiauja pagal įsisavintų lėšų sumą. Nors tikėtina, kad svarbesnė priežastis prisidėjusi prie Vilniaus regiono lėšų įsisavinimo yra ta, kad regione yra išsidėstę ir daugelis šiai sričiai reikšmingų objektų (pagrindinis ir didžiausias Lietuvos oro uostas, didžiausia geležinkelio stotis), be to reikia paminėti ir tai, kad Vilniaus regionas vienintelis įgyvendino projektus (transeuropinė tinklo jungtis) aplinkkelių tiesimui. Kaip matyti iš 17 paveikslo, mažiausiai lėšų transporto srityje įsisavino Alytaus regionas (164,36 mln. litų). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios regionų įsisavinamos lėšų sumos buvo daugiau nei keturi kartai.

Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau MTTP) ES paramos lėšos skirtos atotrūkiui tarp valstybinio sektoriaus mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei verslo mažinimui, o taip pat mokslinių tyrimų infrastruktūrai gerinti bei informacinei bazei tobulinti. Svarbu paminėti, kad MTTP srities Žmogiškųjų išteklių veiksmų programos priemonių įgyvendinime, Finansų ministerija 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos naudos žemėlapyje nurodė tik vieną įgyvendinamą projektą. Tai Lietuvos mokslo tarybos vykdomas projektas, kurio tikslas konkursų būdu finansuoti Lietuvos ir užsienio aukšto (tarptautinio) lygio jaunųjų ir patyrusių mokslininkų Lietuvos mokslo ir studijų institucijose vykdomus mokslinius tyrimus ir taip skatinti mokslininkų geografinį ir tarpsektorinį mobilumą, tobulinti tyrėjų kvalifikaciją ir kompetenciją, pritraukti ir integruoti aukšto (tarptautinio) lygio mokslininkus į Lietuvos mokslinių tyrimų sistemą ir stiprinti šios sistemos konkurencingumą pasaulyje. Šiam projektui iš viso buvo skirta 120 mln. litų. Anot Finansų ministerijos, projektas naudingas visiems Lietuvos gyventojams, todėl regionui tenkanti lėšų suma (nauda) priklausė tik nuo regiono dydžio. Vadinasi, didžiausia ES paramos lėšų suma, skirta MTTP, atiteko didiesiems Lietuvos regionams – Vilniaus (828,97 mln. lt), Kauno (519,5 mln. lt) ir Klaipėdos (369,86 mln. lt). Mažiausiai

lėšų teko Tauragės (143,04 mln. litų) ir Telšių (145,3 mln. litų) regionams. Paramos lėšos, tenkančios Vilniaus ir Tauragės regionams, skyrėsi beveik šešis kartus. Galima daryti išvadą, kad daugiausia lėšų teko tiems regionams, kuriuose yra įsikūrusios aukštosios mokyklos, mokslo ir technologijų parkai bei slėniai.

Regioninės ir socialinės sanglaudos lėšos skirtos vystyti regionų infrastruktūrą bei mažinti socialinį atotrūkį tarp šalies regionų. Šios srities lėšos skirstomos pagal regioninį planavimą, išskyrus vieną priemonę „Viešosios paskirties renovavimas nacionaliniu lygiu“ ir kaip matyti 18 paveiksle, daugiausia lėšų teko Alytaus regionui (138,81 mln. litų), o mažiausiai - Panevėžio regionui (47,08 mln. litų), todėl galima teigti, kad aktyviausiai paraiškas teikė ir kokybiškiausiai ruošė projektus Alytaus regiono savivaldybės. Paramos lėšos tarp šių regionų skyrėsi beveik tris kartus.



18 pav. Įsisavinamų lėšų statistika regioninės ir socialinės sanglaudos, informacinės visuomenės, viešojo administravimo bei užimtumo ir socialinės aprėpties srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama>.

Informacinės visuomenės srities struktūrinių fondų lėšomis siekiama sukurti informacinę visuomenę bei mažinti gyventojų socialinę atskirtį, atsiradusią dėl nevienodo informacinių technologijų naudojimo. Parama skiriama pagal dvi veiksmų programas – Žmogiškųjų išteklių ir Ekonomikos augimo veiksmų programas. Regioninis lėšų skirstymas taikomas tik pagal vieną priemonę – „Elektroninė demokratija“ (Ekonomikos augimo veiksmų programa). Didžiausia įsisavinamų lėšų suma teko Kauno regionui (60,05 mln. litų), o mažiausia – Tauragės regionui (28,84 mln. litų). Paramos lėšos tarp šių regionų skyrėsi daugiau nei du kartus. Kadangi didžioji dalis įgyvendinamų projektų naudingi

viesiems šalies piliečiams, todėl regionui tenkanti lėšų suma (nauda) priklausė tik nuo regiono dydžio, o labiausiai įsisavintų lėšų skirtumą įtakojo pareiškėjų (galimi pareiškėjai valstybės ir savivaldybių įmonės, privatieji juridiniai asmenys ir asociacijos) aktyvumas pagal priemonę „Žmogiškųjų išteklių tobulinimas įmonėse“ (Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa). Taigi, galima teigti, kad aktyviausi buvo Kauno regiono pareiškėjai.

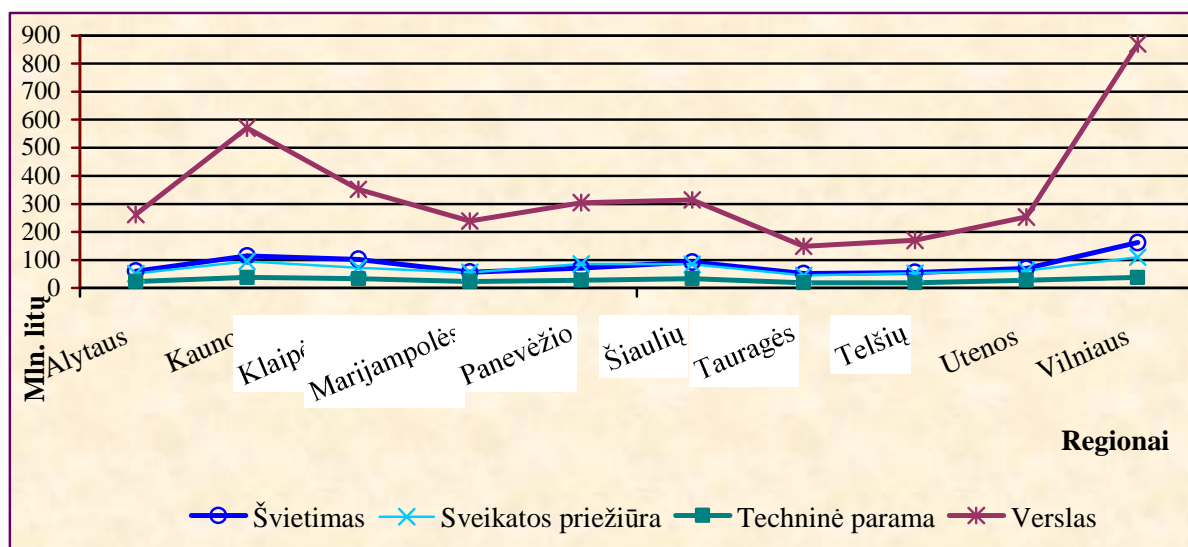
Užimtumas ir socialinė aprėptis daugiausia remiami pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą. ES struktūrinių fondų 2007-2013 m. lėšos skirtos darbuotojų kvalifikacijai kelti, šeimos ir darbo derinimo galimybių plėtrai bei įmonių socialinės atsakomybės įtvirtinimui. Platus ratas pareiškėjų bei regioninis lėšų skirstymas organizuojamas tik pagal keletą šios srities priemonių nulėmė tai, kad didžiausia lėšų suma įsisavinta Vilniaus regione (292,76 mln. litų), o mažiausia – Tauragės regione (79,55 mln. litų). Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios įsisavinamos sumos yra beveik keturi kartai.

Viešasis administravimas remiamas tik pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą ir yra orientuotas į valstybės tarnybos sistemos stiprinimą, valstybės tarnautojų įgūdžių ugdymą, vieno langelio principo diegimą savivaldybėse, valstybės tarnybos efektyvumo didinimą bei kt. Regioninis lėšų skirstymas organizuojamas tik pagal tris priemones, kas vėl gi galėjo nulemti tai, kad didžioji dalis lėšų teko sostinei (68,31 mln. litų), o mažiausioji – Tauragės regionui (17,89 mln. litų). Reikia pažymėti ir tai, kad didžioji dalis viešojo sektoriaus įstaigų yra įsikūrusios Vilniuje, todėl, natūralu, kad šiam regionui atiteko ir didesnioji lėšų dalis. Skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios įsisavinamos sumos yra beveik keturi kartai. Be to, šios srities paramai gauti galimas platus pareiškėjų ratas.

2007-2013 m. ES struktūrinių fondų parama švietimo srityje naudojama kurti galimybių mokytis visą gyvenimą sistemą, gerinti mokymosi paslaugų kokybę bei didinti prieinamumą, tai pat naudojama ugdyti tyrėjų bei mokslininkų gebėjimams ir siekiama sustabdyti „protų nutekėjimą“ į užsienį. Švietimui skirtos priemonės pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros ir Sanglaudos skatinimo veiksmų programas. Reikia paminėti, kad švietimo sričiai remti skirta daugiausia priemonių lyginant su kitomis sritimis, tačiau regioninis lėšų skirstymas taikomas tik pagal tris priemones. Kaip matyti iš 19 paveikslo, švietimo srityje daugiausia lėšų įsisavino Vilniaus regionas (161,71 mln. litų), o mažiausia – Tauragės regionas – tik 51,26 mln. litų, t.y. daugiau nei tris kartus mažiau. Galima daryti išvadą, kad tokį lėšų pasiskirstymą lėmė aukštųjų ir kitų mokyklų dislokacija didžiuosiuose Lietuvos regionuose.

ES struktūrinių fondų parama sveikatos priežiūros srityje skirta paslaugų kokybės gerinimui ir sveikatos priežiūros prieinamumo didinimui. Ši sritis remiama pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą. Regioninis lėšų skirstymas taikomas pagal tris priemones. Kaip matyti iš 19 paveikslo, sveikatos srityje daugiausia lėšų įsisavino vėl gi Vilniaus regionas (110,09 mln. litų), o mažiausiai –

Tauragės regionas – 44,59 mln. litų. Skirtumas tarp šių regionų įsisavinamų lėšų beveik 2,5 karto. Tikėtina, kad didesnė dalis struktūrinės paramos lėšų teko didiesiems Lietuvos regionams (Vilniaus ir Kauno) dėl universitetinių ligoninių dislokacijos vietos juose.



19 pav. Įsisavinamų lėšų statistika švietimo, sveikatos priežiūros, techninės paramos ir verslo srityse Lietuvos regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.

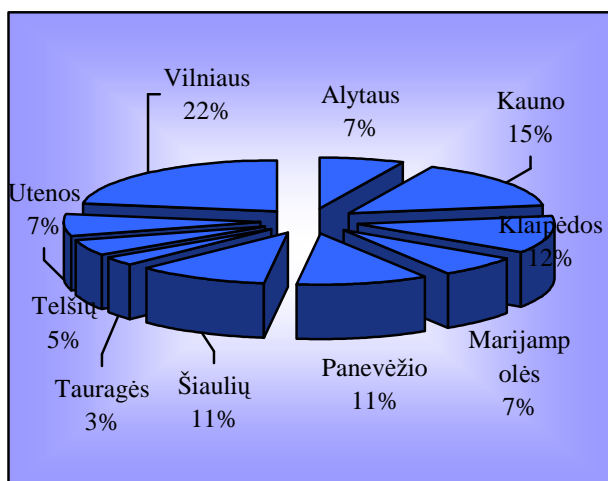
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama>.

Verslas remiamas pagal visas tris veiksmų programas. Struktūrinių fondų lėšos skirtos verslumui skatinti, įmonių produktyvumui didinti, įmonių augimui ir plėtrai, o ypač, mažų ir vidutinių įmonių plėtros potencialui didinti. Analizuojant 19 paveikslą, matyti, kad didžioji nauda įsisavinamų lėšų teko didiesiems ir labiau pažengusiems regionams. Didžiausia įsisavinamų lėšų suma atiteko sostinei (869,61 mln. litų), o mažiausia – Tauragės regionui (148,54 mln. litų). Skirtumas tarp šių regionų lėšų siekė beveik šešis kartus. Regioninis projektų planavimas taikomas tik vienai priemonei. Manytina, kad natūralu, jog didesniame regione yra daugiau verslininkų, todėl ir didesnė įsisavintų ES struktūrinės paramos lėšų, skirtų verslui, atiteko didiesiems regionams.

Taigi, iš atliktos analizės išplaukia, kad tolygiausiai lėšos buvo įsisavinamos informacinės visuomenės ir techninės paramos srityse. Didžiausia diferenciacija, pastebėta, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo srityje. Tik trijose srityse lyderiauja ne sostinė, tai informacinės visuomenės, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei turizmo srityje. Manytina, kad regioninis lėšų skirstymas kai kuriose srityse sąlygojo mažesnę įsisavinamų lėšų diferenciaciją, o tai, kad dauguma svarbių šalies objektų (didžiausias oro uostas, dauguma aukštųjų mokyklų, universitetinės ligoninės) yra dislokuoti

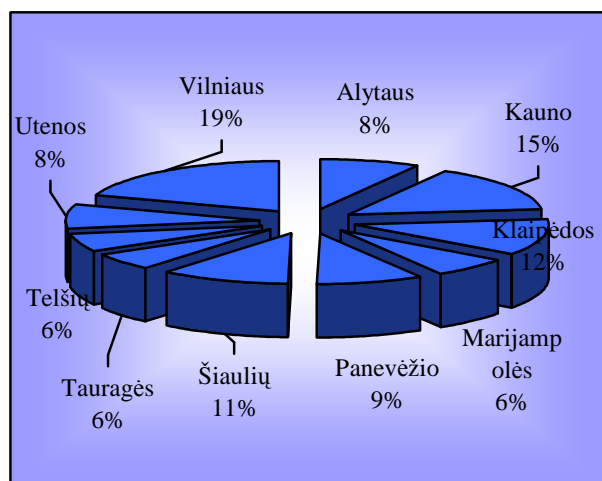
būtent didžiuosiuose, labiau pažengusiuose regionuose, ypač Vilniaus, nulėmė struktūrinės paramos pasiskirstymą šalyje.

Siekiant išsiaiškinti, kiek regioninė projektų atranka sąlygojo tolygesnį tarpregioninį lėšų pasiskirstymą, bus palyginta abiejų laikotarpių Lietuvos regionų įsisavinta ES parama. Taigi, BPD laikotarpio ir įsisavintų 2007-2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų pasiskirstymas Lietuvos regionuose pavaizduotas 20 ir 21 paveiksluose.



20 pav. BPD paramos pasiskirstymas Lietuvos regionuose 2009 m. sausio 1 d.

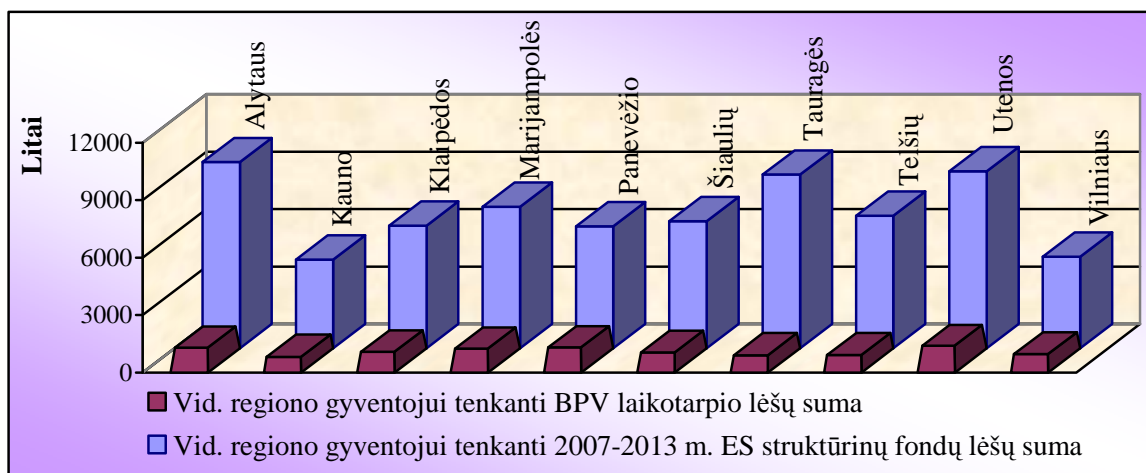
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.



21 pav. 2007-2013 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų įsisavinimas regionuose 2010 m. rugsėjo 24 d.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

Iš 20 paveikslo matyti, kad didžiausia dalis lėšų teko Vilniaus regionui (23 %), o mažiausia – Tauragės regionui (3 %). Taigi, pusė 2004-2006 m. laikotarpio ES paramos atiteko didiesiems regionams – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Dabartinio laikotarpio įsisavinamų lėšų pasiskirstymas tai pat nėra tolygus (21 paveikslas), tačiau jau pastebimas nežymus tarpregioninių lėšų skirtumų sumažėjimas lyginant su BPD laikotarpiu. Siekiant dar tiksliau atskleisti regioninio lėšų skirstymo poveikį paramos pasiskirstymui tarp regionų, eliminuojamas gyventojų skaičiaus skirtumas regionuose, t.y. 22 paveiksle pateikta abiejų laikotarpių struktūrinių fondų lėšų suma, tenkanti vienam regiono gyventojui.



22 pav. BPD ir 2007-2013 metų laikotarpių Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos, tenkančios vidutiniškai vienam regiono gyventojui

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis <http://www.esparama.lt>.

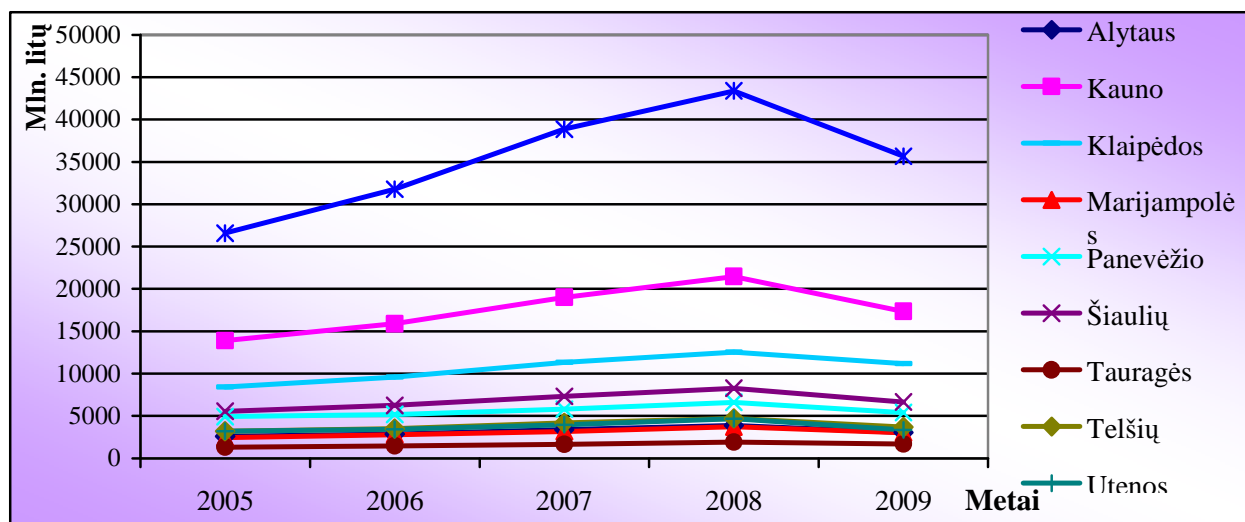
Analizuojant 22 paveikslą, matyti, kad BPD laikotarpiu didžiausia ES struktūrinių fondų suma teko vienam Utenos regiono gyventojui (1313 litų), o mažiausia Tauragės (855 litai) ir Telšių (868 litai) regionų gyventojams. Paramos suma vienam gyventojui skyrėsi daugiau nei 1,5 karto. Dabartiniu laikotarpiu padėtis pasikeitė ir daugiausia lėšų teko Alytaus regiono gyventojui (9725,59 litai), o mažiausiai - Kauno regiono gyventojui (4634,25 litai). Suma vienam gyventojui skiriasi daugiau nei du kartus, tačiau, galima daryti prielaidą, kad šis skirtumas jau prisideda prie tolygesnio lėšų pasiskirstymo, nes vienam iš didžiųjų Lietuvos regionų teko mažiausia paramos suma.

Vadinasi, apibendrinant, galima teigti, kad dalies paramos lėšų skirstymo, taikant valstybinę ir regioninę projektų atranką bei kitų paramos administravimo pakeitimų dėka, buvo pasiektas efektyvesnis ir šiek tiek tolygesnis paramos įsisavinimas, o be to investicijos buvo planuojamos atsižvelgiant į valstybės strateginius tikslus bei atskirų regionų ekonominę situaciją ir specifinius poreikius. Mažiausias Tauragės regionas, kuriame gyvena beveik septynis kartus mažiau gyventojų nei Vilniaus regione, BPD laikotarpiu gavo tik apie 3 % paramos, o 2007-2013 m. laikotarpiu dvigubai daugiau. Paminėtina ir tai, kad sunkiausiai lėšos įsisavinamos aplinkosaugos srityse, o sėkmingiausiai ES parama naudojasi šalies verslininkai. Manytina, kad tokį pasiskirstymą lėmė aplinkosaugos projektų kompleksiskumas bei šalies verslo subjektų aktyvumas.

2.2. Lietuvos regionų raidos analizė

B blokas. ES struktūrinių fondų parama, iš esmės, yra skirta regioninių skirtumų mažinimui, todėl tikslinga išanalizuoti bendrą regionų socialinę-ekonominę būklę lyginant makroekonominės veiklos elementus paminėtus 1.2.1. skyriuje ir apskaičiuojant variacijos koeficientą kiekvienam rodikliui. Taip pat bus vertinama įsisavintos ES struktūrinės paramos įtaka kiekvienam rodikliui, remiantis koreliacinėmis analizėmis. Tyrime bus naudojami Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir LR Finansų ministerijos statistiniai duomenys.

Bendrasis vidaus produktas. Vienas iš plačiausiai analizuojamų ir prognozuojamų ekonomikos rodiklių yra BVP, kuris pradėtas skaičiuoti 1995 m. ir šiandien tapo neatskiriama ekonomikos teorijos ir praktikos dalimi. Lietuvos regionų sukurto BVP dinamika 2005-2009 m. pavaizduota 23 paveiksle.

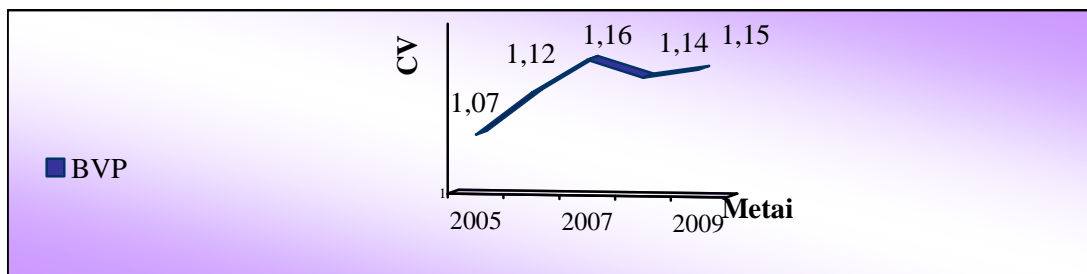


23 pav. Bendrojo vidaus produkto dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Nagrinėjamu laikotarpiu BVP išaugo visuose regionuose (23 paveikslas), tačiau nuo pat laikotarpio pradžios išryškėja aiški BVP augimo tempų regionuose tendencija – didžiausią BVP dalį sukūrė Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionai. 2005 metais mažiausią dalį visos šalies sukuriama BVP sudarė Tauragės (2 %), Marijampolės (3,4 %) ir Alytaus (3,7 %) regionų BVP, o didžiausią – Vilniaus (35,8 %), Kauno (19,4 %) ir Klaipėdos (11,7 %). Skirtumas tarp sukuriama Vilniaus ir Tauragės regionų buvo beveik 18 kartų. 2009 metais mažiausią dalį šalies BVP sukūrė taip pat Tauragės (1,8 %), Marijampolės (3,3 %) ir Alytaus (3,4 %) regionai. Skirtumas tarp sukūrto Vilniaus (38,5 %) ir

Tauragės regionų buvo daugiau nei 21 kartas. Taigi, skirtumas nesumažėjo, o netgi padidėjo. Siekiant išanalizuoti BVP dinamiką lyginant su šalies vidurkiu buvo apskaičiuotas variacijos koeficientas (9 priedas). Skaičiavimo rezultatai pateikti 24 paveiksle.



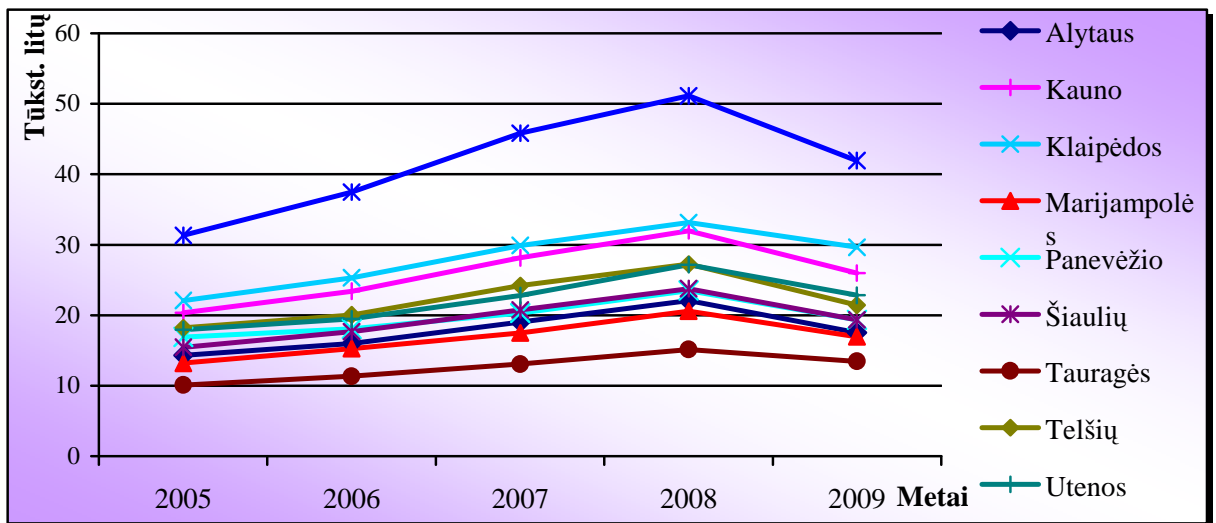
24 pav. Bendrojo vidaus produkto variacijos koeficientas 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 24 paveikslo akivaizdu, kad variacijos koeficiento dinamika nebuvo nuosekli. BVP variacijos koeficientai iki 2007 m. didėjo, todėl galima teigti, kad ir regioniniai skirtumai didėjo iki 2007 m. Kadangi variacijos koeficientas 2008 m. šiek tiek sumažėjo, tai pažymėtina, kad tarpregioniniai skirtumai taip pat mažėjo, o 2009 m. jie vėl padidėjo. Taigi, variacijos koeficientas padidėjo 0,08 vienetais per visą nagrinėjamą laikotarpį ir tai reiškia, kad regionų diferenciacija taip pat padidėjo regionų sukuriamo BVP atžvilgiu.

Siekiant išsamiau išnagrinėti regionų vystymosi eigą 2005-2009 m., bus analizuojama BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklio dinamika Lietuvos regionuose. Ji pateikta 25 paveiksle.

25 paveiksle matosi stiprus BVP, tenkančio vienam gyventojui, atotrūkis tarp Vilniaus ir kitų Lietuvos regionų. Akivaizdu ir tai, kad šis atotrūkis tiriamuoju laikotarpiu nemažėjo. Didesnis už Lietuvos vidurkį BVP, tenkantis vienam gyventojui, buvo sukuriamas tik Vilniaus bei Klaipėdos regionuose. Vilniaus regione šis rodiklis 2005 m. sudarė 31 tūkst. litų, tuo tarpu Tauragės tik - 10 tūkst. litų. Taigi, 2005 m. labiausiai išsivysčiusiame regione vienam gyventojui teko 3,11 karto didesnis BVP negu labiausiai atsilikusiam šalies regione. 2009 m. akivaizdus BVP tenkančio vienam gyventojui sumažėjimas matyti visuose regionuose, tačiau skirtumas išliko didelis tarp sparčiausiai besivystančių - Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionų ir lėčiausiai - Tauragės, Alytaus ir Marijampolės regionų. Skirtumas tarp BVP, tenkančio vienam gyventojui, didžiausiame (Vilniaus - 42 tūkst. litų) ir mažiausiame (Tauragės - 13 tūkst. litų) regione buvo 3,12 karto. Visumoje, 2005 m. BVP gyventojui, palyginus su šalies vidurkiu, buvo mažesnis aštuoniuose šalies regionuose ir 2009 m. ši padėtis nepakito. Kadangi tarpregioninis atotrūkis vis dėlto padidėjo, teigtina, kad regioniniai skirtumai nagrinėjamo rodiklio požiūriu per tiriamą laikotarpį nepakito teigiama linkme.



25 pav. Bendrojo vidaus produkto, tenkančio vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

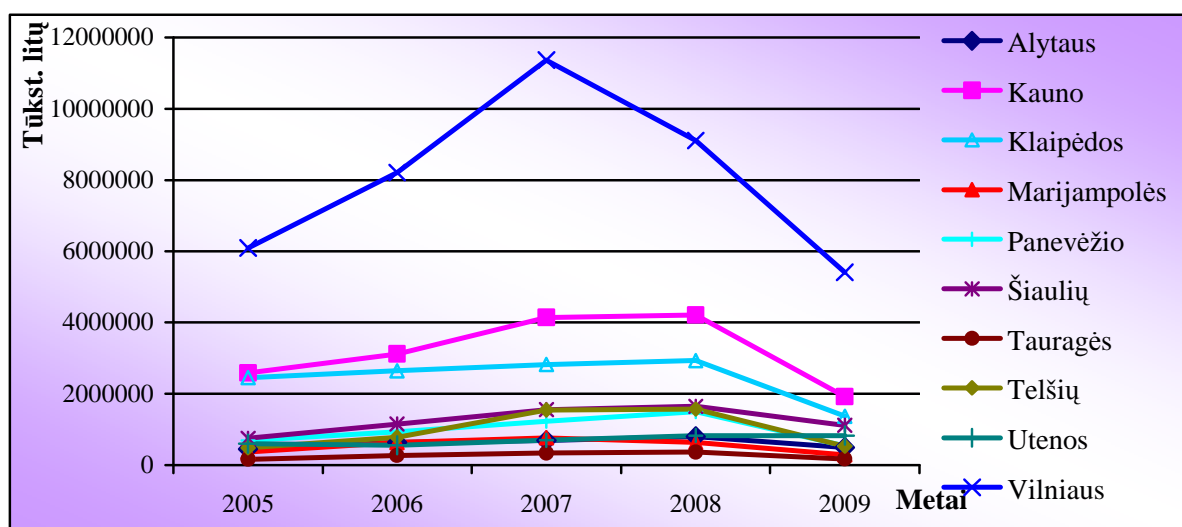
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Finansų ministerijos teigimu, ES parama sušvelnino pasaulio ekonomikos krizės pasekmes Lietuvai, todėl svarbu išanalizuoti įsisavintos ES struktūrinių fondų paramos įtaką BVP kitimui. Tam buvo atlikta Pirsono koreliacinė analizė (14 priedas). Ji parodė statistiškai reikšmingą ($p < 0,05$), labai stiprų ryšį ($r = 0,984$) tarp BVP, tenkančio vienam gyventojui, ir įsisavintų ES struktūrinių fondų lėšų. Kadangi BVP vienam gyventojui kitimą įtakoja ne tik įsisavintos ES struktūrinių fondų lėšos, bet ir kiti veiksniai buvo atlikta ir dalinė koreliacinė analizė (15 priedas). Dalinė koreliacija atskleidė BVP vienam gyventojui priklausomybę nuo įsisavintos ES struktūrinių fondų paramos. Rezultatai parodė, kad eliminavus kitus veiksnius (darbo užmokestį, migraciją, materialines investicijas bei tiesiogines užsienio investicijas, nedarbo lygį), ryšys tarp šių rodiklių susilpnėjo, bet išliko esminis ($r = 0,5189$), tačiau statistiškai nereikšmingas ($p > 0,05$). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad Pirsono koreliacijos koeficientas buvo gautas didelis vien todėl, kad abu rodikliai buvo stipriai įtakojami kitų kintamųjų.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad tam tikri skirtumai tarp regionų vystymosi yra neišvengiami, tačiau tas faktas, kad jie nemažėjo, yra nepageidautinas reiškinys įrodantis, kad sunkiai sekasi įgyvendinti pagrindinį ES struktūrinės paramos tikslą. Tikėtina, kad BVP augimą iki 2008 m. lėmė tam tikrų veiksnių darinys: struktūrinių fondų parama, visiškai atsivėrusi ES rinka, kreditavimo nulemtas spartus investicijų bei vidaus vartojimo augimas. Kaip parodė atlikta variacijos koeficiento analizė, augant regionų ekonomikai, variacijos koeficientas didėjo, o prasidėjus nuosmukiui – mažėjo,

vadinas, teigtina, kad esant ekonomikos pakilimui regioniniai skirtumai didėjo, o esant nuosmukio laikotarpiui – mažėjo. Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje BVP tenkančio vienam gyventojui skirtumas buvo 3,11 karto, o periodo pabaigoje padidėjo iki 3,12 karto. Dėl to teigtina, kad per visą nagrinėjamą laikotarpį, t.y. nuo 2005 m. iki 2009 m., ES struktūrinių fondų parama paspartino bendrą šalies BVP augimą, tačiau tarpregioniniai skirtumai, šio rodiklio atžvilgiu, teigiama linkme nepakito.

Materialinės investicijos. Analizuojant regioninius skirtumus, atsižvelgta ir į materialinių investicijų pasiskirstymą regionuose, kuris pateiktas 26 paveiksle.

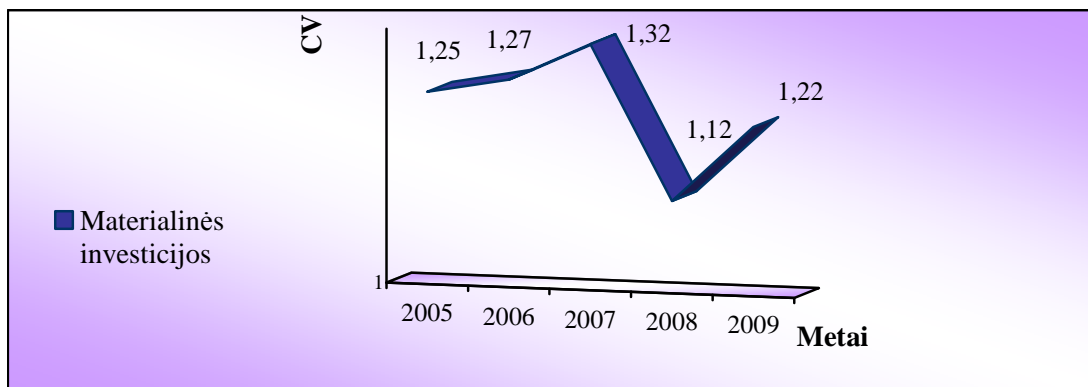


26 pav. Materialinių investicijų dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Kaip matyti iš 26 paveikslo nagrinėjamu laikotarpiu didžiausios materialinės investicijos teko Vilniaus regionui, o mažiausios – Tauragės regionui. 2008 m. Marijampolės ir Vilniaus regionuose investicijos sumažėjo, kai tuo tarpu visuose kituose šis rodiklis išaugo. 2009 m. visuose regionuose, išskyrus Utenos materialinės investicijos ženkliai mažėjo. Tai sumažino atotrūkį tarp sostinės ir kitų regionų, nors sostinė ir išliko lyderiu. 2005 m. skirtumas tarp Vilniaus ir Tauragės regiono buvo beveik 37 kartai, o 2009 m. jis sumažėjo iki 31 karto. Taigi, galima daryti išvadą, kad netolygus materialinių investicijų pasiskirstymas Lietuvos regionuose nežymiai sumažėjo, tačiau tikėtina, kad tai pasekmė pasaulio ekonomikos krizės, įtakojusios materialinių investicijų sumažėjimą Vilniaus regione.

Siekiant išsamiau išanalizuoti materialinių investicijų pasiskirstymo šalies regionuose dinamiką tiriamu laikotarpiu buvo apskaičiuotas variacijos koeficientas (10 priedas). Skaičiavimo rezultatai pateikti 27 paveiksle.



27 pav. Materialinių investicijų variacijos koeficientas 2005-2009 metais

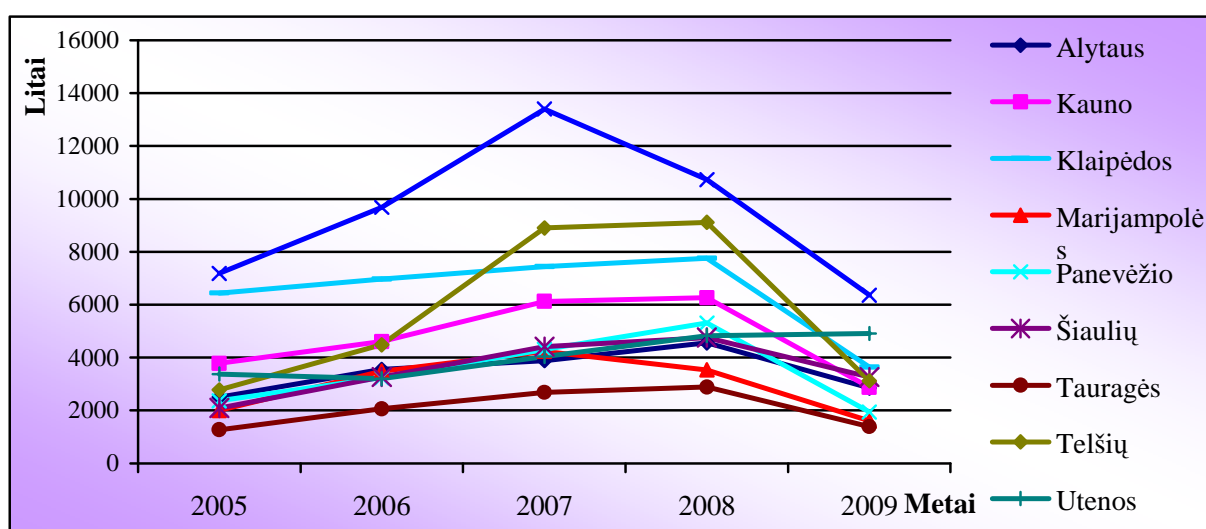
Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš 27 paveikslo akivaizdu, kad materialinių investicijų variacijos koeficientas mažiausias buvo 2008 m., todėl galima teigti, kad regioniniai skirtumai tais metais buvo mažiausi nagrinėjant materialinių investicijų aspektu. Kadangi variacijos koeficientas iki 2007 m. didėjo, vadinasi, ir skirtumai tarp regionų taip pat didėjo. 2009 m. koeficiento žymus padidėjimas reiškia, kad investicijų pasiskirstymas regionuose ženkliai pablogėjo. Apibendrinant, galima teigti, kad nors 2008 m. prasidėjusi pasaulinė krizė regioninių skirtumų problemą tik paaštrino, tačiau per 2005-2009 m. laikotarpį, variacijos koeficientas, nežymiai, 0,03 vienetais sumažėjo, kas reiškia, kad regioniniai skirtumai šio rodiklio požiūriu pakito teigiama linkme.

Materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui pavaizduotos 28 paveiksle.

Kaip matyti iš 28 paveikslo, 2005 m. mažiausios materialinės investicijos vienam gyventojui buvo Tauragės regione (1268 litai), o didžiausios - Vilniaus regione (7179 litai). 2005 m. šalies vidurkį (4540 litų) lenkė tik du regionai (Klaipėdos ir Vilniaus). 2009 m. padėtis ženkliai keitėsi: kai kuriuose (Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio) regionuose šis rodiklis nukrito net žemiau 2005 m. lygio, bet šalies vidurkį lenkiančių regionų skaičius išliko toks pat. Pažymėtina, kad Utenos regionas, pagal tiriamą rodiklį (4914 litų), aplenkė net Klaipėdos regioną. Visumoje skirtumas tarp mažiausios aptariamo rodiklio reikšmės 2005 m. buvo 5,7 karto, o 2009 m. – 4,6 karto. Nors pats skirtumas vis dar išliko ženklus, tačiau akivaizdu, kad vertinant vienam gyventojui tenkančias materialines investicijas vyksta skirtumo tarp regionų sumažėjimas.

Spirmeno koreliacinė analizė atskleidė statistiškai reikšmingą ($p < 0,05$), labai stiprų ryšį tarp įsisavintų ES struktūrinių fondų lėšų ($r = 0,867$) ir materialinių investicijų. Dalinė koreliacija (15 priedas) patvirtino, kad eliminavus kitus veiksnius (darbo užmokestį, nedarbo lygį, migraciją bei tiesiogines užsienio investicijas, BVP) ryšys tarp šių rodiklių yra labai stiprus ($r = 0,8857$) ir statiškai reikšmingas ($p < 0,05$). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad įsisavinta ES struktūrinė parama stipriai įtakoja materialines regionų investicijas. Tai gali būti paaiškinama, ES struktūrinės paramos lėšų skyrimu: inžinerinių statinių statybai, kelių tiesimui, pastatų rekonstrukcijai, produktyvioms gamybos priemonėms įsigyti skirtomis lėšomis, kurios ir įeina į materialines investicijas.



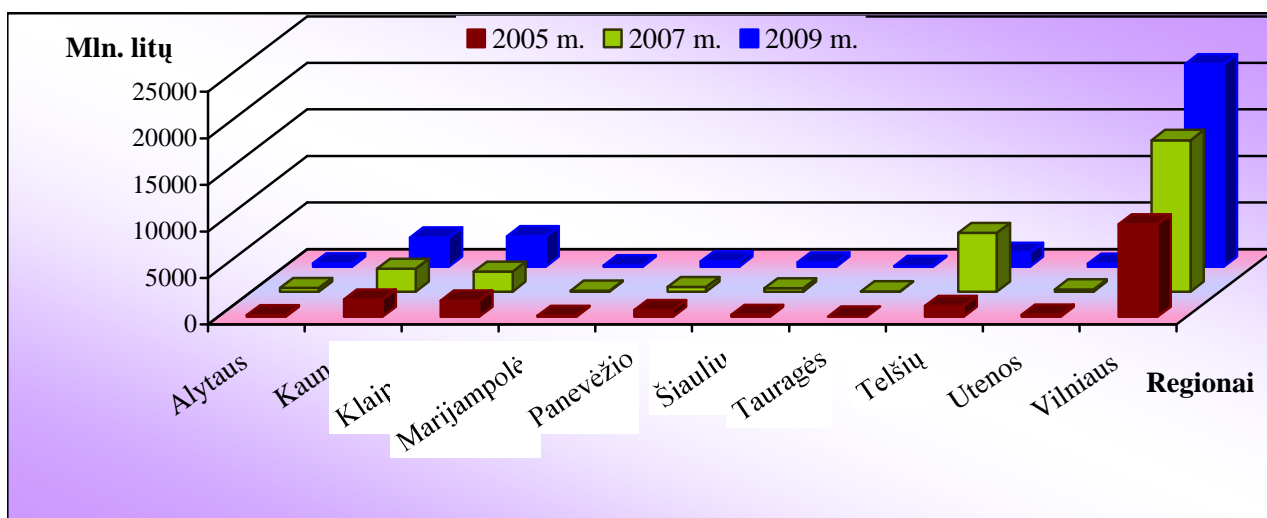
28 pav. Materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Apibendrinant būtina paminėti, kad nuo pat įstojimo į ES augusios materialinės investicijos po 2008 m. ženkliai sumažėjo. Materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui skirtumas tarp didžiausios ir mažiausios rodiklio reikšmės, laikotarpio pradžioje buvo 3,6 karto, o laikotarpio pabaigoje padidėjo iki 3,7 karto. Regionų skaičius lenkiančių šalies vidurkį, pagal šį rodiklį, išliko toks pat – du regionai, tačiau Utenos regionas aplenkė Klaipėdos regioną. Tikėtina, kad prie tokio pasiskirstymo, galėjo prisidėti ir gerai įsisavinamos ES struktūrinių fondų lėšos Utenos regione atitinkamuose veiklos sektoriuose (kelių tiesimo ir rekonstrukcijos, pastatų renovacijos ir t.t.), nes koreliacinė analizė atskleidė stiprų ryšį tarp šių rodiklių. Būtina pabrėžti, kad materialinių investicijų

pritraukimas yra viena iš pagrindinių priemonių, skatinančių regionų ekonominį augimą, kas ypač aktualu silpniau išvystytiems šalies regionams.

Tiesioginės užsienio investicijos. Be užsienio kapitalo paramos sunku tikėtis proveržio aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų sektoriuje ar taikomuosiuose tyrimuose, todėl reikia panagrinėti kurie regionai labiausiai pritraukia užsienio investicijas ir gali tikėtis sėkmės. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas regionuose pavaizduotas 29 paveiksle.



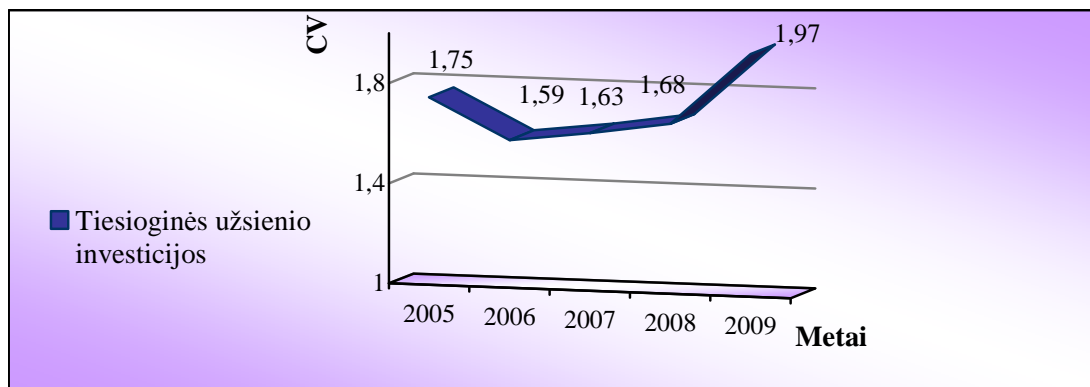
29 pav. Tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

TUI 2009 m. sudarė 31 591,3 mln. litų ir, palyginti su 2008 m. sumažėjo 11 procentų. 29 paveiksle matyti, kad 2009 m. daugiausia TUI teko Vilniaus regionui – 21750,1 mln. litų (68,8% visų tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje), Klaipėdos – 3258,3 mln. litų (10,3%) ir Kauno – 3124,5 mln. litų (9,9 %). 2009 m. mažiausiai TUI teko Tauragės regionui – 56,8 mln. litų (0,2 % visų TUI Lietuvoje). Marijampolės regionui teko 137,3 mln. litų (0,4 %), Utenos – 336,2 mln. litų (1,1%). Marijampolės regione TUI tris metus nuolat mažėjo, o 2009 m. jos išaugo net 39 mln. litų. Investicijų augimas pastebimas ir Klaipėdos, Šiaulių ir Vilniaus regionuose. Šiaulių ir Tauragės regionuose jos išaugo apie 2,5 karto, tačiau tai nesumažino akivaizdaus atotrūkio tarp Vilniaus ir kitų regionų. Šis atotrūkis nagrinėjamu laikotarpiu netgi stipriai padidėjo.

Siekiant išanalizuoti regioninių skirtumų kitimą, tiesioginių užsienio investicijų atžvilgiu, tiriamu laikotarpiu buvo apskaičiuotas variacijos koeficientas (11 priedas). Skaičiavimo rezultatai pavaizduoti 30 paveiksle.

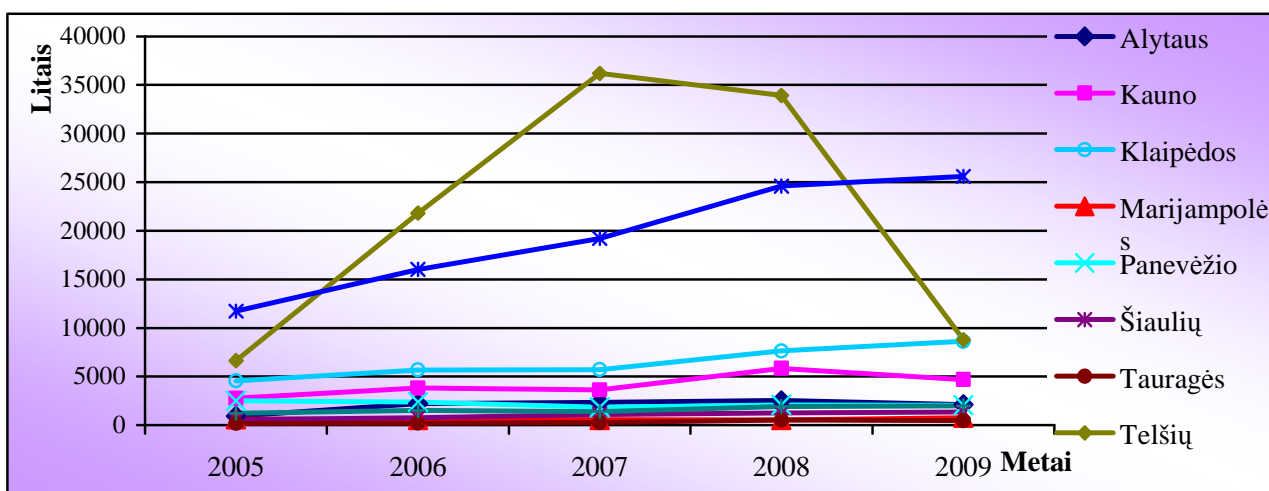
Iš 30 paveikslo akivaizdu, kad tiesioginių užsienio investicijų variacijos koeficientas mažiausias buvo 2006 m., todėl galima teigti, kad regioniniai skirtumai tais metais buvo mažiausi. Variacijos koeficientas nuo 2006 m. iki 2009 m. nuolat didėjo, o ypač staigus šuolis pastebimas 2009 m., vadinasi regioninė diferenciacija tiesioginių užsienio investicijų atžvilgiu nuolat didėjo ir pasaulinė krizė ją dar sustiprino. Taigi, koeficientas per nagrinėjamą laikotarpį išaugo net 0,22 vienetais.



30 pav. Tiesioginių užsienio investicijų variacijos koeficientas 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tiesioginių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, kitimas Lietuvos regionuose pateiktas 31 paveiksle.



31 pav. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

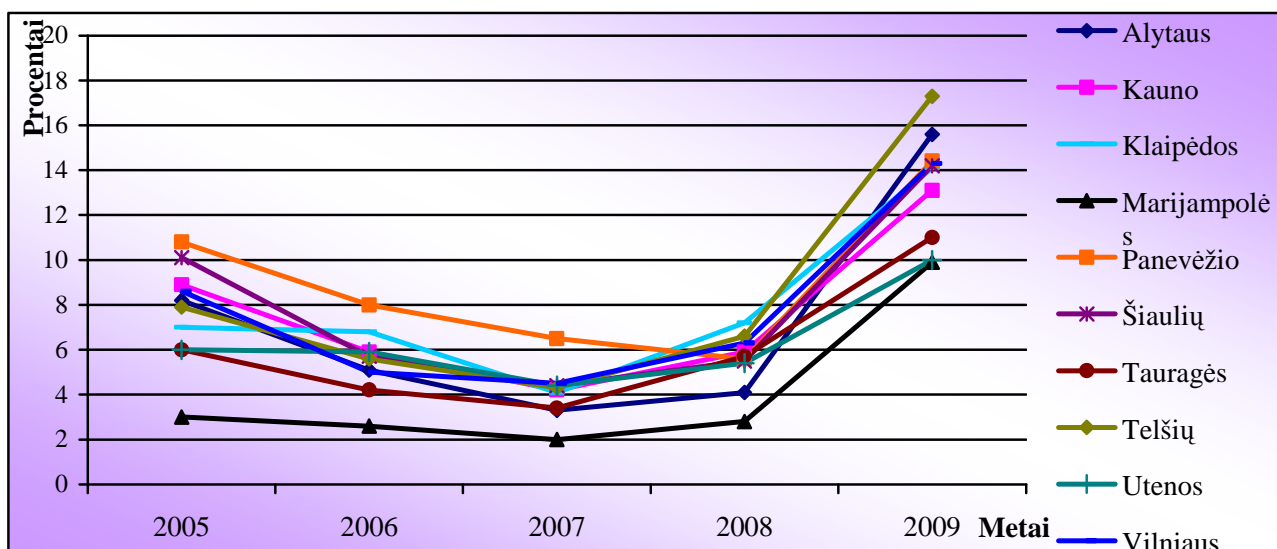
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Iš 31 paveikslo, matyti, kad vidutiniškai vienam Lietuvos gyventojui 2009 m. teko 9431 litas (2005 m. – 4727 litai) TUI. Per nagrinėjamą laikotarpį jos išaugo 2 kartus. 2005 m. daugiausia TUI teko Vilniaus regiono gyventojui – 11,7 tūkst. litų (2,5 karto daugiau nei vidutiniškai šalyje), Telšių – 6,6 tūkst. litų, (beveik 2 tūkst. litų daugiau nei vidutiniškai šalyje). Mažiausiai, beveik 30 kartų mažiau nei šalies vidurkis, teko Tauragės gyventojui – 163 litai, kiek daugiau – Šiaulių ir Marijampolės gyventojams – 537 ir 604 litai. 2007-2008 m. investicijomis kitus regionus ženkliai lenkė Telšių regionas. 2009 m. daugiausia TUI vėl gi atiteko vienam Vilniaus regiono gyventojui – 25,6 tūkst. litų (2,7 karto daugiau nei vidutiniškai šalyje), Telšių – 8,8 tūkst. litų, Klaipėdos – 8,6 tūkst. litų (beveik 1 tūkst. litų mažiau nei vidutiniškai šalyje). Mažiausiai TUI teko Tauragės regiono gyventojui – 451 litas, kiek daugiau – vienam Marijampolės regiono gyventojui – 763 litai.

Atlikta Pirsono koreliacinė analizė (14 priedas) parodė, kad ES struktūrinės paramos įsisavintos lėšos vidutiniškai koreliuoja su TUI, tačiau ryšys yra statistiškai nereikšmingas ($p > 0,05$). Dalinė koreliacija (15 priedas) patvirtino, kad eliminavus kitus veiksnius (darbo užmokestį, migraciją bei materialines investicijas, BVP, nedarbo lygį) ryšys tarp šių rodiklių yra netgi atvirkštinis ir stiprus ($r = -0,7216$), bet statiškai nereikšmingas ($p > 0,05$). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad įsisavinta ES struktūrinė parama neįtakojo TUI regionuose.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad užsienio investuotojams patraukliausias vėl gi išliko Vilniaus regionas, nes Telšių regionas išsiskiria aukšta šio rodiklio reikšme tik dėl AB „ORLEN Lietuva“ investicijų. Reikėtų paminėti, kad ilgą laiką vangiai vykdant Lietuvos regioninę politiką investicijos natūraliai koncentravosi ekonomiškai stipriau išsivysčiusiuose regionuose, kur investuotas kapitalas duoda didžiausią grąžą. 2005 m. tiesioginių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, rodiklio skirtumas buvo 72 kartai, o periodo pabaigoje sumažėjo iki 57 kartų. Akivaizdu, kad skirtumas nors ir sumažėjo, tačiau rodo milžinišką regionų diferenciaciją. Šalies vidurkį, pagal šį rodiklį, laikotarpio pradžioje lenkė du regionai – Vilniaus ir Telšių, o laikotarpio pabaigoje jau tik vienas – Vilniaus regionas. Manytina, kad ES struktūrinių fondų suteikiama parama prisideda prie investicijoms palankios aplinkos kūrimo, pvz. pramoninių ir technologinių parkų plėtojimo, mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimo bei kt., tačiau vargiai ar ženkliai įtakojo tolygesnį TUI pasiskirstymą šalyje. ES paramos lėšos atiteko regionams, kuriuose yra įsikūrusios aukštosios mokyklos bei įsteigti mokslo ir technologijų parkai ar slėniai, vadinasi, vėl gi didiesiems šalies regionams – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos.

Nedarbo lygis. Vertinant regionų ekonominę-socialinę plėtrą svarbu įvertinti ir nedarbo lygį, kuris taip pat padeda atskleisti regionų išsivystymo netolygumus. Nedarbo problema neigiamai veikia regionų vystymąsi. Nedarbo lygis Lietuvos regionuose 2005-2009 m. pateiktas 32 paveiksle.



32 pav. Nedarbo lygio dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

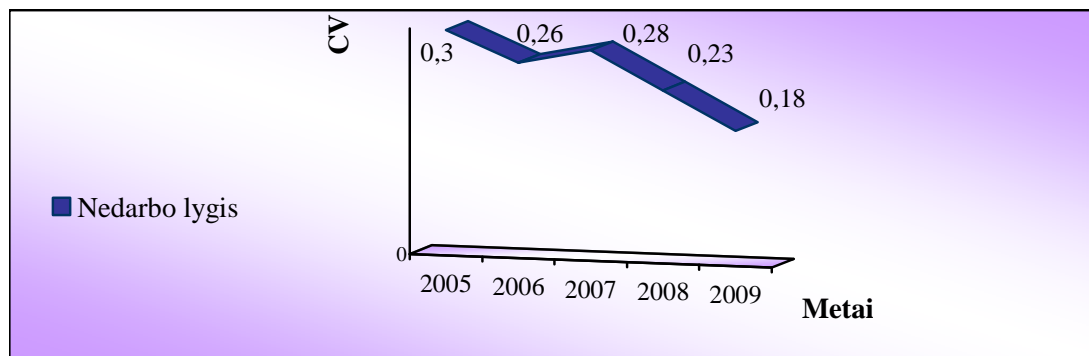
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Esant sparčiam Lietuvos ekonomikos augimui pastebimas mažėjantis nedarbas ir didėjantis užimtumas net ekonomiškai silpnesniuose regionuose (32 pav.), tačiau nuo 2007 m. padėtis keitėsi ir 2009 m. jau matyti išaugęs didelis nedarbo lygis visoje šalyje. 2005 m. didžiausias nedarbo lygis buvo Panevėžio regione (10,8 %). Galima pastebėti, kad per nagrinėjamą laikotarpį labiausiai nedarbo lygis išaugo Telšių regione ir 2009 m. jau siekė 17,3 %. Mažiausias nedarbo lygis 2005-2009 m. laikotarpiu buvo Marijampolės regione (kito nuo 3 % iki 9,9 %). Būtina pažymėti, kad nedarbo lygio sumažėjimą 2005-2007 m. lėmė tiek ekonomikos augimas, tiek emigracijos procesai. 2008 m. kilusi pasaulio ekonominė krizė sukėlė ženklus neigiamus pokyčius visuose Lietuvos regionuose - bedarbystės lygis 2009 m. stipriai kilo. Visumoje nedarbo lygio skirtumas tarp regionų per tiriamą laikotarpį sumažėjo nuo 3,6 karto iki 1,9 karto, tačiau lyginant su šalies vidurkiu padėtis pablogėjo. 2005 m. šešių regionų (Alytaus, Klaipėdos, Marijampolės, Tauragės, Telšių ir Utenos) nedarbo lygis buvo mažesnis už šalies vidurkį, o 2009 m. jau tik keturių regionų (Kauno, Marijampolės, Tauragės, Utenos).

Apskaičiuoto variacijos koeficiento (12 priedas). Skaičiavimo rezultatai pateikti 33 paveiksle.

Iš 33 paveikslo matyti, kad nedarbo lygio variacijos koeficientas nuo 2007 m. pradėjo mažėti. Vadinas, regionų nedarbo lygis susilygino, deja, manytina, kad tai pasekmė finansinės krizės sukulto

stipraus nedarbo išaugimo visuose šalies regionuose. Variacijos koeficientas sumažėjo 0,12 vieneto per nagrinėjamą laikotarpį.



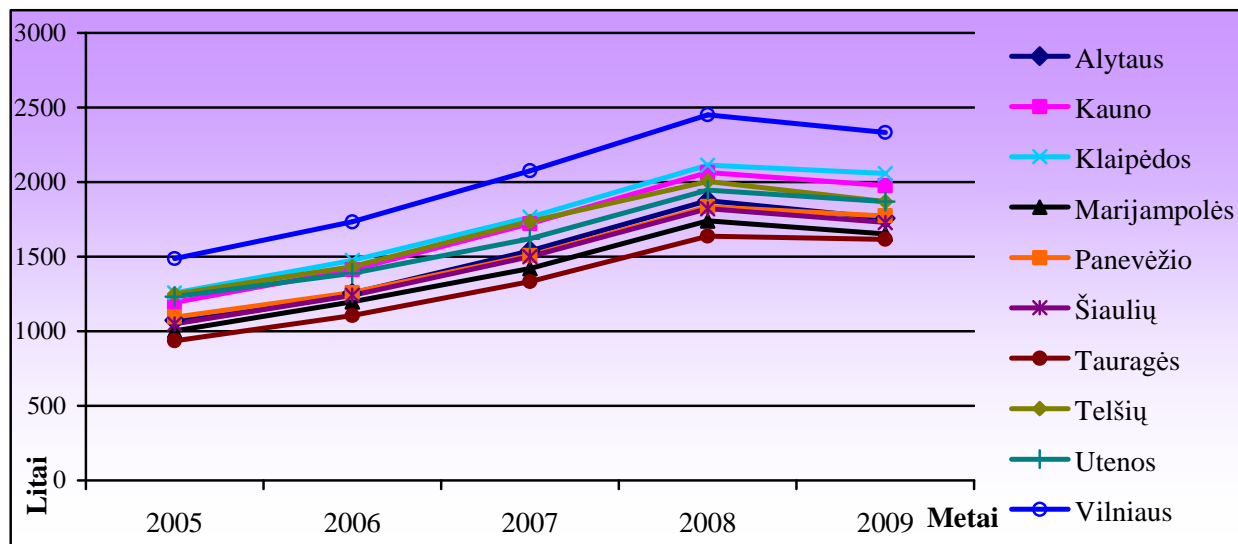
33 pav. Nedarbo lygio variacijos koeficientas 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pirsono koreliacinė analizė (14 priedas) atskleidė, kad įsisavintų ES struktūrinės paramos lėšų ir nedarbo lygio koreliacinis ryšys yra vidutiniškas ($r=0,481$), tačiau statistiškai nereikšmingas ($p>0,05$). Dalinė koreliacija patvirtino, kad eliminavus kitus veiksnius (BVP, darbo užmokestį, migraciją bei tiesiogines užsienio ir materialines investicijas) ryšys tarp šių rodiklių yra netgi atvirkštinis ir stiprus ($r=-0,4032$), bet statistiškai nereikšmingas ($p>0,05$). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad abi atliktos koreliacijos patvirtino, jog įsisavinta ES struktūrinė parama ženkliai nepakeičia nedarbo lygio regionuose. Nors, kaip parodė dalinė koreliacija, logiška, kad didėjant ES struktūrinių fondų įsisavinimui, nedarbo lygis turėtų mažėti, kadangi yra sukuriamos papildomos darbo vietos.

Apibendrinant, galima pastebėti, kad nedarbo lygio sumažėjimą šalies regionuose 2005-2007 m. lėmė tiek ekonomikos augimas, tiek emigracijos procesai. Pasaulio ekonominė krizė bedarbystės lygį 2009 m. stipriai padidino, tačiau kaip pažymi Finansų ministerija, nedarbo lygis būtų buvęs dar didesnis nesant ES paramai. Tai grindžiama tuo, kad įgyvendinus Lietuvos 2004–2006 metų bendrąjį programavimo dokumentą, buvo sukurta apie 26,8 tūkst. darbo vietų (planuota 18,7 tūkst.), iš kurių net 13,1 tūkst. – ilgalaikės darbo vietos. Duomenų stoka apie šių sukurtų darbo vietų pasiskirstymą regionuose, neleido atlikti išsamesnės analizės kaip sukurtos darbo vietos prisidėjo prie regioninių skirtumų problemos sprendimo. Nedarbo lygio skirtumas per visą laikotarpį sumažėjo nuo 3,6 karto iki 1,9 karto, tačiau lyginant su šalies vidurkiu padėtis pablogėjo. Taigi, galima teigti, kad šis rodiklis parodė žemą teritorinės socialinės sanglaudos lygį Lietuvoje.

Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis. Kaip vienas iš pagrindinių regiono išsivystymo lygi apibūdinančių rodiklių, minimas ir vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis. Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio skirtumai Lietuvos regionuose pavaizduoti 34 paveiksle.



34 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

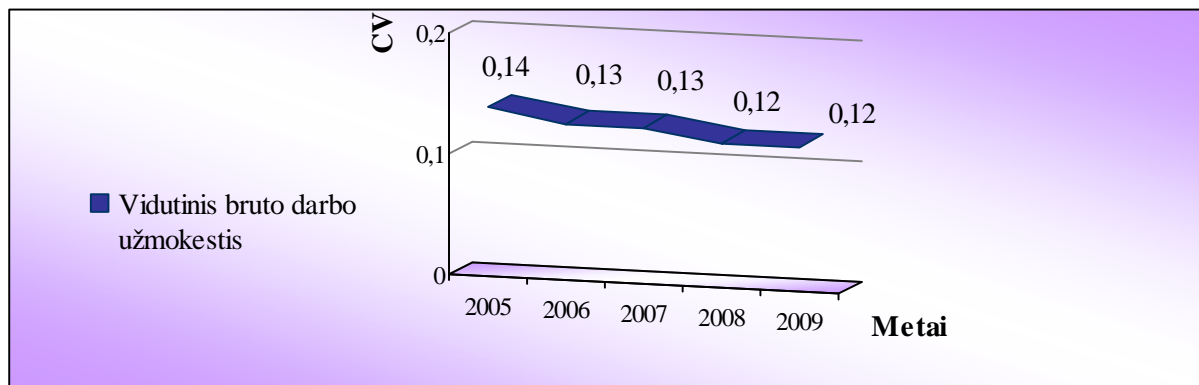
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

34 paveiksle, galima pamatyti, kad vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio didėjimui didelės įtakos turėjo nuo 2008 m. sausio 1 d. padidinta minimalioji mėnesinė alga ir minimalusis valandinis atlygis, bazinė mėnesinė alga bei nuo gegužės 1 d. padidintas atskirų sričių biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo užmokestis, o 2009 m. sumažėjusį vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį lėmė pasaulinė finansų krizė. Daugiausia 2009 m. (kaip ir 2005 m.) uždirbo Vilniaus regiono gyventojai – 2332,1 lito, Klaipėdos – 2055,6 lito ir Kauno – 1974,1 lito, o mažiausiai – Tauragės (1615 litų) ir Marijampolės (1651 litą) regionų. Nors darbo užmokestis Tauragės regione augo sparčiausiai (72,5 %), tačiau vis tiek 2009 m. buvo mažesnis nei Vilniaus regione 681,1 litu. Lėčiausiai darbo užmokestis augo Telšių ir Utenos regionuose (atitinkamai 49,8 % ir 51,8 %).

Siekiant išanalizuoti vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamiką lyginant su šalies vidurkiu buvo apskaičiuotas variacijos koeficientas (13 priedas). Skaičiavimo rezultatai pateikti 35 paveiksle.

Darbo užmokesčio variacijos koeficientas svyravo mažiausiai per nagrinėjamą laikotarpį lyginant su kitais rodikliais. Iš 35 paveikslo matyti, kad variacijos koeficientas 2005-2009 m. nežymiai

(0,02), bet vis dėl to mažėjo, kas rodo regioninės diferenciacijos mažėjimą darbo užmokesčio aspektu. Deja, manytina, kad tai pasekmė pasaulinės ekonominės krizės.



35 pav. Vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio variacijos koeficientas 2005-2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

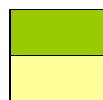
Pirsono koreliacinė analizė (14 priedas) parodė statistiškai reikšmingą ($p < 0,05$), labai stiprų vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio ir įsisavintų ES struktūrinių fondų lėšų ($r = 0,826$) ryšį. Atlikus dalinę koreliacinę analizę (15 priedas) paaiškėjo, kad įsisavintų struktūrinių fondų lėšų poveikis, eliminavus kitus veiksnius susilpnėjo - nustatytas silpnas neigiamas ($r = -0,4360$) statistikai nereikšmingas ($p > 0,05$) ryšys. Vadinas, galima daryti išvadą, kad Pirsono koreliacijos koeficientas buvo gautas didelis todėl, kad darbo užmokesčio rodiklį stipriau įtakojo eliminuotieji veiksniai (BVP, migracija, nedarbo lygis, materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos) nei įsisavinta ES parama.

Taigi, nagrinėjamu laikotarpiu ir vėl pastebima teritorinė diferenciacija ir ekonominės pasaulinės krizės poveikis. 2005-2009 metų laikotarpyje vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio rodiklio skirtumas sumažėjo nežymiai, tačiau per visą laikotarpį šalies vidurkį lenkė tik vienas regionas - Vilniaus. Tikėtina, kad darbo užmokesčio skirtumus regione lėmė ne tiek įsisavinamos ES struktūrinių fondų lėšos, kiek regioniniai išsivystymo skirtumai, nes atlyginimai turi potencialą augti didžiuosiuose regionuose, kur yra didesnė kvalifikuotų specialistų paklausa, o regionuose, kur didesnę darbo jėgos dalį sudaro pramonės įmonių darbuotojai, atlyginimų augimas yra gana lėtas.

Migracija. Migracijos rodiklis svarbus vertinant regioninius skirtumus ir jų potencialą ekonominiam augimui. Nagrinėjamo laikotarpio migracijos saldo pateiktas 4 lentelėje.

Vidaus ir tarptautinės migracijos saldo Lietuvos regionuose 2005-2009 metais

Regionas	Metai					Iš viso
	2005	2006	2007	2008	2009	
Alytaus	-954	-756	-788	-952	-1073	-4523
Kauno	-2476	-1168	-1229	-1710	-3402	-9985
Klaipėdos	-546	-252	94	-307	-1737	-2748
Marijampolės	-697	-547	-492	-786	-1072	-3594
Panevėžio	-1340	-1085	-1217	-1405	-1616	-6663
Šiaulių	-2052	-1439	-2167	-2554	-3472	-11684
Tauragės	-778	-508	-707	-869	-845	-3707
Telšių	-969	-497	-694	-845	-1098	-4103
Utenos	-824	-546	-575	-842	-1103	-3890
Vilniaus	1854	1941	2531	2552	-65	8813
Iš viso šalyje	-8782	-4857	-5244	-7718	-15483	-42084



Neigiamo migracijos saldo didėjimo tendencija regione

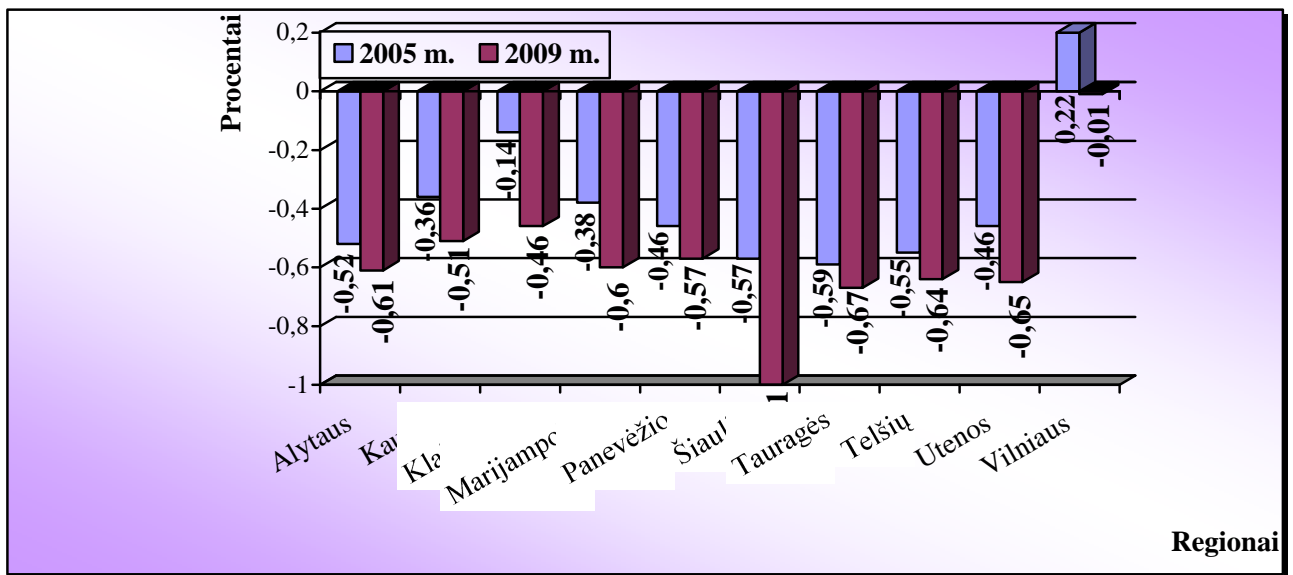
Neigiamo migracijos saldo mažėjimo tendencija regione

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Kaip matyti iš 4 lentelės gerėjanti padėtis visuose regionuose pastebima tik 2006 m. 2007 m., situacija keičiasi ir migracijos mažėjimas pastebimas jau tik dviejuose regionuose – Klaipėdos ir Marijampolės. 2008 m. neigiamas migracijos saldo apėmė jau visą Lietuvą, išskyrus sostinę, kurioje tik 2009 m. išvykstančiųjų skaičius viršijo atvykusiųjų. Nežymus migracijos sumažėjimas pastebimas tik Tauragės regione. Nors iš migracijos saldo sunku spręsti apie regiono patrauklumą, tačiau toks didelis išvykstančiųjų skaičius iš Šiaulių regiono leidžia daryti išvadą, apie šio regiono nepatrauklumą kitų išsivysčiusių regionų atžvilgiu. Per visą nagrinėjamą laikotarpį mažiausias neigiamas migracijos saldo buvo Tauragės regione. Natūralu, nes - mažiau gyventojų, mažesnė ir migracija. Iki 2008 m. teigiamas saldo buvo tik Vilniaus regiono, kas vėl gi leidžia spręsti apie šio regiono patrauklumą kitų regionų atžvilgiu.

Stengiantis eliminuoti gyventojų skaičiaus skirtumus regionuose buvo apskaičiuota kiek procentų nuo gyventojų skaičiaus regione metų pradžioje sudarė migracijos saldo, t.y. kiek procentų nuo visų gyventojų regionas neteko. Šie skaičiavimai pateikti 36 paveiksle.

Taigi, kaip matyti iš 36 paveikslo, 2005 m. daugiausia gyventojų išvyko iš Tauragės ir Šiaulių regionų. 2009 m. šie regionai išliko pirmaujančiais tiriamu aspektu, tik susikeitė vietomis – Šiaulių regionas aplenkė Tauragės regioną. Mažiausiai 2009 m. išvyko iš Vilniaus regiono.



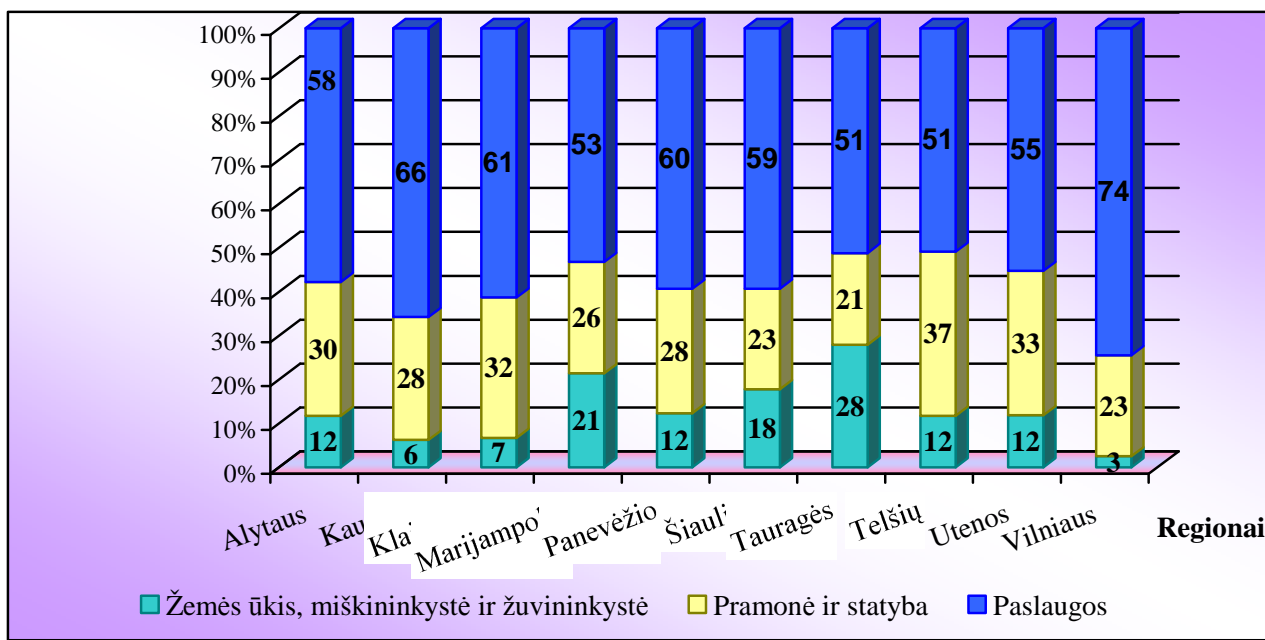
36 pav. Išvykusiųjų procentinė dalis nuo gyventojų skaičiaus regione 2005 ir 2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Atlikta Pirsono koreliacinė analizė (14 priedas) parodė statistiškai nereikšmingą ($p > 0,05$), vidutinio stiprumo ryšį tarp įsisavintų ES struktūrinių fondų lėšų ($r = 0,551$) ir migracijos. Patikrinus dalinės koreliacijos analize, gauti rezultatai patvirtino, kad ir eliminavus kitus veiksnius, ryšys tarp šių rodiklių dar susilpnėjo ir tapo neigiamu ($r = -0,3900$), taip pat statistiškai nereikšmingu ($p > 0,05$). Vadinasi, galima teigti, kad ES parama esminės įtakos migracijos procesams nedaro. Logiškai galima paaiškinti ir minuso ženklą – kuo daugiau įsisavinama ES struktūrinės paramos, tuo daugiau papildomų darbo vietų sukuriama, o tai nors ir neženkliai lemia migracijos mažėjimą.

Apibendrinant, galima konstatuoti, kad jeigu 2005 m. dėl migracijos saldo labiausiai nukentėjo mažiau išsivystę regionai, tai 2009 m. migracijos problema palietė jau ir labiau išsivysčiusius šalies regionus. Ypač skaudu, kad migracija sukelia ne tik gyventojų skaičiaus mažėjimą visumoje, bet ir „protų nutekėjimą“, taigi aukštos kvalifikacijos specialistų netektį, kas savo ruožtu stabdo regionų augimą. Atlikta analizė parodė, kad kapitalas ir darbo jėga yra stabilesni regionuose, kurie užtikrina didesnę grąžą jiems (tai Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno regionai). Be to reikia nepamiršti, kad tai tik oficialūs duomenys, o tikrosios migracijos mastas gali būti net keletą ar keliolika kartų didesnis.

Ekonominės veiklos. Ekonominių veiklų analizė leidžia atlikti regionų vertinimą. Užimtų gyventojų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklas Lietuvos regionuose 2005-2009 m. laikotarpyje pateiktas 37 paveiksle.



37 pav. Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvos regionuose 2009 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis pagal Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

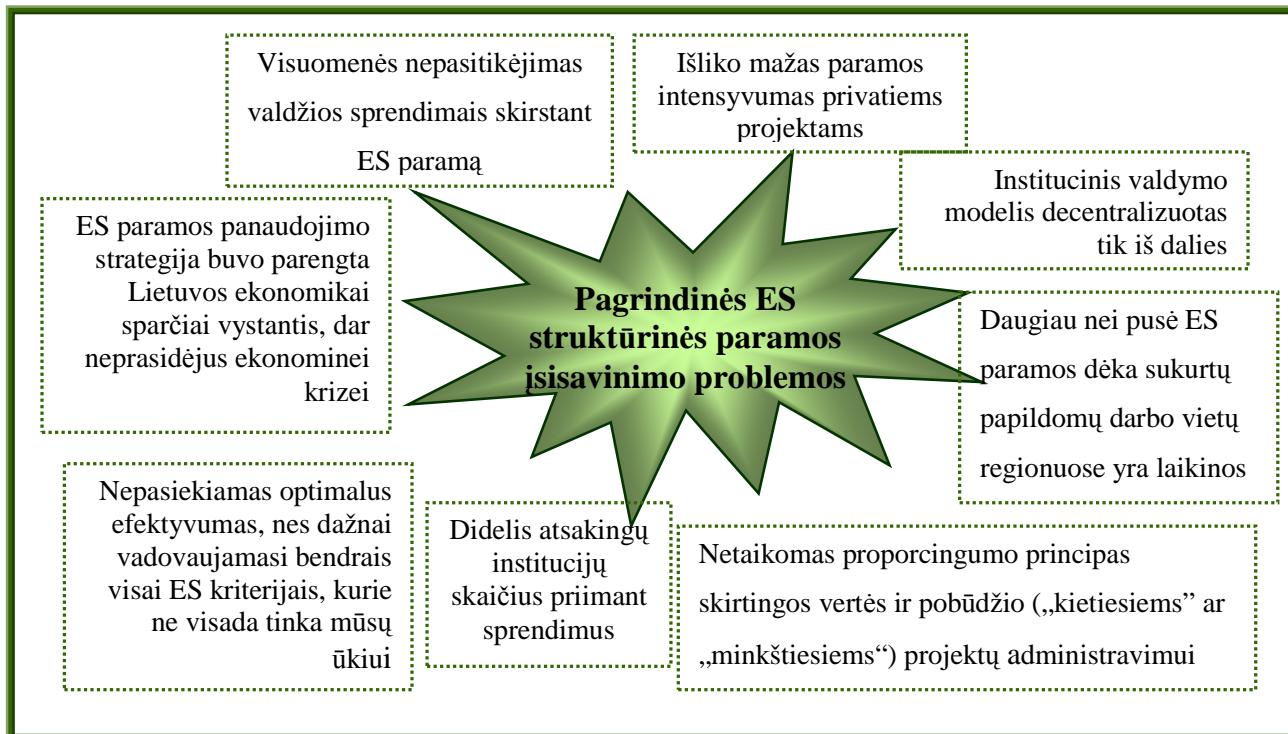
Iš 37 paveikslo akivaizdu, kad didžiausia dalis užimtųjų gyventojų dirbo žemės ūkio sektoriuje Tauragės regione 2009 m., nors nagrinėjamu laikotarpiu būtent šiame regione užimtųjų skaičius šiame sektoriuje sumažėjo net 16 %, kai tuo tarpu Alytaus ir Vilniaus regionuose tik 2,6 % ir 1,5 %. Skirtumas tarp žemės ūkio sektoriuje dirbančių gyventojų šalyje laikotarpio pradžioje buvo 5 kartai, o laikotarpio pabaigoje išaugo iki 9,3 karto. Lietuvos vidurkį 2005 m., pagal dirbančiųjų gyventojų žemės ūkio sektoriuje skaičių, lenkė du regionai (Šiaulių ir Marijampolės), o 2009 m. jau trys – Marijampolės, Šiaulių ir Tauragės. Tai rodo, kad šių regionų ekonominė veikla lėtai adaptuojama prie rinkos ir vietinių gamtinių sąlygų. Dėl lėtos ekonominės plėtros regionuose susiduriama su skaudžiaisiais socialiniais padariniais – skurdu, socialine atskirtimi, žema gyvenimo kokybe. Kai tuo tarpu kiti regionai dėl specializuotos veiklos plėtojimo sumažino dirbančiųjų žemės ūkio sektoriuje skaičių, pavyzdžiui, Druskininkai (Alytaus regionas), Birštonas (Kauno regionas) tapo kurortiniais miestais, turinčiais didžiulę sanatorių bazę ir šiai veiklai skirtus išteklius, Kėdainiai ir Jonava (Kauno regionas) – chemijos pramonės centrais ir t.t. Kaip rodo regionų išsivystymo lygio šalyje pagal ekonomines veiklos rūšis vertinimas, labiausiai užimtųjų gyventojų skaičius žemės ūkio sektoriuje sumažėjo Tauragės regione, tačiau šis regionas išlieka pirmaujančiu šiame sektoriuje. Kadangi ekonomiškai išsivysčiusiuose regionuose vyrauja paslaugų sektorius, o ekonomiškai silpnesniuose – didelė dalis tenka žemės ūkiui, tai galima pastebėti ir tai, kad ekonominių veiklų analizė iš esmės atitinka ir

sukuriamo BVP pasiskirstymą Lietuvos regionuose. Regionuose, kur daugiausia užimtųjų dirba paslaugų sektoriuje sukuriama didžiausia BVP dalis.

Apibendrinant ES struktūrinių fondų įsisavinimo analizę ir Lietuvos regionų raidos analizę, galima pasakyti, kad tam tikri skirtumai tarp regionų vystymosi yra neišvengiami, nes didieji Lietuvos regionai, turintys įvairių išteklių, turi geresnes galimybes pritraukti investicijas, o mažiau išsivystę regionai merdėja. Tai patvirtino ir atlikta analizė. Pagal ištirtus rodiklius teigiama rodiklių tendencija pastebėta Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno regionai, o lėčiausiai vystėsi Tauragės ir Marijampolės regionai – mažiausia sukuriama BVP dalis, mažiausiai pritraukiamos investicijos ir žemiausias darbo užmokestis. Variacijos koeficiento analizė atskleidė, kad Lietuvos regionuose mažiausiai kito vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis, o daugiausiai – tiesioginės užsienio investicijos. Taip pat analizė atskleidė, kad variacijos koeficientų dinamika nebuvo nuosekli. Rodiklių variacijos koeficientai iki 2007 m. didėjo, todėl manytina, kad ekonomikos augimas ir 2004-2006 m. laikotarpio ES parama regionų plėtrai šalies viduje turėjo priešingą nei planuota poveikį - regioniniai skirtumai didėjo, o struktūrinės paramos lėšos atiteko didiesiems, labiau ekonomiškai pažengusiems regionams. Nuo 2008 m. daugeliui variacijos koeficientų sumažėjus, tikėtina, kad būtent prasidėjusi pasaulinė ekonominė krizė sušvelnino šiuos regioninius skirtumus, nes naujasis 2007-2013 m. laikotarpio paramos įsisavinimas dar tik buvo įsibėgėjantis. Nagrinėjant ES struktūrinės paramos poveikį atskiriems Lietuvos regionų rodikliams, buvo nustatyta, kad ES parama yra tik vienas iš daugelio veiksnių įtakojusių regionų vystymąsi, nes analizuojant jos įtaką rodikliui atskirai, ji dažnai nėra reikšminga. Vis dėl to manytina, kad ES parama ne tik prisidės prie Lietuvos regionų išėjimą iš ekonominės recesijos, bet ir įgyvendinti 2007-2013 m. struktūrinės paramos administravimo pakeitimai (ypač regioninis lėšų skirstymas) padės sumažinti tarpregioninius skirtumus, nes 2007-2013 m. laikotarpio lėšų silpniausiam Lietuvos regionui jau teko dvigubai daugiau nei praėjusiu BPD laikotarpiu. Taigi, ES struktūrinių fondų parama yra priemonė, papildanti kitas regioninės plėtros priemones, kurių pagalba mažinamas atsilikimas tarp šalies regionų.

3. EUROPOS SĄJUNGOS STRUKTŪRINIŲ FONDŲ PANAUDOJIMO GERINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS

Remiantis Europos Komisijos duomenimis, Lietuva pirmąją ES paramos lėšų įsisavinimą. Jau minėtos atliktos studijos parodė, kad ES parama teigiamai veikia šalių konvergenciją. Neabejojama ir įsisavintų ES paramos įtaka spartesniam šalies augimui, tačiau akcentuojama šalyse nemažėjančių regioninių skirtumų problema. Analitinėje-tiriamąjoje dalyje atlikta analizė atskleidė, kad 2004-2006 m. struktūrinė parama atiteko didiesiems, ekonomiškai labiau išsivysčiusiems regionams, 2007-2013 m. laikotarpio įsisavinamos paramos pasiskirstyme jau matyti tolygesnio lėšų pasiskirstymo tendencija. Pastarojo laikotarpio paramai taikoma N+2 taisyklė, kas reiškia, kad lėšų įsisavinimas tęsis dar porą metų – iki 2015 m. Taigi, ir ES paramos poveikį regionų vystymuisi bus galima įvertinti po 2015 m. Manytina, kad ateityje gali atsirasti silpnesnių valstybių narių, todėl Lietuva tokios didelės ES paramos, prilygstančios papildomam valstybės biudžetui gali ir negauti. Dėl šios priežasties labai svarbu siekti, kuo efektyviau pasinaudoti dabartinio laikotarpio struktūrinių fondų suteikiamomis galimybėmis. Pasiiekti veiksmingesnę paramos panaudojimą trukdo 38 paveiksle išvardintos problemos.



38 pav. Pagrindinės ES struktūrinės paramos įsisavinimo ir panaudojimo problemos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

38 paveiksle minimas problemas siūloma spręsti pasinaudojant šiomis rekomendacijomis:

✓ Stengtis dar labiau decentralizuoti institucinį paramos modelį. Tai padėtų pasiekti efektyvesnį bei tolygesnį lėšų įsisavinimą Lietuvos regionuose bei būtų atsižvelgiama į valstybės strateginius tikslus bei kiekvieno regiono specifinius poreikius.

✓ Kaip skelbiama „Eurobarometre 72“ (2009) išlieka tendencija (2009 m. rudenį Lietuvos Vyriausybė pasitikėjo tik 15 % apklaustųjų, o Seimu – tik 7 %), kad vis mažiau Lietuvos gyventojų pasitiki valstybinėmis institucijomis, kurių vaidmuo skirstant ES lėšas yra labai reikšmingas, todėl būtina skirti didelį dėmesį viešumo ir skaidrumo skirstant ES lėšas užtikrinimo klausimui. Taip būtų siekiama padidinti visuomenės pasitikėjimą valdžios sprendimais skirstant struktūrines lėšas.

✓ Šio laikotarpio ES struktūrinių fondų paramos lėšų panaudojimo strategija buvo parengta Lietuvos ekonomikai sparčiai vystantis, dar neprasidėjus ekonominei krizei, todėl dėl pasikeitusios pasaulio ir Lietuvos ekonominės situacijos bei aštrios nedarbo problemos buvo perskirstytos ir ES struktūrinių fondų lėšos tarp kai kurių prioritetų priemonių. Daugiau paramos nukreipta nedarbo problemai spręsti bei siekiant pagerinti kapitalo prieinamumą, daugiau lėšų skirta finansinės inžinerijos priemonėms. Siūloma kas ketvirtį organizuoti tęstinio paramos įsisavinimo klausimų aptarimą, perskirstant lėšas opiausių problemų sprendimui (vykstančius socialinius-ekonominius pokyčius, strateginių dokumentų pakeitimus, stebėsenos rodiklių pasiekimą ir tęstinį intervencijų tinkamumą).

✓ Tyrimas parodė, kad dažnai sunku pasiekti optimalų efektyvumą vadovaujantis bendrais visai ES kriterijais, kurie ne visada tinka mūsų ūkiui. Siūloma, esant ekonomikos sulėtėjimui, nukreipti daugiau ES lėšų į viešųjų pastatų renovaciją (ligoninių, mokyklų, kalėjimų ir t.t.), ypač silpnuosiuose regionuose, taip būtų stimuliuojamas šalies ūkis ir tikėtina, kad įsijungtų multiplikatoriaus procesas. Tam reikėtų perskirstyti lėšas tarp nustatytų prioritetų priemonių.

✓ Nustatyti skirtingus reikalavimus paraiškų rengimui, vertinimui, finansavimui ir administravimo sutarčių keitimui, projektų administravimui atsižvelgiant į projekto dydį ir pobūdį („minkštasis“ ar „kietasis“).

✓ Daugiau nei pusė ES paramos dėka sukurtų papildomų darbo vietų yra laikinos, todėl svarbu užtikrinti sukurtų darbo vietų išlikimą ir pasibaigus įgyvendinamų projektų laikui, ypač regionuose pasižyminčiuose didžiausia bedarbyste. Tai pasiekti būtų galima įtraukiant papildomą reikalavimą į konkursų sąlygas.

✓ Mažinti atsakingų institucijų skaičių priimant sprendimus paraiškų vertinimo klausimais. Lietuvoje yra pasirinktas aukštesnis kontrolės lygis, lyginant su kitomis ES šalimis.

Autorės nuomone, įgyvendinus šiuos siūlymus būtų pasiektas veiksmingesnis ES paramos lėšų panaudojimas. Esant ekonomikos sulėtėjimui, kai į biudžetą surenkama mažiau pajamų, ES fondų lėšos

yra reikšminga paspartis šalies verslui ir visam šalies ūkiui, todėl šį finansavimo šaltinį reikia maksimaliai išnaudoti. Manytina, kad ES struktūrinių fondų paramos poveikis priklauso nuo valstybės vidaus ekonominės politikos priemonių, kurios gali nukreipti ir sustiprinti struktūrinių fondų poveikį teigiama linkme. Strategiskai panaudota struktūrinė parama gali tapti esminiu postūmiu gerinant verslo ir gyvenimo sąlygas, plėtojant ekonomiškai naudingas veiklas, taip sušvelninat regioninius skirtumus bei socialinių sluoksnių atskirtį.

IŠVADOS

- Išanalizavus mokslinę literatūrą ir teisės aktus, manytina, kad regioną galima apibrėžti, kaip administracinį vienetą, išsiskiriantį tik jam būdingais ekonominiais, socialiniais, kultūriniais, istoriniais ir etniniais savitumais ir kuriame galioja šalies konstitucijoje įteisinta jame veikianti institucinė sistema. Šiuo metu Lietuva neturi tokio darinio, kuris visiškai atitiktų regiono apibrėžimą, pavyzdžiui, būtų etnografinis ir kartu pripažintas kaip administracinis vienetas. Vadinasi, mūsų vartojama regiono sąvoka yra iracionali, t.y. regioną atspindi tik pagal formą ir nepilnai išreiškia pagal turinį. Tačiau ši ypatybė netrukdo mokslininkams tyrinėti regionus, nes priklausomai nuo pasirinkto atlikti tyrimo tikslo Lietuvoje galima išskirti teritorijas, kurios daugiau ar mažiau atitinka pasirinktos rūsies regiono kriterijus.

- Siūloma išskirti 7 Lietuvos regionus, stengiantis prisilaikyti etnografinių regionų ribų, tačiau atsižvelgiant į tokius kriterijus, kaip patogi geografinė padėtis, pakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra, išvystytas regiono centras bei kompaktiška regiono teritorija, t.y. patogus lokalinių centrų išsidėstymas regiono centro atžvilgiu. Šie dariniai turėtų tapti ekonomiškai ir politiškai pajėgiais regionais.

- Pagal NUTS klasifikavimo sistemą, Lietuva traktuojama, kaip vienas regionas, kuriam suteikiama struktūrinė parama, todėl svarbus vaidmuo tenka Lietuvos institucijoms. Paramos įsisavinimas priklauso nuo Lietuvos viešosios administracijos kompetencijos pasinaudoti ES teikiama parama, o regionuose įsisavinama parama priklauso nuo bendruomenių aktyvumo.

- Remiantis atlikta mokslinės literatūros ir teisės aktų analize, teigtina, kad regioninės plėtros ašis yra susijusi su gyvenimo kokybės užtikrinimu – tai gyventojų skurdo, aprūpinimo gyvenamu plotu, viešųjų paslaugų kokybės ir galimybės jas gauti bei darbo paklausos problemų sprendimas, kuo efektyviau panaudojant savo turimus išteklius. Siekiant įvertinti regionų plėtrą ir jos atitikimą regionų plėtros vizijai, būtinas nuolatinis monitoringas ir vertinimas. Taip pat svarbu pažymėti, kad regionų plėtros galimybės yra labai ribotos, jeigu jiems nesuteikiamas pakankamas savarankiškumas.

- Remiantis atlikta mokslinės literatūros ir teisės aktų analize, teigtina, kad regioninė politika - tai politika, skatinanti regionų ekonominį ir socialinį progresą ir užtikrinanti, jog tas progresas būtų lydimas ir kitų sričių pažangos. Šis progresas sumažina socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir skatina darnią visos šalies plėtrą. Svarbu akcentuoti ir tai, kad siekiant skirtumų sumažinimo svarbu atsilikusiems regionams suteikti ir tam tikrų pranašumų išsivysčiusių regionų atžvilgiu. Reikėtų pažymėti, kad svarbiausias regioninės politikos uždavinys yra kuo efektyviau panaudoti turimus regionų išteklius, skatinti regionų ekonominį ir socialinį progresą bei užtikrinti, jog tas progresas būtų

lydimas ir kitų sričių pažangos, kas padėtų sumažinti socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir skatintų darnią visos šalies plėtrą.

- Didžioji dalis ES struktūrinės paramos lėšų atiteko Vilniaus regionui, kuris pagal visus ekonominius-socialinius rodiklius stipriai lenkė kitus regionus, tačiau, žvelgiant iš kitos pusės daugelis strategiškai svarbių objektų yra dislokuoti būtent Vilniaus regione, todėl natūralu, kad ir didžioji dalis lėšų teko būtent šiam regionui. Būtina paminėti, kad kai kuriose srityse įsisavintos paramos nauda pasiekia ne tik Vilniaus regiono gyventojus, bet ir visus Lietuvos piliečius.

- Kauno regionas ženkliai atsiliko nuo Klaipėdos regiono, pagal vienam gyventojui tenkančią paramos dalį, nors pagal gyventojų skaičių, yra antroje vietoje. Marijampolės, Alytaus, Utenos, Telšių ir Tauragės regionai, pagal gyventojų skaičių, yra panašaus dydžio, tačiau Alytaus regionas ES paramą įsisavino geriau. Tauragės regione parama buvo įsisavinama blogiausiai, todėl manytina, kad mažuosiuose regionuose trūksta reikiamos kvalifikacijos specialistų projektams rengti ir administruoti.

- Atlikta analizė atskleidė, kad tolygiausiai lėšos buvo įsisavinamos informacinės visuomenės ir techninės paramos srityse. Didžiausia diferenciacija, pastebėta, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo srityje. Tik trijose srityse lyderiauja ne sostinė, tai informacinės visuomenės, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimo bei turizmo srityje. Paminėtina ir tai, kad sunkiausiai lėšos įsisavinamos aplinkosaugos srityse (tai matyt lėmė aplinkosaugos projektų sudėtingumas), o sėkmingiausiai ES parama naudojasi šalies verslininkai.

- Efektyvesnis ir tolygesnis paramos įsisavinimas pasiektas valstybinės ir regioninės projektų atrankos bei kitų paramos administravimo pakeitimų dėka. Be to investicijos buvo planuojamos jau atsižvelgiant į valstybės strateginius tikslus bei atskirų regionų ekonominę situaciją ir specifinius poreikius. Mažiausias Tauragės regionas, kuriame gyvena beveik septynis kartus mažiau gyventojų nei Vilniaus regione, BPD laikotarpio paramos įsisavino tik apie 3 %, o 2007-2013 m. laikotarpio - dvigubai daugiau.

- Tam tikri skirtumai tarp regionų vystymosi yra neišvengiami, nes didieji Lietuvos regionai, turintys daugiau įvairių išteklių, turi geresnes galimybes pritraukti ir daugiau investicijų. Tai patvirtino ir atlikta analizė. Visumoje geriausiai rodikliais pasižymėjo Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno regionai, o pagal nagrinėtus rodiklius lėčiausiai vystėsi Tauragės ir Marijampolės regionai. Nors regioninių skirtumų mažėjimas vyko lėtais tempais ir prieštaringai, o ES parama yra tik vienas iš daugelio veiksnių, įtakojusių regionų vystymąsi, vis tik galima daryti išvadą, kad ES struktūrinių fondų parama ne tik prisideda prie Lietuvos regionų „išėjimo“, iš ekonominės recesijos, bet ir padeda palaipsniui

mažinti tarpreregioninius ekonominės ir socialinės raidos skirtumus (prie to ypač prisideda 2007-2013 m. struktūrinės paramos administravimo pakeitimai).

LITERATŪRA

1. Ačaitė, V. (2005). Lietuvos regioninės politikos aspektai ES kontekste // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1(5), p. 8-13.
2. Armstrong, H., Taylor J. (2004). *Regional economics and policy*. UK: Blackwell Publishing.
3. Bagdanavičius, J., Šiaudytis, V., Vaitelienė, A. (2007). *Statistikos metodai socialiniuose-ekonominiuose tyrimuose*. Vilnius.
4. Bagdzevičienė, R. Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai. [žiūrėta 2010-03-21]. Prieiga per internetą: <http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc>.
5. Bagdzevičienė, R. Regioninės politikos vykdymo prielaidos. [žiūrėta 2010-03-21]. Prieiga per internetą: <http://www.lrti.lt/veikla/bag_region.doc>.
6. Bagdzevičienė, R. Šalies ekonomikos plėtra regionalizacijos ir globalizacijos santykio kontekste. [žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą: <http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RBagdz_SaliesEk.doc>.
7. Bagdzevičienė, R. ir kt. Regionų ekonomikos plėtotės strategija. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/11.%20regionu%20ekonomikos%20pletotes%20strategija.doc>>.
8. Bivainis, E., Tamošiūnas, T. (2007). Darnus regionų vystymasis: teorinis diskursas // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (8), p. 30-36.
9. Bryan L., Leslie D. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: UAB „Baltijos biznesas“.
10. Burbulytė, G. (2005). Regiono sampratos įvairovė regioniniuose tyrimuose // *Tiltai*, Nr. 4 (33), p. 19-29.
11. Čaplikas, V. (2006). *Lietuvos ir Europos Sąjungos regioninė politika*. Kaunas: Atmintis.
12. Česonis, G., Lietuvos regioninė politika 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės politikos kontekste. [žiūrėta 2009-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www.laei.lt/leid_fls/nauj_fl/konf061116/Cesonis.pdf>.
13. Čiegis, R., Jurgaitytė, R., Rakickas, A., Kareivaitė, R. (2008). The analysis of socio-economic progress and future perspectives in the new EU members // *Transformations in business and economics*, Nr. 2 (14), p. 34-54;
14. Čiegis, R., Kareivaitė, R. (2009). The Assessment of Sustainable Development: Sustainability Tendencies in Lithuania (2000-2008) // *Socialiniai tyrimai*, Nr. 2 (16), p. 5-13.

15. Čiegis, R., Pareigis, R., Skunčikienė, S. (2007). Development Possibilities of Regions in Lithuania: Economic and Social Aspects // *Socialiniai tyrimai*, Nr. 2 (10), p. 22-32.
16. Dapkus, R. Regionų plėtros politika, jos valdymo modeliai ir įgyvendinimo institucijos // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 5, p. 66-73.
17. Daman, T. Regionų ekonominiai pokyčiai. Regioninės politikos atsakas į iššūkius. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/demo/demochallenge_lt.pdf.
18. Daugirdas, V., Mačiulytė, J. Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje. [žiūrėta 2010-09-24]. Prieiga per internetą: <http://www.minfolit.lt/arch/8001/8263.pdf>
19. Dumčius R. Europos Sąjungos regioninė politika Lietuvoje - problemos ir galimybės. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą <http://www.vpvi.lt/naujienos.php?pid=5>.
20. Ekonomikos augimo veiksmų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2009 m. gegužės 14 d. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/2007-2013/>.
21. ES struktūrinė parama. [žiūrėta 2010-03-24]. Prieiga per internetą: <http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/lietuva-europos-sajungoje/es-strukturine-parama/>.
22. Evand, A. (2005) *EU regional policy* // Reader in European Studies, Queens's University, Belfast Richmond.
23. Graužinis A. Lietuvos regioninė struktūra Europos Sąjungos kontekste. [žiūrėta 2010-04-27]. Prieiga per internetą: www.logincee.org/file/1756/library.
24. Gudaitytė, N., Baltutytė, K., Žalienenė, I., (2009). Lietuvos regionų skirtumai ES struktūrinių fondų paramos kontekste // *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 2(23), p. 211-218.
25. Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J. (2002). Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra. Margi raštai, Vilnius.
26. Hubner, D., (2008). Regionai – svarbūs. *Info regio panorama*. [žiūrėta 2009-11-02]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panora_en.htm.
27. Išoraitė, M., (2008). Regionai ir jų strateginis valdymas Lietuvoje // *Vadyba*, Nr. 2 (13), p. 47-52
28. Jakaitienė, A., Klyvienė, V. Europos Sąjungos finansinės paramos poveikis Lietuvos ekonominei raidai. [žiūrėta 2010-03-24]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2007_2/Jakaitiene_Klyviene.pdf.
29. Kas yra struktūrinė parama? [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/lt/kas_yra_strukturine_parama.
30. Kilijonienė, A., Simanavičienė, Ž. (2008). Regioninės politikos įtaka regionų išsivystymo trūkumų raidai // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 3 (12), p. 141-152.

31. Kilijonienė, A., Simanavičienė, Ž. (2010). Regionų plėtros teorijų taikymas: Lietuvos atvejis // *Ekonomika ir vadyba*, Nr. 15, p. 93-99.
32. Kilijonienė, A., Simanavičienė, Ž. (2010). The Evaluation of Social and Economic Development of the Region // *Inžinerinė ekonomika*, Nr. 21(1), p. 68-79.
33. Kilijonienė, A., Simanavičienė, Ž. (2005). The Evaluation of Implementation of Regional Policy // *Engineering Economics*, Nr. 4 (44), p. 137-142.
34. Lagendijk, A. Regionalisation in Europe. Stories, institutions and boundaries. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <http://www.google.com/books?hl=lt&lr=&id=rRoay7VkcJMC&oi=fnd&pg=PA77&dq=Lagendijk,+A.+Regionalisation+in+Europe.+Stories,+institutions+and+boundaries&ots=1CXNdjw8Qj&sig=JZpNpDpb9VT0bDpadnejIpxvRmU#>>.
35. *Lietuva Europos Sąjungoje: laimėjimai ir problemos* (2007). Ats. Red. A. Čiužas. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
36. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Europos sąjungos struktūrinių fondų įtaka Lietuvos ekonomikai. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: www.lrinka.lt/uploads/files/dir15/12_0.php.
37. LR Finansų ministerija. 2007-2013m. ES struktūrinės paramos naudos žemėlapis. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/projektuzemelapis#field_id=&prog_id=&inter_inst_id=&exec_inst_id=&munic_id=>.
38. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Lietuvos regioninė ekonomika bręsta ir palaipsniui stiprėja. [žiūrėta 2010-03-21]. Prieiga per internetą: http://vz.lt/straipsnis/2010/02/17/Lietuvos_regionine_politika_bresta_ir_palaipsniui_stipr?>.
39. Lietuvos regioninių tyrimų institutas. Regionų ekonomikos plėtros vizija. [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: http://www.lrti.lt/veikla/LREP_str_prist.pps#267,25,Slide 25>.
40. Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas. (Žin., 1994, Nr. 60-1183). [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt>.
41. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas. (Žin., 2000, Nr. 66-1987; 2002, Nr. 123-5558). [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt>.
42. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas. (Žin., 2002, Nr. 110-4852). [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt>.
43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“. (Žin., 2002, Nr. 113-5029). [žiūrėta 2010-07-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt>.

44. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1269 „Dėl regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo 2007-2010 metų programos“. (Žin., 2007, Nr. 127-5185). [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt>>.
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“ (Žin., 2009, Nr. 121-5215). [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrv.lt>>.
46. Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijos konvergencijos tikslui įgyvendinti įgyvendinimo strateginė ataskaita 2009. [žiūrėta 2011-01-12]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Ataskaitos/Nacionaline_Strategine_ataskaita_2009n.pdf>;
47. Mačys, G. (2006). ES struktūrinė parama Lietuvoje: pirmieji vertinimai // *Socialiniai tyrimai*, Nr. 1, p. 75-82.
48. Mačys, G. (2006). *Regionų ekonomika, politika ir valdymas Lietuvoje*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
49. Mayhew, S. (2004). *A Dictionary of Geography*. Oxford University Press.
50. Maniokas, K. Pasitenkinimas demokratija, gerovė ir viešoji politika: gerovės valstybės kūrimo perspektyvos Lietuvoje. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=9f2bf819-ddaa-4b25-a8d9-8bf7ad40601a>>.
51. Mažylis, L., Bartkutė, A., Tirvienė, J. (2004). Euroregionų veiklos organizavimas Lietuvoje // *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 30, p 137-149.
52. Monstvilaitė, J., Strikulytė N. (2006). Regioninė politika ir jos aktualijos Lietuvoje. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos 2006*. [žiūrėta 2009-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.smf.su.lt/documents//konferencijos/SMD%20konferencija/2006/Ekonomikos%20ir%20vadybos%20aktualijos06.pdf>>.
53. Morkūnaitė, M. ES struktūrinė parama ir jos paskirstymo kokybė Lietuvoje. [žiūrėta 2010-09-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.kvalitetas.lt/lt/vies-sektoriuje/70>>.
54. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti. [žiūrėta 2010-03-24]. Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf>.

55. Nakrošis, V. (2003). *Europos Sąjungos regioninė politika ir struktūrinių fondų valdymas*. Vilnius: Eugrimas.
56. Naujosios viešosios vadybos fondas. Lietuvos apskričių reforma, [žiūrėta 2010-02-08]. Prieiga per internetą: <http://www.nvv.lt/images/stories/nvv_regionai.pdf>.
57. Nausėda A., Tamošiūnas T. (2009). Lietuvos regioninės politikos kaitos tendencijos Europos Sąjungos kontekste // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 1 (14), p. 177-186.
58. Paliukėnienė, D. Regiono administravimo veismingumas: pilietinės bendruomenės įtaka. *Filosofija, Sociologija*. 2004, Nr. 4. p. 27-36. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <http://images.katalogas.lt/maleidykla/fil44/Fil027_036.pdf>.
59. Pass, Ch., Lowes, B., Davies, L. (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Baltijos biznesis.
60. Pukelienė V., (2008). *Ekonominė integracija: teorija, ES politika ir procesai*. Kaunas: VDU.
61. Ragauskienė, E. The implementation of regional policy in Lithuania // *Ekonomika*. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/ekonom/72/straipsniai/str7.pdf>>.
62. Region. *Britannica enciklopedija*. [žiūrėta 2010-02-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/496048/region>>.
63. Regioninė politika. [žiūrėta 2010-03-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.euro.lt/lt/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/europos-sajunga/es-politikos-sritys/regionine-politika/>>.
64. Regioninės politikos generalinis direktoratas. Komisarė D.Hubner pabrėžia daugiapakopio valdymo svarbą Europoje. *Inforegio news*. [žiūrėta 2009-11-18]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet155/155_07_lt.pdf>.
65. Regioninės politikos generalinis direktoratas. Regionai ir miestai siekia, kad ekonomika augtų, o užimtumas didėtų: 2007-2013 m. sanglaudos ir regioninės politikos reglamentų apžvalga. *Inforegio*. [žiūrėta 2009-11-19]. Prieiga per internetą: <http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action?fileName=KN7606084LTD_002.pdf&eubphfUId=560811&catalogNbr=KN-76-06-084-EL-D>.
66. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, patvirtinta Europos Komisijos 2009 m. gegužės 14 d. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.esparama.lt/2007-2013/>>.
67. Simanauskas, L., Šidlauskas, S., (2007). Efficiency of the EU structural support and its effects on the country's progress // *Ekonomika*. [žiūrėta 2009-11-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.eu/fileadmin/Ekonomika/77/str4.pdf>>.
68. Simonavičienė, Ž., Brukneckienė, J., Šimberova, I. (2007). Regionų konkurencingumo vertinimo teoriniai aspektai // *Ekonomika*, Nr. 77, p. 68-81.

69. Sorensen. T. (2000). Regional development: Some Issues for Policy Makers. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.aph.gov.au/library/pubs/rp/1999-2000/2000rp26.htm>>.
70. Staskevičiūtė, G., Rutkauskas, A., V. (2008). Rizikos valdymas siekiant subalansuotos regionų plėtros // *11-oji Lietuvos jaunujų mokslininkų konferencija „Verslas XXI amžiuje*, p.16-22.
71. Statistikos departamentas prie LRV. [žiūrėta 2011-02-12]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt>>.
72. Šimašius, R. Kam reikalinga regioninė politika? // *Lietuvos laisvosios rinkos institutas*. [žiūrėta 2009-11-18]. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/ziniasklaidai/straipsniai_ir_komentarai/kam_reikalinga_regionine_politika/1467;from_topic_id;61>.
73. Tamošiūnas, T. (2004). Šiaulių regiono plėtros tendencijos // *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 4, p. 279-284.
74. Techninės paramos veiksnių programa, patvirtinta Europos Komisijos 2009 m. gegužės 18 d. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.esparama.lt/2007-2013/>>.
75. Tomassen, Th., Serapinaitė, I. Regionų plėtra: patirtis – požiūriai – modeliai. [žiūrėta 2010-03-18]. Prieiga per internetą: <http://www.lrti.lt/veikla/tom_region.doc>.
76. UAB „Ekonominės konsultacijos tyrimai“ (2007). Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002–2006 metais (ex-post) vertinimas (LR Vyriausybės kanceliarijos Galutinė tyrimo ataskaita). Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/5th_enlargement/facts_figures/galutine_ataskaita_ex_post_tyrimas_lt.pdf>.
77. Vainienė, R. (2005). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius. Tyto alba
78. Vaitekūnas, S. Apskritys ar regionai? [žiūrėta 2010-02-03]. Prieiga per internetą: <<http://ausis.gf.vu.lt/mg/nr/2001/03/3ap.html>>
79. Vaitekūnas, S. (1994). *Enciklopedinis geografinis žodynas*. Kaunas.
80. Viešosios politikos ir vadybos institutas. *Viešojo ir privataus sektorių partnerystė ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų naudojimas. British Embassy: Vilnius*. [žiūrėta 2009-11-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpvi.lt/assets/Publikacijos/viesojo-ir-privataus-sektoriu-partneryste.pdf>>.
81. Viešosios politikos ir vadybos institutas. Institutas atliko Lietuvos regioninės politikos dokumentų poveikio vertinimą. [žiūrėta 2010-03-28]. Prieiga per internetą: <<http://www.vpvi.lt/lt/institutas-atliko-lietuvos-regionin-s-politikos-dokument-poveikio-vertinim/?start=40>>.
82. Vilpišauskas, R., Nakrošis, V. (2003). *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*. Vilnius: Eugrimas.

83. Vitkus, G. (2002). *Europos sąjunga. Enciklopedinis žinynas*. Vilnius: Eugrimas.
84. Vitkus, L. (2004). Europos Sąjungos NUTS teritorinės klasifikacijos problematika // *Tiltai*, Nr. 1(26), p. 53-61.
85. Žilinskas, G. (2009). Šiuolaikinės apskričių ir regionų valdymo problemos Lietuvos Respublikoje // *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 27, p. 90-100.
86. Žmogiškųjų išteklių plėtros veikslių programa, patvirtinta Europos Komisijos 2009 m. gegužės 18 d. [žiūrėta 2009-11-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.esparama.lt/2007-2013/>>.
87. Williams, F. (2001). *Statistika. Kaip suprasti kiekybinius tyrimus*. Žara, Vilnius.
88. Бильчак, В. С., Захаров, В. Ф. (1998). *Региональная экономика*. Калининград: Янтарный сказ.
89. Гладкий, Ю. Н., Чистобаев, А. И. (2003). *Регионоведение : учебник для студентов вузов*. Москва : Гардарики.
90. Градов, А. П., Кузин, Б. И., Медников, М. Д., Соколицын, А. С., (2003). *Региональная экономика*. Москва: Питер.

PAGRINDINIŲ SAŲVOKŲ ANALIZĖ

Šios sąvokos magistro darbe pateikiamos remiantis šaltiniais: Vainienė, R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius; Vilniaus pedagoginis universitetas. Ekonomikos katedra. (1999). *Ekonomikos terminai ir sąvokos*. Vilnius; Vitkus, G. (2008). *Europos Sąjunga. Enciklopedinis žinynas*. Vilnius; *Tarptautinių žodžių žodynas* (2008). Ats. red. A. Kinderys. Vilnius.

A

Administracinis – pagrįstas nurodymais, potvarkiais ir pan., o ne rinkos dėsniais;

B

Bendras vidaus produktas – per tam tikrą laikotarpį sukurtų galutinio vartojimo ekonominių gėrybių pinigine išraiška. Tai galutinis visų šalies teritorijoje veikiančių ūkinių vienetų gamybinės veiklos rezultatas;

Bendras programavimo dokumentas 2004-2006 m. - pagrindinis struktūrinių fondų paramos teikimo teisinis pagrindas, užtikrinantis ES ir valstybės paramos naudojimą pagal nacionalinius prioritetus bei jos paskirstymą pagal paramos sritis per ministerijas (tarpines institucijas) ir paramą administruojančias (įgyvendinančias) institucijas;

Bendroji rinka – laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas;

Bruto darbo užmokestis – atlyginimas pinigais, apimantis tiesiogiai darbdavio darbuotojui mokamą pagrindinį darbo užmokestį ir papildomą uždarbį, įskaitant darbuotojo mokamas socialinio draudimo įmokas ir gyventojų pajamų mokestį;

C

Centralizacija – ko nors kaupimas, telkimas centre;

Charakteristika – apibūdinimas, skiriamųjų savybių, pranašumų, trūkumų nusakymas; oficialus dokumentas, apibūdinantis žmogų, jo darbą, visuomeninę veiklą;

D

Darbo jėga – visi dirbantys ar norintys dirbti (ieškantys darbo) gyventojai, nepaisant jų amžiaus;

Darbo užmokestis – darbo įvertinimas pinigais, kurį sudaro pareiginė alga, priemokos, priedai ir premijos;

Darnusis vystymasis – ekonomikoje, sociologijoje, aplinkotyroje, politologijoje vartojama sąvoka, apimanti visumą metodų, kuriais siekiama užtikrinti vystymąsi, tenkinantį žmonių gerovę dabartyje nesumažinant žmonių gerovės galimybių ateityje. (analogiškos sąvokos - tvarioji plėtra, subalansuotas vystymasis);

Decentralizacija – dalies centrinės valdžios funkcijų perleidimas, priklausymas vietos valdžios organams;

Diferenciacija – visumos skaidymasis, skirstymasis į sudedamąsias dalis, skirtingas formas ir pakopas; skirtumų ryškėjimas, išskėlimas;

Dinamika – kitimas/eiga;

Direktyva – vienas iš Europos Bendrijos steigimo (Romos) sutarties numatytų EB institucijų leidžiamų teisės aktų;

Divergencija – išsiskyrimas iš vieno taško, prasiskyrimas, krypties, srauto šakojimasis;

Diversifikavimas – riziką mažinančių išteklių paskirstymo strategija; pajamų gavimas iš skirtingų šaltinių;

E

Efektyvumas – veiklos, išteklių ar darbo laiko rezultatyvumas, veiksmingumas; apibendrintas produktyvumo rodiklis;

Ekonomikos augimas – gamybos apimčių augimas, dažniausiai matuojamas bendrojo vidaus produkto padidėjimu. Ekonomikos augimas – tai ūmonių ir asmenų realiųjų pajamų didėjimas;

Europos Sąjunga – valstybių asociacija, siekianti platesnės ir gilesnės ekonominės bei politinės joje dalyvaujančių valstybių integracijos;

Ekonominė veikla – apibūdinta kaip veikla (įskaitant gamybą, prekybą, paslaugų teikimą, žemės ūkio veiklą, žuvininkystę, kasybą, profesinę veiklą, naudojimąsi turto ir (arba) turtinių teisių turėjimu), kurią vykdant siekiama gauti bet kokių pajamų (neatsižvelgiant į tai, ar ją vykdant siekiama gauti pelno);

Ekonominė politika – valstybės vykdomo ekonomikos procesų reguliavimo sistema;

Elektroninė demokratija – viena esminių sąlygų padedančių piliečiams aktyviai dalyvauti kasdieniniame visuomenės gyvenime ir valstybės valdyme;

F

Finansų politika – viešųjų finansų paskirstymas skirtingiems valdžios lygiams, pvz. valstybei ir savivaldybėms;

G

Gyvenimo kokybė – tai ekonomikos, sociologijos ir politologijos sąvoka, apimanti žmogaus dvasinę (emocinę), socialinę ir fizinę gerovę;

H

Hierarchija – daugiapakopė organizacinė struktūra, kurios grandys, einant nuo viršaus į apačią, sudaro griežtai reglamentuotus pavaldumo ir priklausomybės laiptus;

Hipotezė – neįrodytas ir patikrinimo reikalaujantis atskirų procesų ar įvykių bei jų galimos sekos aiškinimas;

Horizontali sritis – sritis, kuri netelpa vienos kurios nors programos rėmuose, t.y. turėtų būti kiekvienos programos sudėtinė dalis;

I–I

Identiškas – tapatus, tolygus, toks pat;

Informacinė visuomenė – atvira, išsilavinusi ir besimokanti visuomenė. Atvira - tai reiškia, kad informacija, žinios, duomenys lengvai prieinami kiekvienam visuomenės nariui. Piliečiai turi galimybę ne tik teoriškai, bet ir praktiškai dalyvauti visuomenės valdyme, politiniame šalies gyvenime;

Išsilavinusi - tai visuomenė, kuri geba naudotis įvairiais, tarp jų ir moderniais informacijos šaltiniais, t. y., informacinės technologijos priemonėmis. Besimokanti - tai visuomenė, kurios nariai stengiasi mokytis visą gyvenimą. Informacinėje visuomenėje pereinama nuo mokymo koncepcijos prie mokymosi;

Infrastruktūra – ekonominės veiklos sritys, kurios padeda vykdyti kitiems gamybos procesams. Pvz. ryšių infrastruktūrai priskiriama: keliai, ryšiai, transportas; socialinei infrastruktūrai: švietimas, sveikatos apsauga; finansų infrastruktūrai: bankų ir kitų įstaigų sektorius;

Inovacija – naujovė; kaip procesas – tai lėšų investavimas, įgalinantis keisti žmones, techniką, o kaip objektas – tai nauja technika, progresyvosios technologijos, sukurtos remiantis mokslo laimėjimais; naujovės būna socialinės, organizacinės ir technologinės;

Integracija – dviejų ar daugiau skirtingų elementų, lygių ar sistemų sujungimas į vieną veikiančią visumą;

Institucija – visuomeninė įstaiga;

Investicijos – ūkinė veikla, kurios metu ištekliai naudojami kuriant naują realų kapitalą. Šios veiklos naudingumas išryškėja ne iškart, o ateityje;

Išmokėtos lėšos – projektų vykdytojams ir rangovams (paslaugų teikėjams ir prekių tiekėjams) išmokėtos lėšos, įskaitant avansus. Dėl dalies projektų vykdytojų mokėjimo prašymuose pateiktų išlaidų tinkamumo dar sprendžia įgyvendinančiosios institucijos;

Ištekliai – disponuojamos lėšos, naudojamos kreditavimui ir aktyvioms ūkinės veiklos rezultatams, operacijoms;

K

Kaina – pinigine įvertinimo išraiška;

Kapitalas – finansinis ir materialusis turtas, naudojamas pelno gavimo tikslais (piniginis kapitalas, pinigai, vertybiniai popieriai, akcinis kapitalas ir t.t.);

Klasifikacija – objektų skirstymas į klases (skyrius, grupes) pagal bendrus požymius, matmenis;

Koeficientas – dydžių santykio ar pokyčio rodiklis;

Koncentracija – rinkos situacija, kai ekonominės veiklos kontrolė yra sutelkta vienoje arba keliuose firmose;

Konkurencingumas – asmens, produkto, įmonės, šakos ar šalies pajėgumas konkuruoti rinkoje;

Konvergencija – supanašėjimas, suartėjimas;

Koreliacija – dviejų ar daugiau dydžių, reiškinių ar procesų tarpusavio priklausomybė;

Kriterijus – sprendimo, veiklos, dokumento, operacijų vertinimo analizė;

Krizė – verslo ciklo fazė, kuriai būdinga: santykiniai ilgai trunkantis didelis nedarbas, gamybos apimties mažėjimas, dėl to didelės dalies gamybinių pajėgumų nepanaudojimas;

L

Lėšos – piniginiai ištekliai, aktyvai, apyvartinės lėšos;

Lokalinis – būdingas, tam tikrai vietai; vietinis;

M

Makroekonomika – ekonomiką, kaip visumą, tirianti ekonomikos mokslo šaka. Makroekonomika nagrinėja nedarbo, infliacijos, ekonomikos augimo reiškinius;

Materialinės investicijos – išlaidos ilgalaikiam (naudosimam ilgiau nei vienus metus) materialiajam turtui įsigyti, sukurti ar esamam ilgalaikiam materialiajam turtui atnaujinti (rekonstruoti, remontuoti) iš visų finansavimo šaltinių;

Migracija – gyventojų kėlimasis iš vienos vietos į kitą;

Mobilizacija – didesnių jėgų telkimas kokiam nors uždaviniui atlikti; aktyvinimas;

Mokumas – galimybė ar pajėgumas padengti mokestinius reikalavimus/įsipareigojimus;

Monitoringas – ilgalaikis kokio nors reiškinių, sistemos stebėjimas; stebėseną;

Multiplikatorius – skaičius rodantis, kiek kartų daugiau pasikeičia vienas kintamasis (BNP, pinigų pasiūla, importas), pasikeitus kuriam nors išoriniam kintamajam (vyriausybės išlaidoms, investicijoms, mokesčių normai, anko privalomojo rezervo normai)

N

Našumas – produktyvumas;

Nedarbas – nevisiškas darbo jėgos išteklių panaudojimas ekonominėje veikloje. Nedarbo lygis įvertinamas pagal ieškančių darbo asmenų (bedarbių) ir visos darbo jėgos santykį;

Normatyvas – ekonomikos, technikos, gamybos, eksploatacijos, sporto reikalavimų, normų rodiklis, į kurį orientuojamasi atliekant kokį nors darbą, vykdam programą, siekiant kokio tikslo;

Novatorius – naujų, pažangių mokslo, meno, technikos, gamybos idėjų arba metodų kūrėjas, diegėjas;

Numatytas finansavimas – veiksmų programose ir jų prieduose veiksmų programų prioritetų priemonėms numatytas finansavimas iš ES fondų ir LR valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšų 2007-2013 m.;

Nuosmukis – laikotarpis, paprastai trunkantis neilgai (iki vienerių metų), kai mažėja BVP. Nuosmukiu paprastai laikomas du ketvirčius iš eilės trunkantis neigiamas BVP augimas;

NUTS (Teritorinių statistinių vienetų nomenklatura) – Europos Sąjungoje galiojanti unifikuota teritorijų skirstymo į regionus sistema, pradėta taikyti 1972 m., siekiant turėti vieną aiškia Europos Sąjungos teritorijos padalijimo sistemą, kad Bendrija galėtų naudoti ir palyginti regionų statistiką;

O

P

Pareiškėjas – juridinis arba fizinis asmuo, inicijuojantis projektą ir teikiantis paraišką dėl projekto finansavimo;

Periferija – vietovės, nutolusios nuo sostinės arba kito didelio, svarbaus miesto;

Politika – valstybės reikalų tvarkymo teorija ir praktika;

Prašomas finansavimas – užregistruotose paraiškose projektams prašomas skirti finansavimas;

Principas – svarbiausioji kurios nors organizacijos (partijos, sąjungos, valstybės, žinybos) struktūros arba veiklos taisyklė;

Prioritetas – eiliškumas, kuriuo vykdomos operacijos, procesai, skirstomi ištekliai;

Probleminė teritorija – Vyriausybės išskirta tikslinė nacionalinės regioninės politikos įgyvendinimo teritorija, turinti specifinių socialinių ir (ar) ekonominių problemų, atitinkančių Vyriausybės nustatytus probleminių teritorijų išskyrimo kriterijus;

Progresas – judėjimas į tobulesnį būvį, pažanga;

Projektas – iš anksto parengta dokumentacija, pagal kurią numatytą objektą galima pagaminti, pastatyti, patobulinti, suremontuoti;

Projektų konkursas - pagal įgyvendinančiųjų institucijų paskelbtus kvietimus teikti paraiškas gautų projektų atranka, atliekama vadovaujantis Projektų finansavimo sąlygų aprašu;

Procentas – paskolinių palūkanų lygis, išreikštas procentais;

Prognozė – būsimos ar buvusios padėties nustatymas, remiantis prielaidomis apie galimą įvykių seką;

R

Recesija – gamybos smukimas arba jos augimo lėtėjimas;

Reforma – visuomeninio gyvenimo (valdymo formų, institucijų, įstaigų) pertvarkymas, pakeitimas nekeičiant esamos socialinės struktūros pagrindų;

Regionas – didelis savitas teritorinis vienetas (gamtinis, ekonominis, politinis);

Regionalizmas – ribotoje geografinėje erdvėje (t.y. regione) besiplėtojantys politiniai, ekonominiai ir kultūriniai santykiai;

Regionų plėtra – toks regioninės sistemos funkcionavimo būdas, kuris nukreiptas į teigiamą gyvenimo lygio ir kokybės dinamiką, aprūpintą pastovia, subalansuota teritorijos potencialų (socialinio, išteklių, ūkio, ekologinio) reprodukcija;

Regiono plėtros planas – vidutinės trukmės strateginio planavimo dokumentas, kuriame pateikiami regiono socialinės ir ekonominės būklės įvertinimo pagrindiniai duomenys ir jų analizė, nurodomi regiono plėtros strateginiai tikslai ir uždaviniai bei galimos jų įgyvendinimo priemonės;

Regioninė politika – valstybės priemonių sistema, siekianti pašalinti esmines disproporcijas tarp atskirų šalies regionų ekonominio bei socialinio išsivystymo lygio (gamybos, nedarbo, pajamų vienam gyventojui lygio ir pan.). Regioninė politika įgyvendinama įvairiomis priemonėmis: finansinių paskatų suteikimas (investicijų subsidijos); mokesčių mažinimas arba laikinas įmonių, pasirengusių kurti numatytuose ekonominės plėtros regionuose, atleidimas nuo jų; valstybės investicijos į ekonominės ir socialinės infrastruktūros (transporto ir ryšių, švietimo ir sveikatos apsaugos tinklo ir pan.) plėtrą šiuose regionuose. Regioninės politikos tikslas – spartinti gamybos vystymą, didinti užimtumą atsilikusiuose regionuose didinant investicijas, skatinant kurti naujas firmas ir pramonės šakas. Regioninės politikos svarbi sudedamoji dalis – darbo rinkos politika;

Regioninė projektų atranka – projektų, pateiktų finansuoti iš ES struktūrinės paramos, atranka, kurią atlieka regionų plėtros tarybos, vadovaudamosi nustatyta tvarka. Daugiau apie regionų projektų atranką;

Regioninė taryba – iš regione esančių valstybės valdymo ir vietos savivaldos institucijų atstovų sudaryta kolegiali institucija, kuri priima sprendimus ir atlieka įstatymų jai nustatytas funkcijas.

Resursai – ištekliai, rezervai;

Rizika – galimas pavojus veiklai; dėl pralenkiančio kainų augimo ar vertės sumažėjimo, lyginant su pelnu, investavimo metu;

Rodiklis – veiklos rezultatų lygis/santykis;

S

Socialinė atskirtis – reiškinys, kai visuomenėje atsiranda grupės, kurios turi mažiau ar visai neturi galimybių dalyvauti visuomenės gyvenime, kadangi yra silpnai į ją integruotos;

Saldo – likutis;

Sąnaudos – prekių gamybos, paslaugų teikimo metu sunaudotų ekonominių išteklių vertinė išraiška;

Sanglauda – vienas svarbiausių Europos Sąjungos vykdomos socialinės ir ekonominės politikos tikslų. Jos esmė – sumažinti atskirų ES valstybių ir regionų ekonominio ir socialinio išsivystymo skirtumus;

Skirtas finansavimas – pasirašytose projektų finansavimo ir administravimo sutartyse projekams skirtas ES fondų ir LR valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšos;

Solidarumas – bendramintiškumas, vieningumas, interesų bendrumas, bendra atsakomybė;

Socialinė politika – viena iš ES politikos krypčių, kurios turinį, skirtingai nuo nacionalinių valstybių lygmens, sudaro ne tiek lėšų perskirstymas socialinėms reikmėms, kiek socialinis reguliavimas tų sričių, kurios yra susijusios su bendrosios rinkos veikimu, būtent: darbo teisė, darbų saugos reikalavimai, socialinės darbuotojų migracijos teisės, moterų ir vyrų lygiateisiškumas;

Socialinė aprėptis – priešinga socialinei atskirčiai sąvoka;

Statistika – kiekybinių duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė;

Strategija– ilgalaikių, esminių veiklos nuostatų bei jos svarbiausių tikslų įgyvendinimo kelių visuma;

Struktūriniai fondai – pagrindinės finansinės ES regioninės politikos vykdomos priemonės;

Subsidiarumas – sprendimų priėmimo principas, nustatantis, kad sprendimai turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra veiksmingiausi;

T

Techninė parama – neatsižvelgiant į ES fondų paramos sritis, skiriama funkcijoms, susijusioms su 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos, gaunamos pagal konvergencijos tikslą administravimu, atlikti;

Tendencija – tipiška, būdinga, kryptis;

Tiesioginės užsienio investicijos – užsienio fizinių ir juridinių asmenų šalyje arba šalies fizinių ir juridinių asmenų užsienyje įsigyjamas ilgalaikis turtas, pvz., žemė, pastatai, įrenginiai ar veikiančios įmonės (jų akcijos);

Tvarus vystymasis – nenutrūkstamas, ilgalaikis ekonominio augimo procesas, nepažeidžiantis ateities kartų galimybių tenkinti savo poreikius;

U

Urbanistika – miestų ir kitų gyvenviečių projektavimas;

Užimtumas – dirbančių darbingo amžiaus žmonių skaičiaus santykis, palyginti su visa darbo jėga;

V

Valstybės projektų atranka – projektų, pateiktų finansuoti iš ES struktūrinės paramos, atranka, kurią atlieka tarpinės institucijos, vadovaudamosi atitinkamais strateginio planavimo dokumentais, strateginiais veiklos planais ir institucijos programomis bei Stebėsenos komiteto patvirtintais projektų atrankos kriterijais;

Variacijos koeficientas – išreikštas standartinio nuokrypio ir vidurkio santykiu. Bedimensis dydis, taikomas statistinėje analizėje lyginant skirtingais vienetais matuotų duomenų aibių sklaidą;

Veikla – sąmoningai organizuoti veiksmai, siekiant nustatytų uždavinių ar tikslų įgyvendinimo;

Veiksmų programa – tai Europos Komisijos patvirtintas dokumentas, pagal kurį Lietuvai skiriamas ES finansavimas. Jame numatyta Lietuvos plėtros strategija ir jos įgyvendinimo prioritetai;

Veiksmų programos prioritetai – tai veiklos sritys, kurioms numatoma skirti finansavimą;

Veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonė – veikla, skirta veiksmų programų prioritetų uždaviniams įgyvendinti;

Ž

Žmogiškieji ištekliai – šalies gyventojai, darbo ištekliai; gamybos veiksnys, kurio kiekis ir kokybė didėja dėl švietimo ir sveikatos paslaugų vartojimo, t.y. žmogaus našumas, viršijantis nekvalifikuoto darbuotojo našumą, kitaip dar – žmogiškasis kapitalas;

Žmogiškasis kapitalas – investicijos į žmogiškuosius išteklius siekiant pakelti darbo našumą.

PRIEDAI

Lietuvos 2004-2006 m. Bendrojo programavimo dokumento finansinis planas (eurais, einamomis kainomis)

Prioritetas/ Priemonė	Viso	Viešosios lėšos										EIB pasko lėšos
		Viso viešųjų	EB parama					Nac. viešosios lėšos	Privač. lėšos	EIB pasko lėšos		
			Viso EB paramos 3=4+5+6+7	ERPF	ESF	EŽUOGF	ŽOFI					
2004-2006, VISO	1=2+9+10	2=3+8	4	5	6	7	8	9	10			
<i>1 prioritetas. Socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra</i>	459109457	459109457	347058803	0	0	0	112050654	0	0			
<i>2 prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra</i>	217053681	217053681	0	163814098	0	0	53239583	0	0			
<i>3 prioritetas. Gamybos sektorius plėtra</i>	300662206	300662206	222429209	0	0	0	78232997	0	0			
<i>4 prioritetas. Kaimo plėtra ir žuvininkystė</i>	194268972	192005274	0	0	122898628	12116766	56989880	2263698	0			
<i>5 prioritetas. Techninė parama</i>	35806906	35806906	14451727	12403453	0	0	8951726	0	0			
VISO	1206901222	1204637524	583939739	176217551	122898629	12116766	309464840	2263698	0			
ERPF priemonės	779040632	779040632	583939739	0	0	0	195100893	0	0			
ESF priemonės	233591618	233591618	0	176217551	0	0	57374067	0	0			
EŽUOGF priemonės	174817542	174817542	0	0	122898628	0	51918914	0	0			
ŽOFI priemonės	19451430	17187732	0	0	0	12116766	5070966	2263698	0			

Šaltinis: Lietuvos 2004–2006 m. Bendrojo programavimo dokumento priedas.

2007–2013 m. laikotarpio Europos Sąjungos struktūrinės paramos Lietuvai (eurais) finansinis planas

Veiksmų programa	Fondas	ES struktūrinė parama (eurais)							
		Viso	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Žmogiškųjų išteklių plėtros paramos	ESF	935018009	117398982	118920478	121407777	129335299	139720757	148532819	159701897
	ESF	93288718	11713144	11864947	12113110	12904055	13940235	14819432	15933795
		<i>ESF</i>							
Ekonomikos augimo	ERPF + Sanglaudos f.	3098853525	341188962	372916036	406039015	439634981	474691609	513024864	551358058
	ERPF	1966562132	246917589	250117652	255349026	272022462	293865516	312399348	335890539
	Sanglaudos f.	1132291393	94271373	122798384	150689989	167612519	180826093	200625516	215467519
	ERPF, Sanglaudos f.	2648332571	282902803	314854833	347672610	377711747	407787205	442202263	475201110
Sanglaudos skatinimo	ERPF	1475388221	185246780	187647587	191572358	204081391	220468865	234373637	251997603
	Sanglaudos f.	1172944350	97656023	127207246	156100252	173630356	187318340	207828626	223203507
			<i>IŠ VISO</i>						
Iš viso (ESF,ERPF, Sanglaudos f.)	Iš viso (ESF,ERPF, Sanglaudos f.)	6775492823	753203891	818556294	887232512	959586082	1036139806	1118579378	1202194860
	Iš viso (ESF)	1028306727	129112126	130785425	133520887	142239354	153660992	163352251	175635692
	Iš viso (ERPF)	3441950353	432164369	437765239	446921384	476103853	514334381	546772985	587888142
	Iš viso (Sanglaudos f.)	2305235743	191927396	250005630	306790241	341242875	368144433	408454142	438671026
		<i>EŽŪFKP ir EŽP</i>							
EŽŪFKP		1743360093	260974835	248836020	236928998	244741536	248002433	250278098	253598173
EŽP		54713408	6937316	6978531	7086453	7546096	8161553	8671254	9332205

Šaltinis: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti.

Nacionalinės bendrosios strategijos pirmoji prioritėtinė kryptis ir jos uždaviniai

1 prioritėtinė kryptis. Produktyvūs žmogiškieji ištekliai žinių visuomenei.		
1 uždavinys. Pritraukti ir išlaikyti žmones darbo rinkoje.		
Kiekybinė siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) padidinti gyventojų užimtumo lygį tarp 15–64 m. gyventojų – <u>iki 70 %</u> (61,2 %, 2004 m.), tarp 55–64 m. gyventojų – iki 52 % (47,1 %, 2004 m.).	2) padidinti darbo jėgos aktyvumo lygį tarp 15–64 m. gyventojų <u>iki 73,5 %</u> (69 % 2004 m.).	
2 uždavinys. Siekti aktyvesnio mokymosi visą gyvenimą.		
Kiekybinė siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) pakelti mokymosi visą gyvenimą lygį <u>iki 11 %</u> (6,3 % 2005 m.);	2) pakelti jaunimo švietimo pasiekimų lygį <u>iki 90 %</u> (85,2 %, 2005 m.);	3) sumažinti ankstyvojo pasitraukimo iš švietimo sistemos lygį <u>iki 9 %</u> (9,2 % 2005 m.);
3 uždavinys. Plėtoti aukščiausios kvalifikacijos darbo jėgą.		
Kiekybinė siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) padidinti tyrėjų skaičių <u>iki 6,1/15 %</u> (bendras skaičius, tenkantis tūkstančiui dirbančių asmenų/dalis versle; 5,12/6,6 %, 2004 m.);	2) pasiekti <u>400 vnt.</u> mokslinių publikacijų 1 mln. gyventojų lygį (242 vnt. 2004 m.);	3) padidinti jaunų tyrėjų dalį (tyrėjai, turintys daktaro laipsnį, amžiaus grupėse iki 45 metų, be verslo sektoriaus) <u>iki 50 %</u> (38,2 %, 2004 m.).
4 uždavinys. Siekti efektyvesnio viešojo administravimo.		
Kiekybinė siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) padidinti gyventojų pasitikėjimą valstybės ir savivaldybių institucijomis ir įstaigomis ne mažiau kaip <u>iki 40 %</u> (35 proc., 2005 m.).	2) padidinti bendrą valdymo efektyvumo rodiklį (Pasaulio banko matuojamas rodiklis) <u>iki 1.25</u> (0.85, 2005 m.);	3) padidinti bendrą reguliavimo kokybės rodiklį (Pasaulio banko matuojamas rodiklis) <u>iki 1.3</u> (1.13, 2005 m.).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionaline bendrąja strategija.

Nacionalinės bendrosios strategijos antroji prioritėtinė kryptis ir jos uždaviniai

2 prioritėtinė kryptis. Konkurencinga ekonomika.			
1 uždavinys. Didinti produktyvumo lygį versle, ypač sudarant palankią aplinką inovacijoms ir smulkiajam ir vidutiniam verslui.			
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:			
1) padidinti darbo našumą iki <u>65 %</u> ES vidurkio (41,7 %, 2004 m.).	2) padidinti lietuviškos kilmės prekių eksporto, išskyrus rafinuotus naftos produktus, apimtis <u>iki 60 %</u> (parduota kasybos, karjerų eksploatavimo ir apdirbamosios gamybos, išskyrus rafinuotus naftos produktus, produkcijos ne Lietuvos rinkoje dalis, procentais nuo visos parduotos atitinkamos produkcijos; 51,8 %, 2005 m.).		
2 uždavinys. Didinti aukštos pridėtinės vertės verslo lyginamąją dalį.			
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:			
1) padidinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai <u>iki 2,2 %</u> BVP (0,76 %, 2004 m.).	2) padidinti Europos patentų biurui pateiktų paraiškų skaičių 1 mln. gyventojų <u>iki 30 vnt.</u> (2,6 vnt. 2002 m.).		
3 uždavinys. Efektyvinti ekonominę infrastruktūrą.			
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:			
1) padidinti intermodalinių vežimų bendroje krovinių vežimų rinkoje apimtį <u>0,8 %</u> (2005 m., 3,2 %).	2) sumažinti transporto avaringumo nuostolius nuo <u>2,7 %</u> (2005 m.) <u>iki 2,2 % BVP.</u>	3) padidinti transporto paslaugų eksporto apimtį <u>35 %</u> (4 mlrd. Lt, 2005 m.).	4) sumažinti elektros energijos transportavimo nuostolius <u>2 %</u> (8,3 %, 2005 m.), o šiluminės energijos – <u>3 %</u> (19,6 %, 2005 m.).
5) padidinti gamtinių dujų vartotojų skaičių <u>10 %</u> (600 000, 2005 m.)	6) sudaryti galimybę visiems norintiems gyventojams, smulkiausiems ir vidutinio verslo įmonėms prisijungti prie esamų plačiajuosčio ryšio tinklų <u>98 %</u>		7) perkelti <u>95 %</u> pagrindinių viešųjų paslaugų į elektroninę terpę (49 %, 2004 m.).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionaline bendrąja strategija.

Nacionalinės bendrosios strategijos trečioji prioritėtinė kryptis ir jos uždaviniai

3 prioritėtinė kryptis. Gyvenimo kokybė ir sanglauda.		
1 uždavinys. Geriau panaudoti vietos potencialą.		
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) padidinti pajamas iš atvykstamojo turizmo <u>50 %</u> (2 562 mln. Lt, 2005 m.);	2) pagerinti regioninių ekonomikos augimo centrų migracijos saldo (atvykusių ir išvykusių santykis; -2409 2004 m.);	3) sumažinti dirbančiųjų žemės ir miškų ūkyje kaimo gyventojų dalį <u>iki 10 %</u> (13,9 %, 2005 m.).
2 uždavinys. Teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas.		
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) pasiekti <u>88 %</u> bruto mokymosi aprėptį tarp 5–24 metų vaikų ir jaunuolių (84 %, 2005 m.).	2) pasiekti tikėtinos vidutinės gyvenimo trukmės pailgėjimo <u>iki 73 metų</u> (72 m., 2004 m.).	3) stabilizuoti jaunesnių nei 65 metų amžiaus gyventojų mirtingumą nuo širdies ir kraujagyslių ligų (45–64 m. amžiaus grupėje – 3460 atvejų, 2004 m.), <u>2 %</u> sumažinti šio amžiaus gyventojų mirtingumą nuo piktybinių navikų (231,7 atvejų 100000 gyventojų, 2004 m.) bei <u>3 %</u> sumažinti mirtingumą nuo išorinių mirties priežasčių (147,8 atvejų 100000 gyventojų, 2004 m.).
3 uždavinys. Siekti geresnės aplinkos kokybės.		
Kiekybinę siektinų tikslų išraiška. Investuojant iki 2013 m. bus siekiama padėti:		
1) pasiekti, kad visose gyvenvietėse, kuriose yra per 500 gyventojų, būtų centralizuotai surenkamos ir išvalomos iki nustatytų normatyvų nuotekos prieš išleidžiant į vandens telkinius, taip pat būtų teikiamos kokybiškos normatyvus atitinkančio geriamo vandens centralizuoto tiekimo paslaugos (115 gyvenviečių, 2006 m.).	2) padidinti saugomų teritorijų plotą <u>iki 17 %</u> (apie 15 %, 2005 m.).	3) padidinti atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą <u>20 %</u> (760 kt n.e., 2005 m.).

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Nacionaline bendrąja strategija.

Europos Sąjungos fondų lėšų, skirtų regionų projektams, paskirstymas tarp regionų pagal Ekonomikos augimo veiksmų programą (litais)

Veiksmų programos prioritetas	Asignavimų valdytojas	Veiksmų programos priemonės (-ių) pavadinimas (-ai)	Regionai										Iš viso
			Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telšių	Utenos	Vilniaus	
Informacinė visuomenė visiems	Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės	Elektroninės valdžios paslaugos: regionai	3016567	11270019	6194845	3027758	4818337	5943045	2154851	2887869	2988589	13653727	5595560
			1474766	5509787	3028591	1480237	2355632	2905489	1053482	1411847	1461088	6675156	2735607
			893797	3339265	1835510	897114	1427655	1760902	638474	855665	885508	4045549	1657943
Esminė ekonominė infrastruktūra	Susisiekimo ministerija	Savivaldos transporto infrastruktūros modernizavimas ir plėtra	5385130	20119071	11058946	5405109	8601624	10609436	3846807	5155381	5335185	24374432	9989112
			23501591	75128041	41780608	27953623	42765191	50213783	22474201	24657408	31977577	87627977	42808000
Iš viso			28886721	95247112	52839554	33358732	51366815	60823219	26321008	29812789	37312762	112002409	52797112

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 788.

Europos Sąjungos fondų lėšų, skirtų regionų projektams, paskirstymas tarp regionų pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą (lityais)

Veiksmų programos prioritetas	Asignavimų valdytojas	Veiksmų programos priemonės pavadinimas	Regionai										Iš viso
			Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telsių	Utenos	Vilniaus	
Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas	Vidaus reikalų ministerija	Savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas	1216600	4331800	2417800	1205600	1874400	2316600	875600	1185800	1177000	5398800	22000000
		Regioninės plėtros tobulinimas, regionų plėtros planai ir savivaldybių (ilgalaikiai/trumpalaikiai) strateginiai plėtros planai	1106000	3938000	2198000	1096000	1704000	2106000	796000	1078000	1070000	4908000	20000000
Iš viso		Teritorijų planavimas	3981600	14176800	7912800	3945600	6134400	7581600	2865600	3880800	3852000	17668800	72000000
			6304200	22446600	12528600	6247200	9712800	12004200	4537200	6144600	6099000	27975600	114000000

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 789.

Europos Sąjungos fondų lėšų, skirtų regionų projektams, paskirstymas tarp regionų pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą (litas)

Veiksmų programos prioritetas	Asignavimų valdytojas	Veiksmų programos priemonės/-ių pavadinimas/-ai	Regionai										Iš viso
			Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telšių	Utenos	Vilniaus	
1. Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai	Aplinkos ministerija/ Aplinkos ministerijos	vandens telkinių būklės gerinimas	5255124	14745070	7864768	9691907	14116614	16872784	8041071	6977161	7460919	8974582	100000000
	Aplinkos ministerijos valdymo agentūra	praityje užterštų teritorijų tvarkymas	3483689	12403948	6923280	3452191	5367274	6633498	2507248	3395494	3370296	15459262	62996180
	Ūkio ministerija	viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	7000000	700000000
	Vidaus reikalų ministerija	regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra*	103639508	0	0	70948409	0	0	42286581	106796463	91717848	0	415388809
		probleminių teritorijų plėtra*	12669789	13141024	6168891	0	18453125	24771955	9060559	0	5312101	17521365	107098809
		daugiabučių namų atnaujinimas	4985867	36552126	4953173	0	19894426	31092193	10494841	39576340	6996561	8925520	163471047
		socialinio būsto plėtra ir jo kokybės gerinimas*	4188945	4344243	2039301	0	6097470	8189900	2995607	5468107	1753227	5790962	40867762
		prielaikų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaime vietovėse sudarymas	36422275	26362789	25322153	37809790	27750305	39197305	47869276	33994123	47869276	24281517	346878809
	Iš viso		177645197	114549200	60271566	128902297	98679214	133757635	130255183	203207688	171480228	87953208	1306701416

Veiksmų programos prioritetas	Asignavimų valdytojas	Veiksmų programos priemonės/-ių pavadinimas/-ai	Regionai										Iš viso
			Alytaus	Kauno	Klaipėdos	Marijampolės	Panevėžio	Šiaulių	Tauragės	Telšių	Utenos	Vilniaus	
2. Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	6623601	31511820	18631746	8795775	13874379	19090656	8627508	6149394	6776571	32888550	152970000
			4340000	8334000	5230000	2585000	4820000	5118000	2343000	4320000	2550000	10860000	50500000
	Sveikatos apsaugos ministerija	psichikos dienos stacionarių (centrų) įkūrimas	0	1700000	1700000	0	1700000	1700000	0	0	0	1700000	8500000
			1150000	1600000	1350000	1150000	1250000	1350000	1100000	1150000	1150000	1750000	13000000
	Švietimo ir mokslo ministerija	universalių daugiaviečių centrų kaimo vietovėse steigimas	4874632	12655104	6862601	6114475	7825132	9069620	5045240	4771179	5160040	12251977	74630000
			6211222	9952922	8755578	6211222	7483400	8755578	5013878	5013878	7483400	9952922	74834000
3. Aplinka ir darnus vystymasis	Iš viso	specialiųjų mokyklų pertvarka, metodinių centrų steigimas	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	1700000	17000000
			2489455	67453846	4429925	26556472	38652911	46783854	23829626	23104451	24820011	71103449	391434000
Iš viso	Ūkio ministerija	viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	14977729	53329379	29765866	14842306	23075994	28519978	10779631	14598546	14490208	66465363	270845000
			217522381	235332425	134267357	170301075	160408119	209061467	164864440	240910685	210790447	225522020	1968980416

* Nurodytos sumos apima Europos Sąjungos struktūrinę paramą, skirtą probleminei teritorijoms (Akmenės rajono savivaldybei, Druskininkų savivaldybei, Ignalinos rajono savivaldybei, Jonavos rajono savivaldybei, Joniškio rajono savivaldybei, Jurbarko rajono savivaldybei, Kelmės rajono savivaldybei, Lazdijų rajono savivaldybei, Mažeikių rajono savivaldybei, Pasvalio rajono savivaldybei, Rokiškio rajono savivaldybei, Skuodo rajono savivaldybei, Šalčininkų rajono savivaldybei, Švenčionių rajono savivaldybei) arba regioniniams ekonomikos augimo centrams (Alytaus, Marijampolės, Mažeikių, Tauragės, Telšių, Utenos, Visagino). Šaltinis: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 787.

Visuomeniniams masiniams reiškiniams būdingi požymiai gali turėti nesuskaičiuojamą aibę skirtingų reiškinių (t.y. gali pasireikšti atskiro požymio reiškinių variacija). Variacijos priežasčių būtina ieškoti visuomeninių masinių reiškinių prigimtyje. Kiekvienas reiškinys konkrečiu laiko momentu yra tam tikrame išsivystymo lygyje ir turi daug specifinių bruožų. Be to, variacijai nemažai įtakos turi ir išorinės sąlygos. Todėl požymio reiškinių variaciją lemia kompleksas glaudžiai susijusių vidinių ir išorinių sąlygų (Bagdavičius, Šiaudytis, Vaitelienė, 2007).

Variacijos koeficientas skaičiuojamas kaip vidutinio nuokrypio (dydis, nusakantis atsitiktinio dydžio įgyjamų reikšmių sklaidą apie vidurkį) ir aritmetinio vidurkio santykis. Neturi dimensijos.

Bendrojo vidaus produkto regione variacijos koeficiento skaičiavimas

Regionas	Metai				
	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus, mln.litų	2596,57	2873,8	3382,32	3884,16	3054,04
Kauno, mln.litų	13881,97	15883,67	19008,17	21486,71	17359,31
Klaipėdos, mln.litų	8412,86	9609,74	11326,43	12539,95	11175,53
Marijampolės, mln.litų	2433,76	2791,59	3175,75	3707,95	3030,07
Panevėžio, mln.litų	4914,77	5200,12	5802,17	6634,28	5401,52
Šiaulių, mln.litų	5541,13	6264,27	7297,82	8269,03	6639,18
Tauragės, mln.litų	1317,49	1465,79	1669,14	1915,21	1686,84
Telšių, mln.litų	3202,73	3508,34	4207,22	4709,78	3672,72
Utenos, mln.litų	3185,67	3417,47	3955,42	4657,55	3359,92
Vilniaus, mln.litų	26573,42	31778,02	38844,69	43385,2	35646,8
Standartinis nuokrypis, mln.litų	7746,17	9294,48	11399,46	12708,94	10476,15
Vidurkis, mln.litų	7206,04	8279,28	9866,91	11118,99	9102,59
CV	1,07	1,12	1,16	1,14	1,15

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Materialinių investicijų regione variacijos koeficiento skaičiavimas

Regionas	Metai				
	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus, tūkst.litų	456008	640101	690122	802923	496523
Kauno, tūkst.litų	2583426	3123256	4138748	4210621	1922326
Klaipėdos, tūkst.litų	2456796	2647350	2822164	2937975	1374475
Marijampolės, tūkst.litų	370656	638379	771710	636807	285808
Panevėžio, tūkst.litų	687381	933613	1230967	1500799	543239
Šiaulių, tūkst.litų	751333	1158000	1551853	1653589	1121885
Tauragės, tūkst.litų	165731	266856	343562	365781	174196
Telšių, tūkst.litų	490414	785947	1549480	1576088	535664
Utenos, tūkst.litų	600841	562415	701028	827364	831741
Vilniaus, tūkst.litų	6090633	8208239	11364525	9108635	5406348
Standartinis nuokrypis, tūkst.litų	1836221	2408539	3315427	2643113	1549011,9
Vidurkis, tūkst.litų	1465322	1896416	2516416	2362058	1269220,5
CV	1,25	1,27	1,32	1,12	1,22

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Tiesioginių užsienio investicijų regione variacijos koeficiento skaičiavimas

Regionas	Metai				
	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus, mln.litų	933	2194	2332	2516	2114
Kauno, mln.litų	1886,9	2584,5	2455,8	3925,2	3124,5
Klaipėdos, mln.litų	1743,3	2159,3	2158,5	2891	3258,3
Marijampolės, mln.litų	112	100,8	98,3	92,8	137,3
Panevėžio, mln.litų	728,3	683,5	522,1	588,5	577,1
Šiaulių, mln.litų	193,7	276,6	387,6	434,2	469,1
Tauragės, mln.litų	21,5	27	32,4	63,5	56,8
Telšių, mln.litų	1171,6	3825,3	6316,5	5878,2	1511,6
Utenos, mln.litų	218,4	266,4	239,7	329,9	336,2
Vilniaus, mln.litų	9946,3	13575,8	16296,5	20855,2	21750,1
Standartinis nuokrypis, mln.litų	2974,95	4078,434	5022,024	6316,293	6580,829
Vidurkis, mln.litų	1695,5	2569,32	3083,94	3757,45	3333,5
CV	1,75	1,59	1,63	1,68	1,97

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Nedarbo lygio regione variacijos koeficiento skaičiavimas

Regionas	Metai				
	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus, %	8,2	5,1	3,3	4,1	15,6
Kauno, %	8,9	5,9	4,2	5,9	13,1
Klaipėdos, %	7	6,8	4,1	7,2	14,1
Marijampolės, %	3	2,6	2	2,8	9,9
Panevėžio, %	10,8	8	6,5	5,6	14,4
Šiaulių, %	10,1	5,7	4,4	5,5	14,2
Tauragės, %	6	4,2	3,4	5,7	11
Telšių, %	7,9	5,6	4,3	6,6	17,3
Utenos, %	6	5,9	4,4	5,4	10
Vilniaus, %	8,6	5	4,5	6,3	14,3
Standartinis nuokrypis, %	2,266789	1,445914	1,139639	1,256494	2,418654
Vidurkis, %	7,65	5,48	4,11	5,51	13,39
CV	0,30	0,26	0,28	0,23	0,18

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio regione variacijos koeficiento skaičiavimas

Regionas	Metai				
	2005	2006	2007	2008	2009
Alytaus, litai	1072,4	1255	1539,5	1874,2	1756,2
Kauno, litai	1192,4	1411,9	1720,2	2061,6	1974,1
Klaipėdos, litai	1255,8	1474,4	1764,8	2113,6	2055,6
Marijampolės, litai	1001,4	1195,3	1420,3	1738	1651
Panevėžio, litai	1094,1	1257,9	1506,5	1835	1771,6
Šiaulių, litai	1049	1239,3	1498,1	1820,5	1729,5
Tauragės, litai	936,1	1104,3	1332,5	1636,8	1615
Telšių, litai	1247,6	1431,6	1735,7	2004,5	1869
Utenos, litai	1230,9	1388,7	1620,8	1946,5	1868,8
Vilniaus, litai	1487,2	1733,6	2075,6	2450,4	2332,1
Standartinis nuokrypis, litai	159,68754	179,0929	213,1	228,8487	214,3693
Vidurkis, litai	1156,69	1349,2	1621,4	1948,11	1862,29
CV	0,14	0,13	0,13	0,12	0,12

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis.

Koreliacijos analizė – tai statistikos metodas, tiriantis požymių tarpusavio ryšių stiprumą. Koreliacinis ryšys neparodo priežasties ir pasekmės, tačiau parodo, kad didėjant vienam kintamajam, kitas kintamasis taip pat turi tendenciją didėti. Koreliacijos koeficientas rodo dvi kintamųjų ryšio savybes. Viena jų – ryšio stiprumas, reiškiantis, kaip vienas požymio kitimas priklauso nuo kito požymio. Kita – ryšio kryptis. Teigiama koreliacija rodo, kad požymiai kinta viena kryptimi – arba abiejų reikšmės didėja, arba mažėja. Neigiama koreliacija rodo, kad vieno požymio reikšmės didėjant, kito požymio reikšmės mažėja, ir atvirkščiai (Williams, Monge, 2001). Analizė atlikta pagal 2008 m. rodiklius, naudojantis Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir LR Finansų ministerijos duomenimis, taikant SPSS programinį paketą.

Duomenų matrica

Regionas	BVP, mln. litų	BVP/gyv.	Nedarbo lygis, %	Migracijos saldo	Materialinės investicijos, tūkst. litų	TUI, mln. litų	ES parama, mln. litų
Alytaus	3884,2	22,1	4,1	-952	4560	445,4	320,5
Kauno	21486,7	32	5,9	-1710	6265	3925	706,8
Klaipėdos	12540,0	33,1	7,2	-307	7761	2891	539,1
Marijampolės	3708,0	20,5	2,8	-786	3527	92,8	289,3
Panevėžio	6634,3	23,5	5,6	-1405	5308	588,5	486,5
Šiaulių	8269,0	23,8	5,5	-2554	4752	434,2	501,3
Tauragės	1915,2	15,1	5,7	-869	2887	63,5	150,5
Telšių	4709,8	27,2	6,6	-845	9115	5878	240,6
Utenos	4657,5	27,2	5,4	-842	4824	329,9	309,3
Vilniaus	43385,2	51,1	6,3	2552	10729	20855	1047,8

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Praktikoje paprastai nepasitaiko imčių, kurių duomenys būtų griežtai pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį. Todėl būtina nustatyti, ar galima stebimą skirstinį laikyti normaliuoju ir taikyti analizės metodą, kuris remiasi prielaida, kad duomenys pasiskirstę pagal normalųjį skirstinį. Be vizualaus realios histogramos palyginimo su normaliuoju skirstiniu, kuris gali pasirodyti nepakankamai griežtas, galima pritaikyti Kolmogorovo ir Smirnovo testą, kadangi imties dydis mažesnis kaip 50 stebėjimų, kartu su pastaruoju vykdomas taip pat Shapiro ir Wilk'o testas.

Normaliojo skirstinio tikrinimo testas

Rodiklis	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistika	Imties dydis	Reikšmė	Statistika	Imties dydis	Reikšmė
BVP/gyv.	0,215	10	0,20	0,870	10	0,099
Nedarbo lygis	0,265	10	0,045	0,908	10	0,271
Migracija	0,304	10	0,009	0,794	10	0,012
Materialinės investicijos	0,306	10	0,009	0,725	10	0,002
TUI	0,293	10	0,015	0,604	10	0,000
Darbo užmokestis	0,135	10	0,20	0,940	10	0,556
ES struktūrinių fondų lėšos	0,193	10	0,20	0,900	10	0,218

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Gauti rezultatai parodė, kad materialinės ir tiesioginės užsienio investicijos yra pasiskirsčiusios pagal nenormalųjį dėsnį, o likę rodikliai – pagal normalųjį. Priklausomai nuo skirstinio skaičiuoti Pirsono ir Spirmeno koreliacijos koeficientai. Spirmeno koreliacijos koeficientas skaičiuojamas, kai skirstinys nėra normalusis.

Spirmeno koreliacijos koeficiento skaičiavimas

		ES struktūrinė parama	TUI	Materialinės investicijos
ES struktūrinė parama	Spirmeno koreliacijos koeficientas	1,000	0,624	0,867
	Reikšmė	0,000	0,054	0,001
	N	10	10	10
TUI	Spirmeno koreliacijos koeficientas	0,624	1,000	0,842
	Reikšmė	0,054	0,000	0,002
	N	10	10	10
Materialinės investicijos	Spirmeno koreliacijos koeficientas	0,867	0,842	1,000
	Reikšmė	0,001	0,002	0,000
	N	10	10	10

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pirsono koreliacijos koeficiento skaičiavimas

		BVP/gyv.	Nedarbo lygis	Migracija	Darbo užmokestis	ES struktūrinių fondų parama
BVP/gyv.	Pearson koreliacijos koeficientas	1,000	0,481	1,000	0,984	0,888
	Reikšmė	0	0,159	0,012	0,000	0,001
	N	10	10	10	10	10
Nedarbo lygis	Pearson koreliacijos koeficientas	0,481	1,000	0,214	0,536	0,339
	Reikšmė	0,159	0,000	0,552	0,110	0,338
	N	10	10	10	10	10
Migracija	Pearson koreliacijos koeficientas	0,753	0,214	1,000	0,727	0,551
	Reikšmė	0,012	0,552	0,000	0,017	0,099
	N	10	10	10	10	10
Darbo užmokestis	Pearson koreliacijos koeficientas	0,984	0,536	0,727	1,000	0,826
	Reikšmė	0,000	0,110	0,017	0	0,003
	N	10	10	10	10	10
ES struktūrinių fondų parama	Pearson koreliacijos koeficientas	0,888	0,339	0,551	0,826	1,000
	Reikšmė	0,001	0,338	0,099	0,003	0,000
	N	10	10	10	10	10

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Dažnai nustatoma, kad koreliacija tarp dviejų kintamųjų labai veikia trečiąjį kintamąjį. Dalinė koreliacija atskleidžia Y priklausomybę nuo vieno kintamojo, kai yra eliminuojama kitų kintamųjų įtaka. Tiesinę priklausomybę tarp kintamųjų matuoja koreliacijos koeficientas, tačiau jis gali būti didelis vien todėl, kad abu kintamieji priklauso nuo kokių nors kitų kintamųjų. Dalinės koreliacijos koeficientas šių kintamųjų įtakos neatskleidžia. Kaip ir visi koreliacijos koeficientai, jis nenusako priežastinės priklausomybės. Priežastinė priklausomybė paprastai nustatoma remiantis tiriamos srities teorinėmis žiniomis arba (ir), specialiai parengtų eksperimentu, o dalinė koreliacija tėra tik įrankis. Kintamieji, į kurių įtaką atsižvelgiama vadinami kontroliuojamaisiais kintamaisiais. Kontroliuojamųjų kintamųjų skaičius vadinamas dalinės koreliacijos eile. Pirmosios eilės dalinės koreliacijos gaunamos kai yra vienas kontroliuojamas kintamasis, antrosios, kai du ir t.t.

ES struktūrinių fondų paramos ir bendrojo vidaus produkto, materialinių ir tiesioginių užsienio investicijų, migracijos, nedarbo lygio, darbo užmokesčio dalinė koreliacija

		BVP/gyv.	Nedarbo lygis	Migracija	Materialinės investicijos	TUI	Darbo užmokestis
ES struktūrinė parama	Koreliacijos koeficientas	0,5189	-0,4032	-0,3900	0,8857	-0,7216	-0,4360
	Reikšmė	0,370	0,501	0,516	0,046	0,169	0,463

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.